

tv-15 naš TOVARIS

Št. 5
8. februarja 1985
Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Spominjamo se: te dni je minilo šest let, kar je umrl Edvard Kardelj, eden največjih sinov slovenskega naroda in vztrajni kovač jugoslovanskega bratstva. Usoda je določila, da je njegovo življenje in delo ugasnilo dobro leto pred Josipom Brozom Titom, svojim osemnajst let starejšim soborcem, na katerega so ga vezala neizrekljiva čustva vdanosti in zvestobe.

Sodobniki bodo pomnili mračno jutro 13. februarja 1979, ko je predsednik Tito stal minute dolgo pred žaro s Kardeljevim pepelom, nato pa strl od bolečine zapisal v žalno knjigo: »Do zadnjega dne življenja, dragi tovariš Bevc, si ostal zvest idealom naše revolucije. Dal si ogromen prispevek graditvi naše socialistične samoupravne neuvrščene skupnosti in krepitvi bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti. Tvoj svetli lik komunista in revolucionarja bo zgled in spodbuda sedanjim in prihodnjim generacijam«.

S tem Titovim zapisom je bilo razgrnjeno bistvo Kardeljevega življenja. Ta zapis je pomenil vsaj rahlo uteho pogrebni množici, ki so se zgrinjale po ljubljanskih ulicah in se spraševale, zakaj je moral tako zgodaj oditi on, ki je priporil tolikšen del veličine slovenskemu narodu, on, ki je toliko storil, da je ta narod našel bratstvo, varnost in razcvet v družini jugoslovanskih narodov.

Šest let je minilo od slovesa z njim. Toda njegova misel ostaja vsa živa med nami. Vselej, ko se zavemo, da nas časovna reka zanaša stran od te misli vodnice, kmalu spredvidimo, da ravnamo napak. Spet in spet se moramo vračati k Titovim in Kardeljevim smerem. Spričo tega spoznanja ljudskih množic se zdijo osamljeni glasovi, ki kdaj pa kdaj pozivajo k »detitoizaciji« in »dekardelizaciji« naše razvojne poti, kakor vreščanje nemočnih krokarjev.

Obljubljamo, dragoceni tovariš Bevc, da bomo spreminjali naš svet tako, kot si ga spreminjal ti.

(Na posnetku je Edvard Kardelj z Borisom Kidričem pred odhodom na mirovno konferenco v Pariz leta 1946.)

Vedra misel na Prešernov dan

Iz vseh koncev in krajev Slovenije so te dni vrele novice, da v sleherni šoli, prosvetnem domu, sindikalni dvorani pripravljajo proslave ob našem kulturnem prazniku. Prireditve v spomin na 136. obletnico Prešernove smrti so zgrnile menda večje množice ljudi kot proslave ob prenekateri poprejšnji obletnici. Poročevalci so tudi poudarjali, da ne gre prezreti prizadevanj, da bi bili akademski sporedi skrbneje izbrani in naštudirani, torej z očitnejšo težnjo po kakovosti.

Ali je takšen premik glede na bližnjo preteklost zgolj naključje? Morda. Ni pa povsem izključeno, da je posegla vmes neka zakonitost, ki se pojavlja kot odsev dogajanj v tkivu družbe.

Preprosto povedano: zgodovina nas uči, da so Slovenci – in najbrž je tako tudi pri drugih narodih – tem manj segali po kulturnih vrednotah, kolikor bolj jim je takrat kazalo glede gmotnega položaja. In narobe, kolikor bolj so se prebijali skozi materialne stiske, s toliko večjim hrepenenjem so se ozirali po zakladih duha. Ali niso bila ta sorazmerja prav nazorno izražena v novejši slovenski zgodovini?! Lačen, prezebel, marsikdaj na rob fizičnega obstanka pritirani partizan je našel zavetje upanja in vere v Prešernovi pesmi; iz Kosovelovega, Kajuhovega, Borovega stiha je črpal moč, da je preživel vse hudo in naposled zmagal. V dolgih letih, ko so Slovenci skoraj goli in bosi obnavljali porušeno domovino in jim je drugoval glad, so jih ohranjali slastni kruh svobode, pesem, muzika, miting, veselje nad vsem lepim. Toda pozneje, ko so bile blokade prebite, ko je blaginja naraščala in se je vse bolj kopičila tvorna lastnina – nam je žeja po kulturnih vrednotah začela zamirati. Prešernovo, v pravem pomenu besede ljudsko izročilo, je izgubljalo moč nad nami. V očeh ljudi se je naselilo prežeče hlepenje po predmetih, po denarju, lahкотnem udobju; odtujevali smo se prvotni človeški težnji po kulturni ustvarjalnosti; lastno pesem smo zamenjali za zvoke iz mehaničnih skrinj.

Morda pa sedanji čas – ko nam gmotna blaginja usiha in se pretikamo skozi neroznate stabilizacijske razmere – prinaša spet s seboj tisto zakonito spremembo v valovanju ljudske duše? Morda se začnemo trezniti po lastninski pijanosti, morda se vsaj rahlo topi led naše odtujitve prešernovskim vzorom? Če je tako, stabilizacijski časi ne nosijo s seboj samo neugodij, temveč tudi blagodati! Če so opažanja o intenzivnih proslavah letošnjega kulturnega praznika kolikor toliko točna – naj že bo ta pojav tudi zgolj ena pomladna lastovka – je dovolj povoda za odkritosrčno veselje.

Zvone Kržišnik

Osamelci na stranpoteh

Februarja 1944 je Štirinajsta udarna divizija prišla na Štajersko, da bi raznetila upor in prinesla trpinčenim ljudem, kolikor jih niso stlačili kot brezpravno rajo v taborišče in ječe, svobodo in pravico, človeka vredno življenje, čast, ki si je nikoli niso pustili vzeti, a so jo morali potlačiti pred neusmiljenimi zavojevalci.

Gazili so sneg in blato, se borili z mrazom in strminami vse do Kozjanskega, gozdnatega Bohorja, drameljskega gričevja, Paškega Kozjaka, Graške gore do Pohorja in Mozirskih planin, se spopadali z nekajkrat močnejšim sovražnikom,

kolotačami in lakoto, utrujenost jim je svinčeno pritiskala noge k tlom, ko so rinili skozi zamete mimo skromnih bajt, kjer ljudje še sami niso imeli kaj za pod zob.

Skupaj z njimi so preživeli, dobili svojo vojno, svojo bitko za čast, svobodo in ponos, prinesli so novo življenje, nove upe revežem..., tako so jim govorili v bornih trenutkih odmora, v mimo-bežnih srečanjih, na mitingih, kjerkoli.

Kjerkoli so hodili, jih je spremljala revščina.

Tudi danes se ti kraji pravzaprav ne bi mogli pohvaliti s posebno razvitostjo. Skoraj po nekakšnem nepisanem

pravilu, vodi domala vsa pot Štirinajste skozi kraje, v hribovje ali pa tudi ne, odmaknjene, ki se jim je že pred vojno slabo pisalo. Prenekateri občine so se še nedolgo tega otepale z oznako manj ali nerazvit. In če so se že izkopale iz večnih stisk z denarjem, so jim v dediščino ostali ti kraji.

In vendarle se je spremenilo. Tudi – in predvsem – po zaslugi borcev legendarne divizije. Če desetletje pred pohodom nihče ni vedel za te osamelce, kjer nista imela kaj vzeti ne bog ne cesar, po vojni ni bilo več tako. Napredek je zakorakal tudi tjakaj, počasi, z nerodnimi, nekam boječimi

koraki, a vendarle. Nimajo še vse te vasi elektrike, tudi cest ne, da bi jih popeljala varneje v dolino, ne vodo, da bi jih rešil muk naporne nošnje. Sto stvari nimajo, o kakršnih se v dolini sploh pogovarjajo ne več.

Napredek kljub temu nezadržno prodira v vasi in zaselke ob tej slavni partizanski poti. Kar ni zmogel en sam, jih zmoglo pet, gozdarji pomagajo cestarjem in cestarji elektrikarjem, nihče bi ne mogel natančno prešteti novcev, ki so si jih odtrgali kmetje v odmaknjenih krajih, kjer znajo ceniti človeka in je delo svetinja in edini priznani razsodnik in kjer samopri-

spevki pomenijo zaupanje vase, v svoje moči in zmožnosti. Le redkokdaj se ti osamelci vprašujejo, ali jim je ta družba dala dovolj in – ali jim je še kaj dolžna dati. Opiranje na lastne sile je tam že zdavnaj pravilo.

Nedolgo tega je v eni teh občin, skozi katero se je prebijala divizija, nekoliko grenko pomodroval občinski mož, »da je na žalost največ nerazvitosti prav tam, kjer so utrujene noge premraženih borcev mešale sneg in blato in da tem ljudem po vojni, tudi dandanašji, nismo ponudili dovolj in da dolgovi vendarle ostajajo neporavnani. Kljub napredku še zdaleč niso izenačeni s tistimi v razvitejših območjih in kadar ven-

darle bodo, bodo spet capljali, kajti tudi razvoj v dolini ne bo ostal na mestu.

Občine same vsega tega niso zmožne rešiti, zamisliti bi se morala širša družbena skupnost,« je še dejal občinski mož.

V teh dneh bodo mladim skupaj z osamelci, ki se jim je tu in tam zadelo, da so kar preveč na robu, obujali spomine. Tudi nove hiše in asfaltirane ceste bodo videli na pohodu in imenitna gospodarska poslopja, zidanice in še kaj, ne bodo pa se mogli izogniti pogledu na – naš dolg. Svetlo in spodbudno izročilo preteklosti, prežeto in tesno spojeno z izročilom sedanosti, bi utegnili biti tudi trpk.

Milenko Strašek

Katrca ni zobotrebec

Glavnega moža Renaulta Bernarda Hanona, ki je še lani ob levici francoskega predsednika François Mitterranda stopal po preobširnih dvorinah novomeške industrije avtomobilov, so zamenjali kar čez noč. Možak je lani pridelal deset milijard frankov izgub in država, ki že dolgo bedi nad francoskim avtomobilskim orjakom, je izbrala Georgesa Besseja za rešitelja, ki naj bi iz izgub spet skoval dobiček. Besse je pred tem uspešno saniral francoskega aluminijanskega velikan Pechiney in v francoski socialistični vladi so si rekli, da je to pravi mož tudi za Renault.

Tudi Janez Rošker, predsednik KPO IMV, odhaja. Tudi on odhaja razočaran. Čeprav še sedi v siromašni pisarni, ki so jo v stari upravni hiši odmerili »generalu«, v pisarni, kjer še nekoliko pohoisto in v vse ostalo »diši« po nekdanjem prvem možu novomeškega Agrostroja Juretu Levičniku, možaku, ki je Dolenjsko, »deželo cvička in kislega zelja«, želel spremeniti v deželo avtomobilov. Isto pisarno so med Levičnikom in Roškerjem uporabljali še drugi republiški rešitelji, ki jih je v IMV pošiljala slovenska vlada v imenu slovenskega gospodarstva. IMV ima, če seštejemo vse tekoče izgube, devizne dolgove, izgube tovar in predstavništev v tujini, kakih 31 milijard dinarjev izgub. Preračunano v franke (po tečaju), jo je Renault lani bolje odnesel od novomeškega »kolonialnega« partnerčka. Seveda, saj so izračunali (le zakaj šele zdaj?!), da izdelajo v Novem mestu 52 odstotkov katrc, v Franciji pa 48 odstotkov, vendar je tiste manj kot pol francoske kar trideset dinarske vrednosti, ko vse dele staknejo skupaj in avto prodajo.

Zdaj, ko je »nenadoma« in »nepričakovano« odšel Hanon,

s katerimi so se jugoslovanske delegacije zadnja leta borile, da bi delitvena razmerja medsebojnih izmenjav le nekoliko obrnile IMV v prid, bi se moralo začeti vse znova. Vsaj tako kaže, kajti po obisku Milke Planinc, predsednice ZIS v Franciji, so francoski partnerji iz avtomobilske industrije poslali ta ponedeljek v Novo mesto novo komisijo. Novi francoski komisiji, ki je prav gotovo ponovila znano stališče, da jugoslovanski predpisi niso primerni za partnerstvo, ki ga Renault ponuja, IMV pa hoče (ali noče?), bodo predstavniki našega IMV in nekateri republiški vladni možje, ki tudi skrbijo za naš del složnih izgub, posredovali povsem nov predlog za sodelovanje do leta 1990, ko naj bi pogodba o kooperaciji ugasnila.

Strokovnjaki so namreč končno izvrtali, da je »odrešilni« renaultov as, skrivnostni »X«, tisti, ki naj bi po vseh sanacijskih programih v tem in prihodnjem letu potegnil IMV barko na trdna tla (vsaj brez tekočih izgub), preprosta »super petica«, dovolj znan avtomobil srednjega razreda, v katerem se že drenjajo privlačnejši in sodobnejši fiat uno, peugeot 205, corsa in pola iz Oplovega hleva, ford fiesta in še kakšen, ki so ga izdelali delavci s posebnimi očmi, a s pravočrtno gospodarsko politiko.

To ne gre in res ne gre, saj bi tak avto pri nas stal približno poldrugi milijon in to prav gotovo ni avtomobil, ki bi sanje povprečno plačnega jugoslovanskega delavca opremil z otipljivimi štirimi gumijastimi kolesi in trojnimi vrati. Še zlasti, ko mora za zastarelo babico katrcu odšteti 35 povprečnih plač.

Tako bodo v IMV izdelovali še naprej katrc, morebiti še

kako devetko ali enajstico, nekaj prikolice, ki jih tudi svet vse manj kupuje pa nekaj sestavnih delov in sklopov, ki naj bi jih odstopili Francozi, če bodo hoteli, če bodo dali opremo na up (leasing) in če bodo vse to naši zvezni organi, ki skrbijo za mir na meji, »požegnali«.

Potem pa bodo v IMV, potem torej, ko se bodo bremena pogodbe z obubožanim Renaultom znebili, spet izdelovali – dostavna vozila. To znajo, tu imajo izkušnje, saj so s tem leta 1959 začeli, ko so bili še Agrostroj in ko še ni bilo ambicij, da bi namesto cvička in kislega zelja Dolenjci pridelovali avte.

IMV (preoblikovan) bo ostal, v Renaultu pa bodo prvič, kar ga imajo, odpustili 12 tisoč delavcev... No ja, ne smemo se narobe razumeti: Francija je pač Francija in sodi v protekcionistično EGS, mi pa smo v socialistični samoupravni državi. Tudi primerjav med Georgesom Bessejem in našimi Simiči, Šteri (ali pa Vraničarji in Gojčiči) ne kaže delati brez primerne strpnosti in prave mere za takšna političnogospodarska razmišljanja. V IMV bodo pač v novih štirih mesecih spet izdelali nov sanacijski program, zdaj pa trden, IMV bo dobil novo vodstvo, nove programe, nove perspektive... O tem bomo pravočasno in celovito obvestili delovne ljudi, ki bodo izgubo seveda pomagali pokriti. Solidarnostno, se ve.

Če se kdo sprašuje, zakaj smo toliko besed namenili usodi avtomobilske tovarne in nismo za roge zgrabili inflacije, tečajnih razlik, državnih in gospodarskih dolgov, slabih naložb in vsega drugega, kar nam reže vedno tanjšo skorjo kruha, lahko odgovorimo le, da smo to pač storili zato, ker so katrci zdaj še precej večje od zobotrebeca.

Ivan Vidic

Jugoslavija in zahodna Evropa

Nikomur v tujini – in kajpada še manj pri nas doma – ni moglo uiti dejstvo, da so zadnji tedni in dnevi prinesli izredno oživitve državiških odnosov Jugoslavije z deželami zahodne Evrope. Najbolj zgovoren dokaz so seveda kar trije skoraj zapovrstni visoki državniški obiski v Jugoslaviji: pred časom je bil gost v naši državi predsednik francoske vlade François Mitterrand, v minulih dneh pa sta se drug za drugim zvrstila kar dva državniška obiska iz tistih dveh zahodnih držav, ki pomenita za Jugoslavijo najbolj važna gospodarska partnerja: iz zahodne Nemčije in Italije. Iz zahodne Nemčije je prišel na obisk podklancer in zunanji minister Genscher, takoj za njim pa je prispel na svoj prvi obisk v Jugoslavijo prvi socialistični predsednik italijanske vlade Bettino Craxi.

Seveda je treba pomen vsakega obiska posebej iskati v stanju odnosov, ki vladajo med Jugoslavijo in ustrezno zahodnoevropsko državo. Pri Franciji gre na primer med drugim za potrditev že tradicionalnih prijateljskih odnosov, ZR Nemčija pa je že dolga leta tista zahodnoevropska država, s katero ima Jugoslavija najbolj pomembne gospodarske stike in vse doslej prihaja iz nje tudi največji uvoz opreme in tehnologije nasploh. Ne gre zaobiti dejstva, da je zahodna Nemčija tista država, kjer je že dolga leta na delu največje število jugoslovanskih delavcev. Za odnose z Italijo veljajo mnogotere posebnosti, ki so strnjene v duhu in vsebini osimskih sporazumov, ti prav letos izpolnjujejo 10. obletnico trajanja.

Ob vsej raznovrstnosti odnosov s posamezno državo ni težko najti tudi skupnega imenovalca, ki zlasti v sedanjem

času označuje celoto naših odnosov z vsemi tremi državami, od koder so prišli državniki na obisk, pa tudi z vsemi drugimi deželami zahodne Evrope in drugih delov industrijsko razvitega sveta. Gre za dejstvo, ki ga ni moč ne zatajiti niti mu odvzeti osrednjega pomena, da je ekonomska in s tem tudi vsakršna druga prihodnost Jugoslavije odločilno odvisna od razvoja in vsebine odnosov, še posebej gospodarskega sodelovanja z vsemi tremi omenjenimi državami in v isti meri seveda tudi z mnogimi drugimi. Gre za dejstvo, da je prav na te dežele osredotočen ves naš preobsejni dolg, ki je nedvomno občutno prevelik in pretežak za naša gospodarsko ne preveč krepka ramena. Naš dolg pa bomo morali neizprosno in neizogibno z visokimi obrestmi vrniti do zadnjega centa. Hkrati smo prisiljeni tudi skrbeti za lastno preživetje v vseh dolгих letih vračanja dolga. Zato je edina možna pot – večanje izvoza v dežele konvertibilnega trga.

Ne glede na formulacije sklepnih poročil o državniških obiskih iz zahodne Evrope, je očitno, da so bila vprašanja te vrste – poleg drugih, političnih, seveda – v ospredju pogovorov s tujimi državniki. Prav gotovo so se naši gostje pred odhodom v Jugoslavijo dobro seznanili z našimi zdajšnjimi gospodarskimi in drugimi razmerami in tudi s stanjem ter možnostmi razvoja gospodarskega sodelovanja z nami. Kot eden izmed virov, ki so »držali zrcalo pred jugoslovansko stvarnostjo«, je bilo nedvomno tudi poročilo, ki ga je sestavila skupina strokovnjakov OECD. Za to kratko pa se skriva ime posebne organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj, katere članice so poleg zahodnoevropske desetice (ozi-

roma deveterice po izstopu Grenlandije) še Združene države, Kanada, Japonska, Avstralija in Nova Zelandija. Prav gotovo so strokovnjaki teh industrijsko razvitih držav temeljito prepalili obisti in jetra našega gospodarstva in v obliki poročila napravili rentgensko sliko ekonomskega stanja Jugoslavije. Neki poročevalec je slikovito pripomnil, da je šlo za posnetek »sicer nasmešenega rekonvalescenta, ki že peto leto privlači pozornost celotnega zbora upnikov, ki jim ta pacient dolguje 20 milijard dolarjev.«

Tisti, ki so poročilo ekonomskih strokovnjakov prebrali, trdijo, da je njegova vsebina optimistična. Kot točko, ki povzroča največ skrbi in negotovosti, pa poročilo omenja rastočo in še vedno neustavljivo inflacijo, ki pesti jugoslovansko gospodarstvo in mu ne pusti k ozdravitvi. Kot največji in skorajda čudežni dosežek pa poročilo omenja izravnavo plačilne bilance Jugoslavije v lanskem letu.

Obiski zahodnih državnikov naj bi bili torej med drugim tudi dokaz in potrdilo, da se zahodne države s svoje strani prizadevajo pospešiti vsa tista prizadevanja, ki imajo za cilj povečanje blagovne menjave in vseh drugih vrst in oblik sodelovanja z Jugoslavijo, kar naj ji omogoči rast proizvodnje in s tem večanje izvoza na konvertibilno področje. Seveda pa je ključ do rešitve iz krize slejkoprej v naših rokah. Nihče ne bo namesto nas odplačal dolgov in nihče ne bo rešil naših notranjih tegob od padanja življenjske ravni do večanja brezposelnosti. Morda se doma še premalo sprašujemo, kako priti do deviz, namesto da se prepiramo, kako deliti devize, ki pa jih ni še daleč ne zadosti. **Drago Košmrlj**

Uspehi in težave pomembnega projekta

Načrt za objavo Zbranih del Edvarda Kardelja je obsežen in tudi zelo zahteven z več vidikov, zlasti še s strokovnega in finančnega. Predvideva namreč znanstveno objavo vseh Kardeljevih del, od korespondence do člankov, govorov in knjig iz celovitega obdobja njegovega ustvarjanja (1928–1979). Tega dela ne bi zmogel opraviti en sam človek ali ena sama delovna skupina oziroma uredništvo. Zato ga opravljajo vzporedno štiri delovne skupine ali uredništva, in sicer prva za obdobje med dvema vojnama, druga za obdobje NOB, tretja za obdobje 1945–1959 in četrta za obdobje 1959–1979. Samo v strokovno delo je vključenih več kot 50 ljudi. Nekatere knjige, na primer za prvi dve obdobji, pripravljajo uredništva kolektivno, druge pa posamezniki.

Redakcija, ki jo vodi glavni in odgovorni urednik dr. Anton Vratuša v Beogradu, predvideva okrog 80 knjig. Samo osem knjig bo iz prvih dveh obdobji Kardeljevega ustvarjanja do 15. maja 1945, preostale bodo iz obdobja po osvoboditvi. Vsaj za prvi dve obdobji lahko zapišemo, da bo objavljeno vse, kar je Kardelj napisal in je uredništvu dostopno, pa ni izključno zasebne narave. Čeprav je bilo zaradi velikega pomena že doslej objavljenih veliko

Kardeljevih del, bodisi v zbornikih (Zbornik dokumentov in podatkov iz narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov, Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji 1941–1945, Jesen 1942 – Korespondenca Edvarda Kardelja in Borisa Kidriča, Pot nove Jugoslavije itd.) bodisi kot samostojne knjige (Sperans: Razvoj slovenskega narodnega vprašanja, Socializem in vojna itd.), so še vedno dela, ki niso bila objavljena. Prav s tem imamo težave, ker vsa Kardeljeva dela, zlasti nepodpisana, niti niso posebej evidentirana. Težko je tudi ugotovljati osebno avtorstvo v t. i. kolektivnih delih (proglasi, izjave itd.), ko je podpisan kakšen organ narodnoosvobodilnega gibanja, pa vendar vemo, da so jih zasnovali posamezniki, npr. Kardelj, Kidrič itd. Predvidevali smo, da bomo dobili kaj tudi iz arhiva CK KPI in Rimu in iz fonda IK Kominterne v Moskvi, pa slabo kaže; vzrokov za zdaj ne bi navedel.

Naročnik vsega dela je Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja Edvard Kardelj, izvajalca pa poleg njega tudi Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani (za obdobji do 1945) in Inštitut za savremenu historiju naroda in narodnosti Jugoslavije v Beogradu (za obdobji po letu 1945). Načrt, ki ga je sprejel

poseben odbor za objavo Zbranih del Edvarda Kardelja v Beogradu in ga vodi prof. dr. Najdan Pašić, predvideva hkratno objavo v dveh »matičnih« jezikih, to je v slovenskem in srbohrvaškem; Kardelj je namreč pisal v prvem in včasih v drugem jeziku, odvisno od tega, komu je svoje pisanje namenil. Morda bo izbor izšel še v kakšnem drugem jeziku, kar je pač odvisno od gmotnih sredstev. Glede na to, da smo pripravili za objavo šele dve knjigi, in sicer obe v Ljubljani, pa se že pojavljajo nemajhne težave, zato bomo lahko zadovoljni, če bo Kardeljevo celotno delo zdaj objavljeno v teh jezikih.

Po omenjenem načrtu in pogodbi, ki jo naš inštitut sklepa z naročnikom, smo v dogovorjenem roku do konca leta 1984 zbrali in prepisali gradivo za 2. in 6. knjigo, tj. za leta 1935–1939 in 1942–1943. Do konca junija letos nameravamo opraviti še drugo raziskovalno delo, tj. napisati pojasnila, pregleda Kardeljevega življenja in ustvarjanja itd., tako da bi letos jeseni lahko izročili založnikom štiri knjige, pripravljene v Sloveniji, in morda še pet ali šest knjig, pripravljenih v Beogradu. Založnika sta Komunist v Beogradu in Državna založba v Ljubljani. Žal v njunih letošnjih programih ni Zbranih del Edvarda Kardelja.

Predvidevamo, da bi Zbrana dela Edvarda Kardelja pripravili za objavo in morda tudi objavili v desetih do petnajstih letih. Vendar glede na dosedanje izkušnje pri objavljanju Titovih Zbranih del (nismo še prišli do konca vojne) in tudi na prve težave pri pripravi Kardeljevih Zbranih del dvomim, da bomo ta posel sploh kdaj končali. Bojim se, da bo ta načrt ostal neurešen kot že nekaj drugih t. i. zveznih pro-

jektov (Zgodovina delavskega gibanja narodov in narodnosti Jugoslavije, Zgodovina narodov in narodnosti Jugoslavije, 3. in 4. knjiga itd.).

To delo ni lahko. Kardelj je ustvarjal zelo veliko. V obdobju, ki ga preučujem in iz katerega kot urednik skupaj s kolegi z inštituta pripravljam Kardeljeva dela za objavo, je moral Kardelj kot eden najvidnejših voditeljev NOV odgovarjati na mnoga vprašanja, in to v raznih krajih Slovenije in celo Jugoslavije. To zahteva od uredništva širše in podrobno poznavanje vsakokratnih razmer, dogodkov, osebnosti itd. Zahteva pa tudi kritičen, nekonformističen, ne vserezumevajoč in nevseopravičujoč odnos do Kardeljevega dela, čeprav urednik ni v vlogi kritika in ne sme opraviti vsega dela, ki bi ga moral navsezadnje pisec razprave, monografije itd. Zdaj bodo objavljena tudi tista mesta v Kardeljevih delih, ki so jih pri dosedanjih objavah izpuščali.

Mislím, da je premalo poljudnih del, ki bi lahko predstavila misli in dela naših revolucionarjev Tita, Kardelja, Kidriča idr. Dokler pa nimamo kritično objavljenih njihovih zbranih del ali vsaj najpomembnejših izbranih del, so lahko poljudna dela tudi dvomljive vrednosti, največkrat golo ponatiskovanje iz komercialnih razlogov. Mislím, da so znanstveni zavodi odgovorni predvsem za kritično, znanstveno objavo Titovih, Kardeljevih, Kidričevih... del, in to nalogo zdaj končno tudi opravljajo (letos in prihodnje leto bo izšlo nekaj znanstveno objavljenih knjig Kidričevih del, ki smo jih večinoma tudi pripravili delavci iz Ljubljane). Naloga družbe pa je, da z odpravljanjem gmotnih in drugih ovir omogoča izvajanje naše naloge. **Tone Ferenc**

Počasno umiranje Kampučijcev

Generalni sekretar Združenih narodov Xavier Perez de Quellar je te dni sklenil večednevno mirovno misijo po državah jugovzhodne Azije, med katero je največ pozornosti veljalo njegovemu obisku begunskih taborišč na kampučijsko-tajski meji in v Vietnamu. V tajski prestolnici se je sešel tudi z voditeljem protivietnamske koalicije Kampučije princem Norodomom Sihanukom, ki ga je seznanil z najnovejšimi razmerami v tem delu sveta in s srhljivo podobo kampučijske krize.

Brez pretiravanja lahko zapišemo, da je de Quellarjev obisk minil v času, ki je ne samo za kampučijsko ljudstvo več kot usoden in boleč. Bil je to prvi obisk generalnega sekretarja na tleh jugovzhodne Azije, odkar je leta 1980 takratni sekretar Kurt Waldheim v Bangkoku razpravljal o kampučijem problemu. Najnovejši obisk je bil toliko pomembnejši, ker so možnosti za premostitev kampučijske krize spriči tragičnih in zapletenih razmer, še zlasti pa zaradi očitnega nasprotja v stališčih med sogovorniki (Tajci, Kampučijci na eni in Vietnamci na drugi strani) minimalne. De Quellar je sicer obiskal Hanoi, vendar so tamkajšnje oblasti že z gesto, da so generalnega sekretarja sprejele zgolj na zasebni obisk in so mu s tem odrekale kakršenkoli uradni pomen, dale vedeti, da se poživljajo na vseh šest resolucij Generalne skupščine Združenih narodov, v katerih je jasno izražena zahteva po vietnamskem umiku iz Kampučije. Med pogovori v Hanoju je generalni sekretar poskusil, kar je bilo v njegovi moči, vendar lahko zapišemo, da je pri sogovornikih (premieru Fam van Dongu, zunanjemu ministru Ko Tachu itd.) naletel na gluha ušesa. Vse dosedanje resolucije Združenih narodov je namreč vlada v Vietnamu označila kot vmešavanje v kampučijske notranje zadeve in kot hudo banalen odgovor nanje je vsako leto do sled po končanem deževnem obdobju začela z obsežnimi ofenzivami in napadi na številna begunska taborišča. Kljub temu Vietnam do danes ni dosegel večjih vojaških, kaj šele političnih ciljev in vsako njegovo vojaško akcijo lahko označimo kot nadomestilo za neuspeh na političnem prizorišču.

Pred šestimi leti je vojska dvesto tisoč vietnamskih vojakov vpadla v Pnom Pen in zakonite oblasti

Demokratske Kampučije dobesedno potisnila daleč v notranjost, v gorate predele, hkrati pa so ustoličili marionetni režim Henga Samrina. Vnaprej zrežiran proces naj bi ustvaril vtis, da je šlo za notranji obračun. Vietnamska intervencija leta 1979 je sicer pospravila s krvavim in v marsičem nasprotujočim si režimom Pola Pota, ki je pokončil na stotine nedolžnih Kmerov, hkrati pa Hanoi z ničimer ni prispeval k temu, da bi se kampučijsko ljudstvo samo opredelilo o prihodnji in neodvisni politični usmeritvi.

V vseh teh letih so bile vietnamske vojaške enote in tiste iz sestave marionetnega režima nenehno izpostavljene stalnemu pritisku in napadom gverilskih čet 35 tisoč dobro izurjenih borcev Kie Sampana, štirinajst tisoč gverilcev Son Sana in približno osem tisoč pripadnikov princa Norodoma Sihanuka. Prav trije partnerji, ki tvorijo dve leti in pol staro kmersko koalicijo, so v minulih mesecih okrepili svoj položaj na fronti, in sicer ob pomoči Kitajske in nekaterih držav članic jugovzhodne Azije ASEAN. Kljub nedavnemu padcu dveh strateških oporišč Ang Pih in Nong Samet, ki sta pomenili tudi osrednji oporišči Son Sanovih čet, ostaja jasno, da domoljubne sile predstavljajo vse večjo težavo za okupacijske čete. Padec Anpila je pomenil nekakšno prelomnico v razvoju gibanja, še bolj pa je potrdil prepričanje, da glavno poveljstvo Kmerske narodnoosvobodilne fronte proti tretji največji in nekoč slavni vietnamski armadi ne bo moglo biti frontalnega boja in da bodo morali svojo dejavnost preusmeriti v notranjost Kampučije. Čeprav bo odhod v notranjost povezan s številnimi neizogibnimi težavami, pa bo edini možni način boja proti vietnamskim agresorjem. Prav

zato je reorganizacija in postavitve novih vojaških oporišč, dolgoročno gledano, zdaj poglavitna skrb Kmerske koalicije.

Po mnenju vojaških strokovnjakov niti trenutna vojaška ofenziva, kot tudi ne šest predhodnih, ne more bistveno spremeniti položaja na bojišču tako, da bi lahko katerakoli stran dobila odločilno prednost. Vietnamci bi lahko težak in odločen udarec zadali le v primeru novih okrepitev in obsežne vojaške akcije. Seveda bi to pomenilo tudi vdor na tajsko ozemlje, kajti le tako bi gverilcem lahko prišli za hrbet. To pa se zdi nemogoče spriči nemirne meje s Kitajsko. Zaradi lekcije, ki so jo Kitajci dali Vietnamu leta 1979 in spriči nenehnega puškarjenja na kitajsko-vietnamski meji, morajo imeti Vietnamci glavino svojih čet prav na tem strateško pomembnem območju. Čeprav v Hanoju zanikajo, pa se zdi, da čas dela prav za kampučijsko gverilo. Zdaj celo tisti, ki so Vietnamce leta 1979 dočakali kot osvoboditelje in rešitelje pred represijo in »eksperimenti«¹ Pola Pota, ne verjamejo več, da bodo Vietnamci iz Kampučije odšli prostovoljno. Prav tako se vse več prebivalcev ob širjenju novic o okrepljenih Son Sanovih in Sihanukovih četah odloča za koalicijo, ki edina vliva zaupanje in upanje v ustanovitev resnično neodvisne in neuvrščene Kampučije.

Tristranska koalicija, ki ima pod nadzorom manjši del ozemlja ob meji s Tajsko, uživa vse večjo podporo in priznanje mednarodne javnosti. Samo lani je na seždu Združenih narodov rekordno število, 110 držav svetovne družine narodov podprlo vlado princa Sihanuka in od Vietnama zahtevalo, naj z lastnim umikom omogoči uresničitev pravic Kmerov do samoodločbe.

Ni naključje, da je generalni sekretar Združenih narodov na začetku svoje misije obiskal prav Tajsko, kajti prav Tajsko je z Malezijo odločna in vneto zagovornica stališč držav članic jugovzhodne Azije ASEAN, ki ob hkratnem umiku Vietnamcev iz Kampučije zahtevajo politično rešitev kam-

pučijske krize. Države ASEAN niso ravnodušne do »vietnamizacije«² Kampučije, kajti to ne samo, da ne ustreza njihovim interesom, temveč se zdi, da se utegne de iure uresničiti načrt o »Konfederaciji Indokine«, ki je ena glavnih točk t. i. Ho Ši Minhovega političnega testamenta. Če upoštevamo dejstvo, da je že 60 odstotkov prebivalcev kampučijskega glavnega mesta Pnom Pena vietnamskega izvora, potem je ta bojazen več kot očitna. Politični opazovalci na Tajskem menijo, da se Vietnam ne bo umaknil vse

skom obšel tudi nekaj begunskih taborišč in med drugim je osuplo dejal, da ni razloga, zakaj naj bi prebivalci tega dela sveta trpeli v nemogočih razmerah. Obljubil je le, da bo storil, kar bo v njegovi moči, da bi izkoristili možnost za miroljubno rešitev kampučijske krize.

Med drugim je obiskal tudi improvizirano begunsko taborišče Kao i Dang, ki je le sedem kilometrov znotraj tajskega ozemlja. Na površini 2,3 kvadratna kilometra za sili prebiva 100 tisoč Kampučijcev. V taborišču je zagotovljeno le najnujnejše,

Nikolaja Tolicina, ki je med nedavnim obiskom v Hanoju potrdil, da bo Moskva še naprej pomagala Vietnamu, in sicer tako gospodarsko kot politično. Velja zapisati, da sovjetsko-vietnamsko sodelovanje temelji na dolgoročnem sporazumu med državama iz leta 1978, v vseh teh letih pa se niti slučajno ni spremenilo sovjetsko stališče do vietnamske zasedbe Kampučije. Sovjetska pomoč »prvi državi delavcev in kmetov«³ v jugovzhodnoazijskem območju se je v teh letih samo še okrepila, prav tako so se utr-

dotlej, dokler vietnamizacije ne bo speljal do te meje, ko navzočnost vojske ne bo več potrebna. Premier Son San ob tem opozarja, da so Kmeri že žrtve novega holokavsta.

Ob tem velja poudariti, da nosijo tajске oblasti tudi težko breme kampučijskega eksodusa, saj je na primer samo zaradi januarske ofenzive na njeno ozemlje prebegnilo 130 tisoč kampučijskih beguncev. Vsiljuje se zanimiva primerjava, namreč da je od osvoboditve Vietnama leta 1975 državo zapustilo 700 tisoč Vietnamcev, od leta 1979, torej od okupacije Kampučije, pa je število kampučijskih beguncev naraslo na 600 tisoč. Perez de Quellar je med obi-

ob pomoči tajskih oblasti in humanitarni podpori pa se begunci prebijajo iz dneva v dan, kajti, razplet dogodkov ni niti najmanj optimističen.

Uradni Hanoi in marionetni režim namreč zatrjuje, da je kampučijsko vprašanje rešeno in da se razmere v tem delu sveta ne morejo spremeniti. V tem smislu lahko razumemo tudi izjavo vietnamskega zunanjega ministra Nguyen Ko Taka, ki je v New Yorku izjavil, da je Vietnam v Kampučiji pripravljen ostati še pet ali celo deset let in da lahko zaostrene razmere ter občasne izbruhe vedno obrne sebi v prid. Prav gotovo je imel vietnamski minister ob tem v mislih tudi izjavo namestnika sovjetskega premiera

dila tudi sovjetska oporišča v vietnamskih lukah Kam Ran in Da Nang. Mimogrede, vietnamski tanki bi bili brez sovjetske nafte v Kampučiji popolnoma nekoristni.

Najnovejši obisk generalnega sekretarja v tem delu sveta je bil sicer odraz dobre volje in resne zaskrbljenosti svetovne javnosti nad razmerami v Kampučiji, vendar se zdi, kakor da je le-ta postala nekakšen vietnamski »Vietnam«⁴ in da je zaradi interesov velesil vsaka mednarodna konferenca kot edina rešitev kampučijsko vprašanje obsojena na neuspeh. Prav tako pa je vse dotlej tudi kampučijsko ljudstvo obsojeno na počasno umiranje.

Miha Lamprecht

Nad čem se zgraža napredna Evropa

Obisk zahodnonemškega zunanjega ministra Hansa Dietricha Genscherja in njegovi pogovori v Beogradu so bili nova potrditev spoznanja o zainteresiranosti vsake države posebej za mir na ožjem in tudi najširšem območju. Tako blokovska ZR Nemčija kot tudi neuvrščena Jugoslavija sodita v tisti zelo širok krog držav, ki so izključene iz pogajanj ali dogovarjanj, za kakršno se odločajo največje svetovne sile v Ženevi na primer. To se dogaja kljub zavesti, da sta Jugoslavija in ZR Nemčija močno zainteresirani za vsebino teh pogajanj in da jih spremljata z zelo mešanimi občutki. Obe si iskreno želita, da bi se super sile, to je najmočnejši državi na svetu, sporazumeli, vendar si pri tem ne želita, da bi to dosegle na tuj in s tem tudi na njun račun.

Države, kot sta na primer nemški državi, dobro vedo, kaj se pravi biti v bloku, ki ga vodijo najmočnejši in biti ob tem zunaj najožjega kro-

ga, sedeti v bistvu v šolski klopi, se sprijazniti s tem, da bosta na svojem ozemlju sprejeli jedrsko-raketno orožje tujega izvora in živeti z dejstvom, da o nekaterih njunih zunanjepolitičnih vprašanjih ne odločajo doma, temveč v Washingtonu oziroma v Moskvi. Zato je tako imenovana bonska vzhodna politika zdaj bolj blokirana, kot je bila kdajkoli, zato je tudi ZR Nemčija sama postala tarča kampanje revanšizma.

Res je nesmiselno, da se 40 let po kapitulaciji nacističnega orožja pred zavezniškimi silami znova oglašajo po ZR Nemčiji zahteve po reviziji že zdavnaj določenih in zarisanih meja na Odri in Nissi ter v tej zvezi sanje o bogatem poljskem Šljonsku, nekdanji germanizirani Šleziji. Bonn se poskuša otepati ofenzive revanšistov, vendar je to premalo, da se napredna Evropa ne bi zgražala nad samo mislijo, da gre nekemu v račun oživljanje prorevanšističnih sil. Mnogi

so prepričani, da ne gre za golo naključje, če se to dogaja v jubilejnem letu zmage nad fašizmom, ko pričakujemo vsaj milimetrsko zblizjevanje dveh blokov in vsaj zaznavno utrditev zelo majavega miru ter uspešen konec dogovarjanja o pred nedavnim odloženem obisku ministra Genscherja na Poljskem.

Vemo, kako si je Evropa oddahnila, ko je tako imenovana nova vzhodna politika kanclerja Willyja Brandta postala stvarnost s postopnimi pogodbami med ZR Nemčijo in vzhodnoevropskimi državami, žrtvami Hitlerjeve agresije. Uvedba takšne politične usmeritve je omogočila reševanje še preostalih spornih vprašanj, vendar nekatera še zdaj niso rešena, kljub temu da so zahodnonemški kanclerji, ki so prišli za Brandtom, v bistvu ostali zvesti njegovi vzhodni politiki.

Čeprav je vprašanje meja na Odri in Nissi, ob katere se predvsem spotikajo zaho-

dnonemški revanšisti, sankcionirano tudi v sklepnem helsinskem dokumentu iz leta 1975, pa revanšistične sile v ZR Nemčiji še niso položile orožja. Ko so ankete pokazale, da je 76% Nemcev pozdravilo sporazum, da ga Franz Josef Strauss dejal, da ga ne zanima stališče drugih, temveč le njegovo lastno stališče. Ekstremne sile v ZR Nemčiji so teh 10 let od Helsinkov nadaljevale svojo kampanjo, ki z več ali manj uspeha živi še danes.

Takšno politično rovarjenje gre na škodo prizadevanj za utrjevanje miru na svetu, še posebno ker je Šljonsk v poljskih mejah in ker so poljske meje po zdaj veljavnih mednarodnih sporazumih nedotakljive. Vedno znova slišimo opozorila, kako krhek je mir na svetu in da ga utegne dokončno ogroziti že malenkostna napaka ali zamera. Ogrožen mir pa pomeni, da tehnično osebe vojaških paktov začnejo odstranjevati varovala z jadrskih nabojev.

V takšnem ozračju je mo-

čno odjeknil znani »glas šesterice«⁵ iz New Delhija, ki so se zavzeli za jedrsko razorožitev na svetu. Bil je to glas miru in vesti človeštva. New Delhi je na nek način nadaljevanje in realizacija usmeritve in stališč neuvrščenih držav v boju za mir v današnjih razmerah. Delhijska deklaracija je konkreten izraz prepričanja in politike neuvrščenih, da sta boj za mir in jedrsko razorožitev stvar vseh miroljubnih sil, vključno tudi držav, ki so formalno vezane na bloke, kar daje gibanju za razorožitev najširše politične okvire.

V ozračju, ki je nastalo zaradi konfrontacije dveh super sil, v času, ko naj bi bila osnova pogajanj menda kontrola, ne pa razorožitev, lastna varnost, ne pa splošni detant, odpira newdelhijska deklaracija vzporedni proces neodvisnega delovanja na svetovnem prizorišču. Izvesti tako zamišljeno akcijo za mir na svetu bo zahtevalo vsestransko angažiranje gibanja, ki je po svojem nastanku znalo ustvariti po-

larizacijo sveta okrog dveh vojaško-političnih blokov. Kako zahtevna je zastavljena naloga, nam povedo drobci iz sedanjih besednih dvobojev super sil, ko poskušata prepričati svetovno javnost o iskrenosti pred obnovitvijo ženevskih razorožitvenih pogajanj.

»Naše nasprotovanje ameriškem programu oboroževanja vesolja,«⁶ je dejal sovjetski voditelj Konstantin Černenko, »ni grajana na naši nesposobnosti, da ne moremo ustrezno odgovoriti nanj. Izrazi kot na primer obramba oziroma defenziva niso glede te razorožitvene teme nič drugega, kot zongliranje z besedami. To je ofenzivni, ali natančneje povedano, agresivni koncept, katerega cilj je razorožiti drugo stran in ji vzeti možnost povračilnega udarca,«⁷ je dejal Černenko. S tem je nakazal vso zahtevnost besednega detanta in odgovornost naloge, ki so jo sprejele neuvrščene države, ko so napovedale aktivno vlogo v razorožitvenih akcijah. □

Že tretje leto deluje svet občine

Borci v Novi Gorici: posebna skrb samoupravljanju in stabilizaciji

V preteklem letu je borčevska organizacija novogoriške občine poskrbela, da je bilo napisanih več krajevnih kronik in izdelanih več albumov padlih borcev in žrtev fašizma po krajevnih skupnostih. Borci so zavzeto zbirali podatke o narodnoosvobodilnem boju za monografije enot in služb NOV in Osvobodilne fronte. V novogoriški občini deluje verjetno največ skupnosti borcev, saj ima v tej občini domicil kar štirinajst enot in služb NOV, zraven teh pa je tu še sedem sekcij skupnosti borcev enot in služb, ki imajo domicil v drugih občinah. Skupnosti borcev so bile zelo aktivne. Imajo svoja redna delovna srečanja, sprejemajo letne programe dela, ki jih dosledno uresničujejo. Posebno zavzeto zbirajo zgodovinsko gradivo o NOB in skrbijo za zaznamovanje zgodovinskih dogodkov. Skupnosti borcev domicilnih enot delajo v tesnem sodelovanju z občinsko borčevsko organizacijo.

Borčevska aktivnost pa seveda ni nič manjša na drugih področjih družbenopolitičnega življenja – v skupni fronti socialistične zveze in v delegatskem sistemu. To dokazujejo že tile podatki: 205 borcev opravlja funkcije v zvezi komunistov, 290 v SZDL, 224 v SLO in DS, 115 v ZRVS, 105 v RK, 67 v civilni zaščiti, 56 v delegacijah skupščine občine, 224 v delegacijah SIS, 209 v skupščinah krajevnih skupnosti in 192 v delovnih telesih krajevnih skupnosti. Ti podatki veljajo seveda le za vodilne funkcije, kajti v organih DPO, družbenih organizacijah in društvih je mnogo več borcev. V humanitarnih organizacijah in društvih je 1400 borcev. V novogoriški občini je 50 združenj borcev in vojaških vojnih invalidov NOV in 7.300 borcev. V tem številu so borci, aktivisti, zaporniki in vsi tisti, ki so kakorkoli sodelovali in podpirali NOB, 4.600 pa je borcev z dvojnimi štetjem posebne dobe. Poudariti pa moramo, da je povprečna starost borcev nad 68 let, da je precej borcev invalidov in slabega zdravja. In ti tovariši ne morejo opravljati družbenih in političnih dolžnosti in funkcij, pa čeprav bi to želeli in hoteli. Zato smemo trditi, da je v primerjavi s skupnim številom borcev precejšnje število vključenih v aktivno družbenopolitično in družbeno delo, v samoupravne organe in v delegatski sistem. Zato tudi upravičeno trdimo, da je borčevska organizacija pomemben dejavnik, ki more in mora veliko pripomoči za nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj.

V občini že tretje leto deluje Svet občine, katerega člani so predvojni revolucionarji in borci NOV, aktivisti in drugi zaslužni občani. Svet se sestaja redno dvakrat do trikrat na leto, spremlja in obravnava gospodarsko in družbenopolitično stanje, daje pripombe, pobude in predloge organom in skupščini občine pri razreševanju raznih vprašanj. Borčevska delegacija v družbenopolitičnem zboru občinske skupščine je do sedaj tudi bila po udeležbi na sejah, razpravah, predlogih in pripombah pri sprejemanju odločitev najaktivnejša

v tem zboru. Delegacija zagotavlja, da bo tudi v prihodnje tako aktivna in prepričani smo, da bo svoje dolžnosti uspešno opravljal.

Pri OK SZDL občine Nova Gorica že drugo mandatno obdobje deluje Svet za negovanje in razvijanje tradicij NOB in revolucije. Ta je zadnji čas začel aktivneje delati in prepričani smo, da bo pospešil delo podobnih organov tudi pri KK SZDL v krajevnih skupnostih. Ena pomembnejših nalog tega sveta je gotovo skrb za utrjevanje in razvoj socialističnega samoupravljanja tako v krajevnih skupnostih kot v delovnih organizacijah, saj je prav samoupravljanje ena najdragocenejših pridobitev NOB in revolucije.

Med občinsko borčevsko organizacijo in drugimi DPO občine in skupščino občine je bilo v preteklem obdobju najboljšo sodelovanje in razumevanje. Tako sodelovanje in razumevanje si želijo tudi v prihodnje in še bolj okrepiti skupno reševanje skupnih problemov za gospodarski in splošni razvoj občine in samoupravnih odnosov v KS in DO.

Občinska borčevska organizacija in borčevske organizacije v krajevnih skupnostih so bile aktivne in dejavne tudi pri reševanju vprašanj in ukrepov gospodarske stabilizacije. Borci so vedno in povsod zahtevali dosledno izvajanje vseh ukrepov, ki so bili in so še vedno nujni za izhod iz gospodarskih težav, za razvoj socialističnega samoupravljanja, ohranjanje bratstva, enotnosti in tovarštva. Te naloge bodo novogoriški borci opravljali tudi v prihodnje.

V preteklosti je bilo veliko srečanj borcev z mladimi na osnovnih in drugih šolah, s pohodnimi enotami, brigadirji in mladino sploh. Ob teh priložnostih so se z mladimi pogovarjali o revoluciji in NOB in o pridobitvah tega boja. Tako srečanja in pogovore z mladimi bodo imeli tudi v prihodnje.

V prihodnjem letu bodo borci zavzeto skrbeli za zbiranje podatkov za monografije enot in služb NOB, za zaznamovanje zgodovinskih dogodkov revolucije in NOB, pisanje krajevnih kronik, urejanje albumov padlih borcev in žrtev fašizma po krajevnih skupnostih, nadaljevali bodo aktivno delo v DPO, samoupravnih organih in KS in DO ter v delegatskem sistemu, sodelovali bodo v pripravi na volitve v letu 1986 dosledno bodo podpirali in zahtevali uresničevanje programa gospodarske stabilizacije in vseh ukrepov v zvezi s tem ter se zavzemali za nadaljnji razvoj samoupravljanja, ohranjanja bratstva, enotnosti narodov in narodnosti in neuvrščenosti Jugoslavije.

V preteklem letu je bilo sodelovanje borčevske organizacije z organizacijami ANPI zelo pestro. Bilo je kar 28 srečanj, in sicer 12 v Novi Gorici in 16 na italijanski strani. Deset združenj borcev novogoriške občine je pobratenih s sekcijami ANPI v Italiji. Sodelovanje med pobratenimi združenji

in sekcijami ANPI je vsestransko in zgledno, plodno in temelji na pristnem tovarštvu, ki je zrastle iz skupnega boja za svobodo. Borci novogoriške občine se udeležujejo srečanj, proslav in odkritij obeležij padlim borcem NOV in žrtvam fašizma v zamejstvu v Italiji, borci iz Italije pa se takih slovesnosti in srečanj udeležujejo na naši strani v Jugoslaviji.

Omenimo naj veliko udeležbo borcev Tržaške in Goriške pokrajine pri odkritju spomenika 30. diviziji NOVJ oktobra lani v Kanalu. Na vseh srečanjih in slovesnostih je poudarjena pomembnost odprtosti meje v korist sodelovanja, prijateljstva in dobrih sosedskih odnosov in za mirno sožitje med narodi. V preteklem obdobju borčevskega sodelovanja z ANPI v zamejstvu depozit sicer ni oviral oziroma zavrl. Kljub temu pa ugotavljamo, da je po odpravi depozita veliko bolje, saj so odpravljene nepotrebne razprave o tem in negodovanja. Prebivalci ob meji se sedaj lahko tudi »neuradno« srečajo s prijatelji, znanci, svojimi tovariši in svojci, kar je tudi zelo pomembno za dobre sosedske odnose. To veliko več pomeni kot pa nepomembni nakupi, ki jih zdaj skorajda ni.

Omeniti moramo tudi trojno pobratenje, ki je bilo lani sklenjeno med sekcijo ANPI iz Ronk, združenjem borcev NOV Solkan in Opatje selo na Krasu. Lani je obiskalo Tipano v Slovenski Benečiji 100 borcev in krajanov iz KS Grčna v Novi Gorici. Bili so izredno toplo sprejeti pri sekciji ANPI iz Tipane in predstavnika oblasti. Letos pripravljajo dve pobratenji ZB s sekcijami ANPI. Sodelovanje borcev novogoriške občine z organizacijami ANPI v zamejstvu je torej na izjemno visoki ravni in obojestransko želja je, da se to sodelovanje nadaljuje in utrjuje. Poudariti moramo, da italijanski borci zavzeto in vsestransko podpirajo in zahtevajo tudi globalno zaščito Slovencev v Italiji.

Novogoriška borčevska organizacija ima v načrtu med drugim tudi tri že tradicionalna srečanja oziroma proslave, in sicer dve srečanju slovenskih borcev in italijanskih iz zamejstva v Temnici na Krasu in pri Peterneleu v Goriških Brdih in ob praznovanju občinskega praznika. Tradicionalna srečanja in proslave bodo tudi ob dnevu borca in drugih priložnostih po krajevnih skupnostih.

Borčevska organizacija bo gotovo opravila še vrsto drugih nalog. In da ta organizacija vse te naloge zmore, je razlog v tem, ker jo podpirajo vsi delovni ljudje in občani, mladina in pionirji, ki se zavedajo pridobitev narodnoosvobodilnega boja in ki visoko cenijo padle borce in žrtve tega boja. Zato borčevsko organizacijo podpirajo tudi takrat, ko gre za prispevke za pomnike zgodovinskih dogodkov NOB in revolucije. In v dokaz visoke zavesti delovnih ljudi in občanov so prispevali, ki so jih prispevali za spomenik v Trnovem in 30. diviziji NOVJ v Kanalu.

Lojze Kristančič – Minko

Obisk v najboljši karavli

V tekmovanju za najboljšo obmejno karavlo v enoti Radomira Laziča je prvo mesto in predhodno zastavico osvojila karavla 22. julij, ki jo vodi starešina Ljubo Popović. Karavla Solkan je prvo mesto za las izgubila, tretje mesto pa je pripadlo karavli Ivan Sulič-Car na Štanti pri Mirnu.

Ko smo Radomira Laziča povprašali, katero karavlo nam svetuje obiskati na začetku zelo mrzlega letošnjega leta, je brez oklevanja dejal: »Kar na karavlo 22. julij na Rafutu pojdite, ker so fantje v njej v lanskem tekmovanju dosegli najboljše uspehe. S tem si je ta vojaški kolektiv, v jubilejnim letu KNOJ in obmejnih enot JLA, zaslužen izbojeval prvo mesto, prehodno zastavico, naziv najboljša enote in pismeno pohvalo poveljnika LAO generalpolkovnika Branka Jerkiča.«

Ljubo Popović

Spodnja Vipavska in Soška dolina sta se tistega dne, ko smo obiskali fante v obmejni karavli, ki nosi ime dneva vstaje slovenskega naroda – 22. julij, »stiskali« v hudem mrazu in mrzli burji. Lepo urejeno poslopje zunaj mesta ter še lepše okolje karavle. Tu so športni objekti in igrišča, ki so jih zgradile pridne roke številnih generacij graničarjev. Vse pripravljeno čaka na asfaltno prevleko. Povsod vladata čistoča in red. V pisarni komandirja Ljuba Popovića so stene skoraj povsem zapolnjene s priznanji. Tu so odličje, red zaslug za narod s srebrnimi žarki, plaketa uprave carine Jugoslavije, pokal za osvojeno prvo mesto in naziv najboljša karavle v granični enoti ter pismena priznanja in pohvale pri strokovni vzgoji, varovanju državne meje, vsestranskem razvijanju tovarštva, sodelovanja s prebivalstvom, krepitvi bojne pripravljenosti, visoki budnosti in drugi uspehi.

Obmejna enota 22. julij na Rafutu sodi med najbolj »izpostavljene« obmejne enote na Goriškem. Leži v prostoru med Novo Gorico in Gorico. Čeprav se je število prehodov čez mejo zelo zmanjšalo, si marsikdo misli, da je na takem kraju še najlažje neopazno priti čez mejo. To seveda zahteva od tamkajšnjih graničarjev posebno pozornost in budnost, saj so, kot so povedali na začetku našega pogovora, vsak trenutek pripravljeni za »sprejem« nezaželenih gostov. Lani so jih zalotili 292, dva več kot predlanskim.

»Naši rezultati niso naključni,« je povedal starešina Ljubo Popović, »saj so tu vse možnosti zanje. Varovanje državne meje je res naša osnovna naloga, in to vzorno izpolnjujemo, ni pa edina. Pri tem moram vsekakor

omeniti sodelovanje in pomoč krajanov iz krajevnih skupnosti Pristava in Rastislav Delpin iz Nove Gorice. Že velikokrat so nam krajan prišli povedat, da so v bližini opazili neznane ljudi. Takšnih poročil krajanov je bilo zelo veliko, kar potrjuje njihovo veliko zavest in pripravljenost, da nam pomagajo ob vsaki priložnosti. Še posebej sodelujemo z mladino, cariniki in miličniki ter z organizacijo združenega dela SGP Nova Gorica in vodnogospodarstvo Soča Nova Gorica. Učinkovito zavarovanje državne meje zahteva nenehno strokovno vojaško usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje. Za to delo smo dobili najboljšo možno oceno. Vojakom komunistom in mladincem gre priznanje, da so uspeli povezati in vključiti vse člane naše skupnosti, tako da danes lahko govorimo o pristnih medsebojnih odnosih in tovarštvu. Le na tej osnovi je mogoče izpolnjevati odgovorno službo, ki nam je zaupana.

Zmagati v tem tekmovanju ni bilo lahko, saj je bilo kandidatov za prvo mesto in prehodno zastavico zelo veliko. Graničarska enota, v katero sodi tudi moja karavla, je bila v zadnjem desetletju sedemkrat najboljša med tovrstnimi enotami v LAO. Za las nam je uspelo premagati kolektiv Alojza Kropēja, Dragiča Milovanovića, Jevta Neškovića in druge, ki so bili kandidati za prva tri mesta. Biti prvi v enoti Radomira Laziča, ki si je tudi lani ob dnevu armade izborila pismeno pohvalo poveljnika LAO, pomeni za naš kolektiv ponos in hkrati še večjo obvezo za prihodnje.

Pogovoru se je pridružil vojak graničar Šemso Glišević iz Novega Pazarja, ki je vršilec dolžnosti komandirja oddelka na karavli. »Ni mi težko nadomeščati in opravljati komandirjeve naloge. Imam čvrst kolektiv, tovariše, ki so zares dojemli smisel svojih dolžnosti, učenja in vsega drugega,« je dejal Šemso.

»Letos smo ustvarili okoli 383 tisoč dinarjev čistega dohodka. S povrtninami, sadjem in svinjino smo zadovoljili vse naše potrebe. Nikoli si nisem mogel predstavljati, da je lahko življenje na meji tako pestro in zanimivo. Tudi okoli nam je vsem zelo všeč, prebivalci pa so nas sprejeli za svoje. Tu zares ničesar ne pogrešamo,« je povedal vojak Anto Marić, doma iz Brčkega.

»Posebej me veseli, ker imamo v prostem času na voljo vrsto športnih objektov, v dobro založeni knjižnici pa lahko vsak najde kaj zanimivega. Za tovarštvo, bratstvo in enotnost si najbolj prizadevamo in kot član osnovne organizacije ZSMJ sem vesel vsega, kar tukaj doživljam,« je povedal vojak Dragan Radojčić, doma iz Gornjega Milanovca.

»Naloge graničarske službe opravljamo na precej naseljenem območju, ki je po-

vrh vsega gosto poraščeno z vinogradi in sadovnjaki, razvejano in nepregledno. Zaradi tega moramo biti v vsakem trenutku pozorni in pripravljeni. Mislim, da število ujetih ilegalcev najbolj vzorno kaže o izurjenosti in pogumu naših graničarjev. Zato smo toliko bolj hvaležni ljudem na tem območju, ki so nam vedno pripravljeni pomagati,« je povedal vojak Jože Poglajn, doma iz Litije.

Prav gotovo je k uspehu bistveno prispevala dejavnost zveze komunistov in vedno večje uveljavljanje osnovne organizacije ZSMJ, katere član je vojak Nisad Isović, ki si je pridobil značko zgledega vojaka.

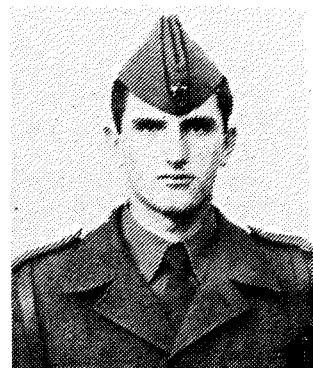
Mile Gojković

Dragan Radojčić

Jože Poglajn

Šemso Glišević

Anto Marić

Nisad Isović

Programska konferenca SZDL

Stvarnosti ni potrebno lakirati

Ni razlogov, da bi bili pesimisti, je dejal Franc Šetinc, kajti če smo se znali v prelomnih trenutkih postaviti na pravo stran, ko smo se znašli pred usodno dilemo biti ali ne biti, bomo prebrodili tudi sedanje težave.

Štirideset let življenja v svobodi je dovolj velik izziv, da vprašamo, ali je naša Socialistična zveza zvesta tradiciji Osvobodilne fronte in ali se dovolj pogumno odziva zahtevam novega časa? Seveda še ni vse tako, kot bi moralo biti, je nadaljeval, še vedno smo premalo odločni, ko se spopadamo z nepravilnostmi v našem samoupravnem življenju, z množico predpisov, s papirnato vojno. Vse bolj se bo treba ozirati v prihodnost, v ljudi, ki bodo pripravljeno dati tej družbi še kako potrebno znanje in ne le kopico besed. Treba se bo odločno upreti uravnilovki, ki je sovražnica vsem, ki imajo nove, sveže ideje, ki so pripravljeni delati in ustvarjati.

Nikakor bi ne smeli dovoliti, da nas skušajo pri obravnavanju preteklosti oddaljiti od resničnosti. Le stroka in znanost lahko pokažeta stvari takšne, kakršne so bile. Predvsem mladina se mora sama dokopati do lastnega občutenja vrednot in pridobitev NOB in jim dodati še svoje hotenje, svoj pogled na življenje, vendar ne preko falsifikatov zgodovine.

Ne moremo pristajati na javne zahteve po nekakšni rehabilitaciji škofa Rožmana »domobrancev, ko vendarle dovolj dobro poznamo njihovo vlogo in smo že davno povedali svoje.

V ospredju naše frontne akcije, je v nadaljevanju svojega govora, poudaril Franc Šetinc, je boj za gospodarsko stabilizacijo, za večji izvoz, z lažno enakostjo in uravnilovko, z miselnostjo da je mogoče živeti tudi brez dela. Najpomembnejše v tem letu je vsekakor dejstvo, da se najodločnejše spopademo z nalogami, ki smo jih zapisali ob sprejemu resolucije o družbenoekonomskem razvoju Slovenije. Odločili smo se, da mora biti akcija ofenzivna, saj bomo le tako ustavili zmanjševanje življenjskega standarda.

Doseženi so nekateri dobri rezultati

Gospodarska gibanja postajajo spodbudnejša, vendar

je še vedno preveč splošnega administriranja, neodgovornega ravnanja z družbenimi sredstvi in izmikanja delu. Franc Šetinc je naštel še nekaj najpomembnejših nalog

Franc Šetinc

na področju kmetijstva in drugje, spregovoril je tudi o kulturi, o skrbi za jezik in omenil še nedavno javno tribuno v Cankarjevem domu. Prav je, je dejal, da so se pisatelji uprli pesimističnemu obravnavanju nekaterih pogledov in da je bil uspešno zavržen nekakšen sindrom slovenske ogroženosti. Pesimizmu je treba postaviti nasprotno ustvarjalnost in skrb za njen razvoj. Gotovo je, da so takšne tribune koristne in da se bo treba o njih bolj ustvarjalno pogovarjati v So-

cialistični zvezi. Kritike je treba upoštevati, nikakor ne smemo biti na repu dogajanj, vsak dan znova moramo premagovati nezaupanje v perspektive prihodnosti.

Delo socialistične zveze bo treba še približati množicam saj bodo, s tem uresničene širina, jasnost in večja odmevnost skupnega frontnega programa.

Borci so izredno pomemben člen dejavnosti, kjerkoli že žive in ustvarjajo, njihove pobude so upoštevane, njihovo delo cenjeno.

V zadnjem času smo veliko govorili o spremembah v političnem sistemu, vendar je skrajni čas, da pridemo do strokovno-političnih analiz, da ne bi govorili na pamet ali pa lictirali z argumenti iz rokava. Sprejemljive so samo tiste rešitve, ki bodo vodile k večjemu napredku, h krepitvi samoupravljanja in družbenoekonomskega položaja delovnega človeka in da bo zagotovljen svoboden in enakopraven razvoj vseh narodov in narodnosti Jugoslavije.

Pripravljamo se na volitve

Težko je govoriti hkrati o klasičnih, neposrednih volitvah in delegatskem sistemu, ker to dvoje preprosto ne gre skupaj, vendar je volitve v praksi moč izvesti bolj demokratično, ob tem pa odločno omejiti birokracijo in nameniti več pozornosti kadrovske sestavi.

Med nami moramo odločneje razvijati občutek in poslušaj za življenje v večnacionalni skupnosti, kjer naj ne bo prostora za malenkostne užaljenosti, podcenjevanja in podobno. Navaditi se moramo, je nadaljeval Franc Šetinc, da so v procesu dogovarjanja in sporazumevanja v jugoslovanskem prostoru nujni tudi kompromisi, vendar pa je treba vztrajati, ka-

Polemične in kritične misli so obvladovale nedavno letno programsko sejo republiške konference SZDL, frontne organizacije, katere ne tako nepomemben del so tudi borci. Franc Šetinc je v uvodnem referatu omenil vrsto pomembnih vprašanj, ki močno razgibavajo našo družbo, razprava pa je njegove misli in ugotovitve še dopolnila, saj je bila izjemno bogata. Razpravljalci so omenjali volitve, stanovanjsko politiko, izobraževanje in znanost, pomemben delež je dobila tudi skrb za okolje, obšli pa niso niti nekaterih novejših dogodkov, kot denimo tribune slovenskih pisateljev v Cankarjevem domu. Razpravljalci so menili, da smo vse premalo pozorni do dosežkov, ki smo jih nesporno dosegli v zadnjih letih, da pa smo vsekakor zelo kritični, pogosto še preveč in neustrezno, in da tako ravna tudi naša sredstva javnega obveščanja. Vse pogostejše smo pričeli vsiljevanja nekakšne nove podobe naše zgodovine. Zaradi vsega tega bi bilo nujno treba okrepiti vlogo uredništva in njihovih ustanoviteljcev ter izdajateljev. Brez tega se ne bo mogoče odločno upreti nesprejemljivim tezam in razmišljanjem.

Razprava je bila ustvarjalna in kritična, predvsem pa izredno življenjska. Ne bo odveč, če omenimo, da si takšnih široko razvejanih srečanj, ko si ne zatiskamo oči pred dejstvi, resnico, še želimo, saj naposled v mnogočem prispevajo k hitrejšemu razvoju in treznejšemu pogledu tako v sedanost kot prihodnost.

dar gre za načela, povezana s celoto, obrambo nacionalnega kot tudi za čuvanje razrednega. Vsakršne saboterje je treba javno razgaliti, ne glede, kje sedijo. To danes zahtevajo vsi po vrsti.

Imamo mnogo problemov, vendar njihovega reševanja pogosto ne pripeljemo h koncu, pa se zaradi tega zgodi tudi to, da je marsikdo neupravičeno prikrajan za družbeno pomoč, ki bi jo sicer moral dobiti, ali vsaj za pozornost. Tako, denimo, dobijo dotacije nekatere revije za del svoje vsebine, ki v bistvu pomeni napad na temeljne vrednote našega življenja, borčevski časopis TV. 15 pa že nekaj let pestijo finančne težave, medtem ko jih bo kaka revija, ki žaljivo piše o našem sistemu in NOB, zagotovo dobila. Tako izdatno financiramo neprestano pisanje o Kocbeku na način, ki je žaljiv za zvezo komunistov.

Predvsem je potrebno zelo veliko dobre volje za odprt, demokratični, ustvarjalni dialog, ustvariti je treba

ozračje zaupanja, če pa vsega tega ne bo, se bodo vedno našle stranpoti. Dialog je vedno mogoč, celo potreben in zaželen je.

Sveti pri občinskih in republiških konferencah, ki bi lahko opravili veliko dela, so večkrat preveč zaprti in delujejo kajkrat sekijsko. Precejšnje možnosti za pogumno in odkrito razpravo so tudi v različnih društvih, spremeniti pa bi veljalo tudi odnos do sredstev javnega obveščanja.

Franc Šetinc je še spregovoril o povezanosti vseh delov slovenskega naroda, kar hkrati pomeni tudi utrjevanje dobrih medsosodskih odnosov. Manjšine naj bi bile zares most med narodi, ne gre pa pozabiti, da imamo tudi pri nas delavce iz drugih republik, ki imajo svojo kulturo, pa vendarle niso vselej ustvarjeni pogoji, ki bi omogočali, da bi jo lahko tudi izrazili in negovali. Opozoril je tudi na omejitve pri uvozu knjig iz zamejstva in dejal, da si bo Socialistična zveza

Veliko bolj bi morali prisluhniti mislim delovnega človeka, so še dejali razpravljalci, v naša delovna prizadevanja bi bilo treba aktivneje pritegniti mladega človeka, ki bo jutri nosilec razvoja. Odgovornost je še vedno tisti ključni element našega samoupravljanja, ki pa nam ga vendarle ne uspe vpeti v našo stvarnost tako, kot bi bilo nujno. Na napake se odzivamo prepočasno, preveč strpni smo do kršilcev, delo še vedno nima prave veljave. Samoupravljanje se je že potrdilo, zato ga ni treba spremenjati, poiskati bomo morali le še nove oblike in ga nenehno dopolnjevati. Naših težav ne bomo rešili z nastopastvom, pač pa z delom.

Razprava ni obšla niti dachauskih procesov niti tako imenovane »narodne sprave«, po kateri hlepijo nekateri, dokazujoč nekakšno lažno humanost.

Praktično ni bilo področja, ne delovnega ne življenjskega, ki ga razpravljali ne bi omenili, ko so govorili o preteklem delu in o usmeritvah za v prihodnje. Odziv je bil bogat: k besedi se je oglasilo kar osemindvajset delegatov programske seje.

V Socialistični zvezi kot široki organizaciji vseh delovnih ljudi je mogoče rešiti in reševati še tako težke in zapletene probleme, ki jih vsiljuje življenje, če bomo strpni, delavljni in pripravljeno družno odpravljati napake, ki jih v kriznem času, ki nas obvladuje, ni malo, je bilo osnovno sporočilo tega bogatega srečanja.

tudi v prihodnje prizadevala, da se bo še bolj razvil vsestranski pretok na vseh področjih življenja, pri tem pa nesebično pomagala in podpirala Slovence v zamejstvu v njihovem boju za obstoj in razcvet. Pričakujemo, je dejal, da bosta Italija in Avstrija ob 30-letnici avstrijske državne pogodbe in 10-letnici Osima z dejanji pokazali, kaj je njuna dolžnost. Govoril je še o odnosih z verskimi skupnostmi pri nas, ki jih je ocenil kot korektno, kljub nekaterim neljubim pojavom. Poslanstvo verskih skupnosti tudi v bodoče ne bo v ničemer prikrajšano, če se bo skušalo vpeti v življenje družbe in ji prisluhniti.

Na koncu svojega govora je Franc Šetinc povedal še nekaj misli o mednarodnem položaju, blokovskih nasprotjih, o vlogi neuvrščenih, oboroževanju in pri tem poudaril, kako je zlasti pomembno, da se nenehno krepimo zavest naših ljudi o ljudski obrambi kot oboroženem narodu.

Več prostora za uveljavljanje odgovornosti

Povzetek razprave predsednika RO ZZB NOV Slovenije Boga Gorjana

Na programski seji RK SZDL je v razpravo posegel tudi predsednik RO ZZB NOV Slovenije Bogo Gorjan. Ko je govoril o delu v fronti Socialistične zveze, je poudaril pomen mišljenja in čutenja stotisočih delovnih ljudi, ki z največjimi delovnimi naporami neprestano gradijo, rešujejo vprašanja sedanjega časa s samoodpovedanjem, sicer tudi kritizirajo, so zaskrbljeni, vendar še naprej zavzeto delajo in sprejemajo odločitve za boljše dni. Prav tem ljudem, meni tovariš Gorjan, je treba znati prisluhniti.

»Teče že drugo leto, ko ugotavljamo ugodnejša gospodarska gibanja,« je nadaljeval razpravo tovariš predsednik. »V kolikor še ne v celoti, pa že prevladuje zavest, da lahko živimo in napredujemo le v sorazmerju z uspešnostjo našega dela. Ob tej ugotovitvi borci menimo, da smo bili kot

družbeni sistem v večji krizi takrat, ko smo relativno dobro živeli, delno na tuj račun, kot pa sedaj, ko se opirajoč na lastne sile že vlečemo iz težav. Ti dosežki zahtevajo velike delovne napore, samoodpovedanje, kar ni mogoče doseči brez prepričanja, da je vse odvisno od nas samih, da smo gospodarji lastne usode. Zato borci trdno verjamemo, da se v ugodnejših gospodarskih gibanjih potrjuje tudi naš družbeni sistem; potrjuje na najbolj prepričljiv način – z delom in soodločanjem.

Doseženi uspehi obenem povečujejo odgovornost do produktivnega in ustvarjalnega dela naše javnosti. V borčevskih organizacijah nenehno opozarjajo, da je treba hitreje razvijati učinkovitost našega družbenega sistema, da moramo izboljšati način dela, usklajevanja in uresničevanja stališč. Iz

borčevskih vrst prihaja tudi opozorilo na že skoraj kronično slabost naše družbe, da kljub zahtevam, obljubam in pričakovanjem, v sistemu niso še dodelane rešitve glede uresničevanja odgovornosti. Ne gre za odgovornost funkcionarjev, ki je včasih tako poudarjena, d vzbuja med ljudmi nezaupanje, pač pa za tisto odgovornost, za katero stoji kaznovanje vsakega slabega dela in na drugi strani javno priznanje in nagrajevanje koristnega dela. Tovariš Gorjan je še opozoril na velik prostor za uveljavljanje odgovornosti, ki ga omogoča naš sistem, celo bolj kot doslej. Tako na primer odgovornost za nekoristno porabo, za zidanje cen, za uravnilovko pri nagrajevanju, za neodgovoren odnos do družbene lastnine in podobno. Sočasno je ustvarjen velik prostor za uveljavljanje oportunitizma, lažne sociale in demagogije,

predvsem v organizacijah združenega dela in občinah. Zato vprašanja odgovornosti ni mogoče rešiti samo s kazanjem navzgor, pač pa ga je treba odločneje reševati na delovnem mestu in v občinah.

Borci so za sebe prepričani, da se morajo še naprej in vedno znova potrdjevati v družbi, vendar predvsem in samo v odnosu do upravljalcev, vključenih v družbeni sistem. Zato predlagajo, kakor je v njihovem imenu dejal njihov predsednik Bogo Gorjan, da z letošnjo konferenco SZDL prenesejo družbenim dejavnikom, ki skrbijo za javno obveščanje, zahtevo, da hočejo biti obveščeni o resničnih problemih na poti k razvoju in utrjevanju naše samoupravne demokratične družbe, ne pa o vsiljenih, neresničnih ali zasebnih dilemah, ki ustvarjajo napačno podobo. »Pred

takšnimi pritiski moramo s politično akcijo odločneje zaščititi naša sredstva obveščanja in našo javnost,« je še poudaril.

Potem se je z nekaj mislimi pomudil še pri našem zgodovinskem, o katerem so borci pred kratkim razpravljali. Ugotovili so, da imamo Slovenci izredno bogato knjižno zbirko, v kateri je izčrpno in vsestransko obravnavan naš boj za svobodo in uveljavljanje pravic delovnih ljudi. Poleg strokovnih knjig in publikacij imamo približno osemdeset knjižnih monografij, v katerih skupine borcev podrobno opisujejo uspehe in človeške stiske tistega časa. Vse to bogato doživljanje borci še vedno opisujejo, vendar ne za svoje potrebe. Gre za življenjsko dobo pretežno padle ali umrle generacije. Pišejo v pomoč novim rodovom, da se bodo, v

mogoči stiski, spomnili izkušenj iz svoje zgodovine.

Borci ne bežijo pred nobenim vprašanjem povojnih rodov in njihovim rastočim zanimanjem za zgodovino narodnoosvobodilnega boja. Zelijo, da ostane za njimi vse razčiščeno. Zavedajo pa se, da je treba dokumentarno osvetliti še vrsto vprašanj. Čutijo, da je to njihov dolg do mladine. Tovariš Gorjan je še pripomnil, da doslej ni bilo namenjene dovolj pozornosti obstoječim arhivom v Sloveniji, da ti še niso primerno dostopni in izkoriščeni, da se je treba čimprej lotiti široke družbene akcije, da to našo zgodovinsko in kulturno dediščino spravimo pod varno streho.

Na koncu je tovariš predsednik razložil, kako borci razumejo skrb za revolucionarno izročilo; in sicer tako, da si danes prizadevajo za višjo delovno zavest in odgovornost, za resnicoljubnost, javno in pošteno kritiko, za tovarštvo in solidarnost. Ob tem pa se bodo še naprej povezovali tudi z mladimi, da »čas in trava ne bosta prerasla spomenikov NOB.«

Znova s Štirinajsto

»Nikomur ne bi smeli dovoliti
potvarjati zgodovine!«

Pohod je bil in bo ostal svetel zgled tovarištva in požrtvovalnosti

Velika dvorana Doma JLA v Ljubljani je bila minulo soboto prizorišče vsakoletnega srečanja borcev enot Štirinajste udarne divizije, obenem pa priložnost, da ocenijo svoje delo in da hkrati tudi kritično spregovorijo o nekaterih negativnih pojavih. Nekdanji divizijci niso varčevali s pogosto prav neprijetnimi, celo zelo ostrimi ugotovitvami, vsi pa so se strinjali, da se ni mogoče sprijazniti s potvarjanjem zgodovine, z nekakšnimi izsiljenimi pogledi na polpreteklo zgodovino, z boleznim samoobtoževanjem brez kakršnekoli prave podlage, idejami o narodni spravi, kamor sodi tudi predlog o postavitvi spomenika v Ljubljani...

Se vedno čvrsto stojimo na tistih pozicijah, ki smo jih znali tako neomajno braniti in če kdo misli, da smo za v staro šaro, se moti, so rekli govorniki. Resnici je treba dati še večji poudarek, zgodovino pisju pa večjo družbeno veljavo in - pomoč. Mladina nekaterih stvari ne razume, morali bi ji povedati, razložiti in ne čakati, da nam ta izpraznjeni prostor zavzema kdorkoli, najmanj pa tisti, ki za to sploh niso poklicani.

Divizijska skupnost je dobila na srečanju novega predsednika, Ivana Dolničarja-Janoškega. Tudi Dolničar je menil, da je zgodovino pisje nadvse pomembno, da pa je nadvse važno tudi, da se borci še bolj kot doslej s svojim zgledom, izkušnjami in spoštovanjem, ki ga uživajo, strnejo s sokraji v konkretnem delu in v kar se da neposrednem delovanju.

»Glasni znamo biti
na svojih
srečanjih...!«

»Čestokrat smo zelo hrupni v svojem okolju, znotraj naše bratovščine, ne znamo pa uveljavljati svojih teženj znotraj SZDL, čeprav je to edini primeren prostor,« je dejal Ivan Dolničar. »Le preko SZDL je moč doseči, da bo naš glas prodornejši, naša moralna moč vpadljivejša, človeške vrline našega boja približane ljudem. Ne bi smeli puščati praznega prostora različnim kvazizgodovinarjem, ideologom različnih vrst...«

Se nekaj razpravljalec je omenjalo dogodke, ki v zadnjem času burkajo duhove roških žrtev, pojavov klerikalizma, dachauskih procesov, Golega otoka.

»Seveda smo se pripravljene pogovarjati o teh pojavih, vendar le takrat, ko bodo tu-

di na drugi strani priznali, da je bila kontrarevolucija vodena iz škofijske palače in župnišč,« je pribil Ivan Jan, »izročil narodnoosvobodilnega boja pa ne pustimo blati.« Se bolj kot poprej pa moramo biti prepričani v to, da bodo ta izročila zažvela s polno močjo, ko bomo imeli dobro samoupravljanje, ko nam bo uspelo razčistiti z različnimi manipulacijami, zlorabami položajev, družbenih sredstev, kriminalom različnih vrst, goljufanjem...!«

Preteklo leto je bilo za divizije uspešno, prepolno nadvse pestrih oblik delovanja, ki so pritegnile ne le borce, pač pa izjemno širok krog ljudi, je borcev sporočil Bojan Škrk. Izšlo so nekatere monografije, bilo je nekaj dobro organiziranih smučarskih tekov in pohodov po poteh divizije, izšel je vodnik po planinski poti Štirinajste divizije, razstavo Štajerska v borbi, ki je naletela na neverjetno ugoden odmev, si je v Mariboru ogledalo veliko število ljudi, postavili so nekaj obeležij, stiki s hrvaškimi kraji, skozi katere je hodila divizija, so se še poglobili. Priprave na film - režijsko delo so zaupali Francetu Stiglicu - gredo h koncu. Spisek s tem seveda še ni poln.

Sreča, rojena pred
desetletji

V dvorani je bučalo, snidenja so obdajale dragocene tančice prekipavajočih čustev. Oči so iskale, besede previdno tipale, tu in tam se je v temačnih pogledih skrivala žalost. Nekaterih ne bo nikoli več na srečanjih. Čas je neusmiljen sodnik.

V kotu dvorane smo se pogovarjali s Šerčerjevcem

Dušanom Gorkičem. Mravljišče razgretih, s prijateljstvom in tovarištvom prevzetih ljudi je zašumelo, ko so se slišala imena Viktorja Avblja, Ivana Mačka, Branka Jerkiča, Cveta Novaka, komandantov, komisarjev...

»Mislim, da smo v preteklem letu naredili precej. Za zgledno lahko ocenim sodelovanje s šolami, bili smo mentorji, odkrili smo nekaj obeležij... Rad bi pohvalil sodelovanje s tovarno Ilirijo Vedrog, ki je prevzela skrb nad našim nekdanjim taboriščem na Mokrcu. Na sleherni srečanje nas povabijo.

Borci vselej budno spremljamo dogajanja v naši družbi. Zgodi se kajkrat, da nismo najbolj veseli. Odločno odklanjamo nekakšno 'narodno spravo', to je samo po sebi nenormalno.«

Tomšičevka Ančka Švigelj nikoli ne zamudi priložnosti, da bi se srečala z nekdanjimi soborci, tovariši, prijatelji.

Slavko Jereb

»V zadnjem času nas res napadajo, vendar se jaz sploh ne bi ozirala na to. Zdi se mi, da so to navadne provokacije. Je pa res, da nas tepe brezposelnost, še posebej, če pomislimo, da so to v glavnem mladi ljudje. Več bi morali premišljevat o tem. Mladi so zagrenjeni, od tukaj pa do različnih izkrivljanj in napadov pa ni več daleč. Kar preveč smo jih odirali, mlade, pri tem pa smo pozabili, da smo tudi sami bili mladi!«

Slavko Jereb iz Radovljice, borec Bračičeve brigade, je slonel nedaleč od slavnostnega prostora, sam zase, išoč po množici. Le kakšno slabo uro je strpel med bučanjem srečanj in vtisov, spominov in iskanj, potem je odšel, se nato vrnil, vmes pa obiskal ženo v bolnišnici.

»Za noben denar ne bi izpustil srečanja. Veliko mi pomeni, kot preroben postanem, vendar mi je vselej tudi hudo: iz leta v leto je kakšnega znanca manj.

Obsojam te poskuse rehabilitacije belih, to kramarstvo z zgodovino, pozvanja nje o nekakšni krivdi, zdi pa se mi, da si moramo nekaj krivde le pripisati sami sebi. Stvari smo izpustili iz rok,

Ančka Švigelj

dovolili, da nas žalijo, v pravem času pa nismo znali zadev razjasniti, jim dati pomen kakršnega zaslužijo.«

Rokovali so se komandanti s kurirji in kurirji z generali, generali z navadnimi borci in bolničarkam je ostal le še trpek spomin na rane in vonj po smodniku, ki je ovijal telesa, izmučena v bojih, prekaljena v pohodih. Stiskali so si roke, srečni smehljali so prešinjali obraze in na stotine na videz drobnih, nepomembnih dogodkov je znova, kolikokrat že?, rojilo med mizami kot pričevanje nekega časa, ki vendarle živi v nas.

Pohod miru in
tovarištva, izročilo
svobode

Štirinajsta udarna divizija je v tistem, ne tako davnem štirinštridesetem letu prinesla na Štajersko široko razvejan plamen upora. To je bilo dovolj, da je ostala v srcih ljudi, podobno pa se je tudi vsakoletni spominski pohod ne le štajerske mladine že zdavnaj spojil s mislimi mladih med Sotlo, Bohorjem, Savinjskimi planinami in Pohorjem ter koroškimi gorovjem.

Tudi letos se bodo mladi odpravili na pot, in tudi tokrat bodo obiskali najpomembnejše kraje, spominska obeležja in grobove padlih. Pohod se je začel včeraj v Sedlarjevem, v kraju ob Sotli, od koder je divizija krenila na Štajersko, v pohodnih vrstah pa je bilo tudi tokrat lepo število mladih, ki bodo v naslednjih dneh skupaj z borci in vojaki prehodili v štirih etapah pot vse tja do Mozirskih planin. Kot pred-

videvajo organizatorji, mladi iz laške, velenjske, žalske, ravenske in celjske občine, se bo pohoda udeležilo nekaj sto pohodnikov, precej tudi že starih znancev.

V prvem delu poti, začel se je včeraj, bodo mladi obiskali kraje vse do Jurklostra oziroma Gračnice, kjer je padel narodni heroj Ilija Badovi-

proti večeru se bodo spustili v Ravne, konec dneva pa je namenjen mitingu. Naslednjega dne se nameravajo spoprijeti z Osreškimi pečmi in se spustiti v dolino, v Topoljšico, kjer bodo dobili družbo mozirskih mladincev. Ti bodo svoj del pohoda začeli 10. februarja na Ljubnem. Divizijskim stopinjam bodo sledili do Smrekovca, kjer nameravajo tudi prespati. Pohod se bo razvelel tudi na ves naslednji dan, 12. februarja pa se bodo srečali s pohodniki tretje in četrte etape. Vsi skupaj bodo odšli na zborni mesto v Topoljšico.

Program nekoliko spreminjene poti bo, kot vsako leto, tudi letos zelo pester in bogat, saj si nameravajo ogledati filmske predstave, pripraviti različne kulturne prireditve, obiskati znane parti-

Hribovcem bi morala
družba zagotoviti več

Med občinami, ki so se s pohodom Štirinajste udarne divizije za vedno zapisale v zgodovino narodnoosvobodilnega boja, je tudi konjiška. Na ozemlju občine Slovenske Konjice se je tudi po pohodu divizije večkrat zadrževala, predsem v goratih in gozdnatih predelih okoli Konjiške gore, obronkov zreškega Pohorja in samega Pohorja. Nekdanje kraljestvo lesarjev in gozdarjev, dninarjev in mogočnih zemljiških lastnikov se pred vojno ni moglo pohvaliti z ne vem kakšnim napredkom, tud po vojni ni bilo opaziti kakšnega posebnega vzgona, dokler ni nekako pred petnajstimi leti krivulja uspešnosti začela strmo rasti. Število zaposlenih v občini, ki leži v zgornjem delu Dravinjske doline, se je s 1700 kaj hitro povzpelo na okrog 8000, med 21.000 prebivalci pa je le še kakšnih 13% kmečkega prebivalstva. Kot nam je s ponosom povedal predsednik občinske skupščine, Tone Turnšek, se je v tem obdobju občina po razvitosti prebila z 39. na 17. mesto.

Največ prebivalstva je zaposlenega v industriji.

»Lani smo izvozili za okrog dve milijardi 800 milijonov blaga,« je dejal Turnšek, »od tega kar 75% na konvertibilni trg. Na enega zaposlenega pride 426.000 dinarjev od izvoza, kar je skoraj enkrat več, kot znaša ta vsota v Sloveniji.

Precejšen razvoj so doživele tudi družbene dejavnosti, kar še posebej velja za šolstvo, otroško varstvo in zdravstvo. To je posledica izjemnih prizadevanj naših občanov, ki so sredstva za vse to zbrali s samoprispevki - v osemnajstih letih odpovedovanja.

V celodnevno šolo je vključenih 28% vseh otrok, v otroško varstvo pa 34% predšolskih otrok. Na 1800 občanov pride en zdravnik, to, menimo v Sloven-

skih Konjicah, ni zanemarljiv podatek.

Štirinajsta divizija je šla po izjemno hribovitem zahodnem območju naše občine. Kot domala vsaka slovenska občina imamo torej tudi mi svoje »manj razvite«, žal pa so tudi kot po nekakšnem nenapisanem pravilu prav tam, kjer je bilo partizanstvo najbolj razvito in navsezadnje tam, kjer se je prebivalstvo, ki bi brez nesebične pomoči prebivalstva svoj pogum plačala še dražje.

Temu prebivalstvu, tudi v naši občini, po vojni nismo dajali dovolj, to si upam trditi, vsaj toliko ne, kot so si nedvomno zaslužili in kar jim pripada. V povojnem obdobju smo v naši občini prav na teh območjih zgradili precej cest, elektrificirali zaselke, jih povezali s telefoni, jim prikrbeli vodovode, vendar to še vedno ni tisto, kar bi

Tone Turnšek

jih izenačilo z občani in delovnimi ljudmi v razvitejših vaseh, v dolini.

Tem oddaljenim, hribovitim krajem občina sama ne more zagotoviti enake stopnje razvitosti, zato bi morala o tem premisliti širša skupnost. Ti ljudje so vsekakor vredni več pozornosti, kot so je dobivali in jo dobivajo. Tako pa se včasih zdi, da mislimo in razmišljamo o njih le skozi proslavarsko, prigodniško optiko...«

Prizor s svečanosti ob grobu Ilije Badovinca v Gračnici z lanskega pohoda po poteh Štirinajste divizije

nac. Tam bodo pohodno zastavo prevzeli iz rok laških mladincev Celjani, ki jo bodo nosili preko Svetine, Dramelj in Češnic do grobov talcev v Stranica pri Frankolovu.

Žalčani bodo skupaj z velenjskimi pohodniki prišli po prapor do Stranic in ga odnesli v Titovo Velenje, pozneje bodo obiskali Cirkevce in Konovo. 11. februarja se bo kolona podala na znamenito Graško goro,

zanske domačije, se pogovarjati z očitvidi dogodkov. Da pa bi bila slika preteklosti čim bolj plastična, bodo poskrbeli borci. Med potjo bodo streljali z zračnimi puškami, se izkazovali v različnih veščinah, razumljivo pa je, da bo pretežni del pohodne dejavnosti vendarle posvečen obujanju izročila slavne divizije, skratka, ves pohod bo ena sama velika, odprta knjiga.

Milenko Strašek

Književnik, marksist

Bratko Kreft – 80-letnik

Pred osmimi desetletji je zagledal sij sveta dramatik, pripovednik, esejist, kritik, literarni zgodovinar, režiser in dramaturg Bratko Kreft. Rodil se je 11. februarja 1905 v Mariboru, sicer pa izhaja iz Jurija (Vidma) ob Ščavnici, iz družine posestnika in poštarja. Gimnazijo je študiral v Mariboru (kjer je tudi začel svojo gledališko pot kot igralec), slavistiko in dramaturgijo na Dunaju in v Ljubljani. Promoviral je leta 1939.

Med narodnoosvobodilno vojno so ga leta 1942 aretirali Italijani sredi Rima kot štipendista Turnerjeve ustanove in ga prepeljali v Ljubljano. Do osvoboditve je preživel v ljubljanskih zaporih, se skrival v bolnišnicah in v ilegali.

V začetku italijanske okupacije so v ljubljanski Drami uprizorili kot prvo predstavo Shakespeareovo dramo Romeo in Julija. Za naslednjo uprizoritev so bili pripravljeni Kreftovi Kranjski komedijanti, vendar jih je okupacijska oblast prepovedala. Italijanska cenzura je zavonjala, da bi ta Kreftova komedija utegnila s svojim izrazitim slovenskim svobodoljubnim duhom razplamteti iskrico upora v Ljubljani.

Po osvoboditvi je bil Bratko Kreft režiser in dramaturg v ljubljanski Drami in hkrati predavatelj ruske književnosti na filozofski fakulteti.

Gledališko delo. Kot študent je bil Kreft recitator in igralec. Leta 1930 je dobil službo režiserja v ljubljanski Operi, nato je predsedal v ljubljansko Dramo, kjer je ostal do upokojitve. Pred tem je deloval kot režiser na amaterskih odrih. Bil je med soustanovitelji Delavskega odra, njegov umetniški vođa in režiser. Na tem odru je v svoji režiji uprizoril Golouhovo »Krizo«, Tolstojev »Vstajenje« in Raynalovo »Balado o vojni in ljubezni«. Veliko je potoval in prenašal gledališke izkušnje in spodbude iz Avstrije, Italije, Francije, Češke, Anglije, Velike Britanije, Rusije in Kitajske. Razvil se je v enega najpomembnejših slovenskih režiserjev, s svojimi režijami je gostoval na številnih jugoslovanskih, čeških, poljskih in avstrijskih odrih.

Na poklicnih slovenskih odrih je krstil mnoga izvirna slovenska dela: Zupanorja Micko, Viničarje, Profesorja Klepca, Lepo Vido. Med pomembnejše režije tujih del šteje gledališka zgodovina njegove interpretacije Romea in Julije, Hamleta, Henrika IV., Revizorja, Gozda, Bulgakova, Molièra, Svete Ivane, Siromakovega jagnjeta, Strasti pod brestom, Zen na Niskavuoriju in številnih Nušičevih komedij.

Književno delo. Literarna zgodovina uvršča Krefta v književnost socialne stvarnosti in duhovnega prepoveda družbe. Prvo svojo novelo je objavil še kot gimnazijec v mariborskem Socialistu. Prvi njegov obsežnejši tekst je roman »Človek mrtaških lobanj« (1929), v njem je po mnenju literarne kritike opazen njegov razvoj od tolstojanstva do marksizma. Leta 1930 je roman zapolnila policija, mladega Krefta pa postavila pred sodišče. Kot novelist in črtičar je Kreft realist, ki snema dvojno krinko kapitalistične buržoazije, v nekaterih tekstih opisuje rodno Prlekijo in razgrinja njene socialne probleme. Leta 1950 je izšel izbor njegovih predvojnih novel in črtic Povesti iz nek-

danjih dni. Leta 1936 je izdal potopis Med potniki in mornarji, leta 1961 pa je izšla knjiga Kalvarija za vasjo in druge povesti iz Prlekije.

Pred vojno je z zapisi, esejji in kritikami sodeloval v levičarskem naprednem tisku, bil je eden izmed pionirjev in vidnejših pristašev marksistične miselnosti. Leta 1932 je začel izdajati marksistično revijo Književnost (1932–1935), glasilo marksistično usmerjenih slovenskih izobražencev. Pred tem je že leta 1924 urejal v družbi s Košakom, Gspanom in Kosovelom glasilo neodvisne mladine MLADINA (1924–1928). Bratko Kreft je o sebi in o svoji generaciji

Bratko Kreft

nekoč zapisal, »da ni sprejela marksizma zgolj kot znamenito revolucionarno ekonomsko teorijo, marveč kot sklenjen nov svetovni nazor, ki zajema vase prav tako družbo kot posameznika, občestvo in človeka.«

Kreft dramatik. Kot književnik je Kreft svoje najzlahtnejše sile razdal dramati. S svojim obsežnim dramskim opusom, ki obsega zgodovinsko in nprstveno dramo ter delavsko socialno dramo, se je zapisal med dramatike – opornike slovenske drame. Njegova dramatika pomeni obvezni, nepogrešljivi člen v zgodovini slovenske dramske ustvarjalnosti, njegove drame so prinesle napredek v slovensko dramatiko. V njih je Kreft s sodobnega, naprednega stališča v luči marksističnega nazora dramsko oblikoval zgodovinsko snov in opozoril na dialektična nasprotja v dogodkih. V Celjskih grofih je podal sociološko razčlenbo fevdalnega življa na Slovenskem in v porajajočih se demokratičnih silah prikazal njegovo antitezo. V Veliki puntariji je izoblikoval odrsko učinkovito fresko zasnov, razpleta in poraza velikega hrvaško-slovenskega upora leta 1573 pod vodstvom Matije Gubca. Kranjski komedijanti so družabna zgodovinska komedija o gledaliških prizadevanjih Zoisovega kroga slovenskih izobražencev. Drama Kreatura smeši ponižavost, denunciantstvo in slabost buržoazne družbe na začetku prve svetovne vojne (Stanko Janež).

Kreft je priredil Jurčič – Levstikov Tugomera in Višnjevskega Optimistično tragedijo. Napisal je še Balado o poročniku in Marjutki, scenarija dr. France Prešeren in V ječi življenja (s študijo o Prešernu). Njegova drama Jugoslovansko vprašanje je žal ostala nedokončana.

Eseji, kritika, literarna zgodovina. Poleg leposlovnih, pripovedniških del je Kreft napisal mnogo knjig kot esejist, kritik in teoretik:

Puškin in Shakespeare, Portreti (o ruskih pisateljih), Poslanstvo slovenskega gledališča, Gledališče in revolucija, Dramaturški fragmenti in Proti vetru za vihar. Urejal je Knjižnico Mestnega gledališča ljubljanskega, Gledališki list in Slovensko dramo.

Kako je zmogel poleg izredno razvejanega gledališkega in književnega dela opravljati vrsto pomembnih funkcij (bil je tudi upravnik inštituta za slovenski jezik, podpredsednik SAZU, predsednik Borštnikovega srečanja), bo ostalo verjetno nepojasnjena uganka. Kdor bi hotel zajeti vse njegovo ogromno delo na različnih področjih, bi moral seveda upoštevati tudi eseje, kritike, polemike in dramaturške analize, raztresene po nešteti slovenskih časnikih, revijah in gledaliških listih pa tudi v hrvaških, srbskih, čeških in nemških.

Bratko Kreft je s svojim izvirnim umetniškim in teoretsko-razpravljaljskim delom dodobra zaznamoval slovensko umetnost in ji vtisnil svoj neizbrisni pečat. Ko ob njegovi osemdesetletnici preglejemo Kreftovo vsega občudovanja vredno delo, mu moramo nedeljeno in spontano izreči priznanje ne samo za njegovo darovitost in navdihnjeno, temveč tudi za njegovo garštvo in za potoke znoja, ki jih je prelil v boju za nesmrtnost. V tem boju je ostal zmagovalc. O tem pričajo stvaritve, ki nam jih je podaril. In ki nam jih bo – kolikor poznamo njegovo prleško stanovitnost – še podarjal!

Dušan Mevlja

Vojka Šmuc

Mladost za svobodo

Osnovna šola v Izoli, ki nosi ime tržaške partizanke Vojke Šmuc, je izdala ob 40-letnici njene junaške smrti v bitki za osvoboditev Knina (27. novembra 1944) drobno, a izredno bogato knjižico. V njej pisca Jože Koren in Albert Klun spremljata Vojkino življenjsko pot od otroštva prek delovanja v tržaškem antifašističnem gibanju in organiziranja OF do zapora in konfinacije na jugu Italije, po kapitulaciji fašizma pa njeno dejavnost sanitetne referentke na bojni poti 3. prekomorske udarne brigade in končno njeno herojsko smrt bolničarke, ko je v bitki nesebično pomagala ranjenemu tovarišu. Tako so zvrščena tudi poglavja v knjigi, ki z besedo in sliko znova dokumentira množičnost, organiziranost in žilavost odpora napredne slovenske mladine proti fašizmu po ječah in taboriščih, njihova junaštva in žrtve med NOB. Samo skozi eno te Vojkine brigade – tretje prekomorske udarne je šlo 4.300 borcev, doma večinoma s Primorskega in iz Istre; 858 jih je padlo, 1.461 borcev in bork pa je bilo ranjenih na 6.100 km dolgi bojni poti v Italiji in Jugoslaviji.

Knjiga hkrati razkriva zorenje in zlahtnost Vojkine osebnosti. To najlepše izpričujejo njene lastne misli v pismih, naslovljenih iz konfinacije staršem in sestri Tatjani (ženi avtorja Jožeta Korena), ki hrani večino njene pisemske zapuščine. To dokazujejo tudi topla in iskrena pričevanja soborcev o Vojkinem plemenitem li-

ku. Med slednjimi je presrečljiv članek »Maščevali te bomo, Vojka!«. V brigadno glasilo ga je napisala sekretarka SKOJ Nada Žagarjeva, ki je pet dni zatem sama padla v borbi za Knin.

Prav pričevanje Vojkinih sobork daje knjižici posebno razsežnost, ko dokumentira množičnost in pomembnost udeležbe žensk v NOB. Tovariša Vida Tomšič govori v topli in občuteni uvodni besedi, ob razmišljanju in spominjanju na Vojko, o ženski četi 1. prekomorske brigade, v katero se je Vojka vključila že ob njenem nastanku, in nadaljuje:

»Z ustanovitvijo take vojne formacije v prvih dneh nastajanja prekomorskih brigad so bivše politične preganjanke, zapornice in konfiniranke iz fašističnih ječ in taborišč dale duška svojemu pojmovanju družbenih sprememb, ki med drugim pomenijo zmago nad reakcijo ter izražajo žensko enakopravnost v boju, delu in odločanju, t. j. enakost v odgovornosti, žrtvah in v ustvarjanju novega sožitja med ljudmi in narodi...

Množična udeležba žensk je ena od edinstvenih značilnosti našega narodnoosvobodilnega boja. Več kot 100.000 deklet in žena je bilo neposredno vključenih v boje, bile so borke, bolničarke, zdravnice, obveščevalke in kurirke, pa tudi komandirke in politične komisarke. Okrog 25.000 jih je padlo v oboroženem boju, 40.000 je bilo ranjenih. Posebno pomembno je za uspeh NOB bilo delo žensk na terenu, v okupiranih mestih in vaseh,

saj jih je okrog dva milijona pomagalo vojski v raznih oblikah, vodilo politično in gospodarsko akcijo, zbiralo prehrano, obleko in sanitetni material na terenu. Več kot 600.000 žensk je okupator vrغل v ječe in taborišča, kjer so jih množično uničevali. Vemo, da so uničevali otroke v materinem naročju, jih trgali iz njega in jih pred njihovimi očmi trpinčili in morili.«

Zadnja poglavja knjige so posvečena mislim učencev izolske osnovne šole o njihovi vzornici, o sodelovanju s pobrateno osnovno šolo »Narodnih herojev« v Kninu in s prebivalci vasic Lukar, kjer je s padlimi soborci pokopana tudi Vojka. Opisani sta tudi zgodovina in dejavnost mladinskih delovnih brigad, ki so nosile njeno ime in so jih sestavljali tržaški mladinci in mladinke slovenske in italijanske narodnosti, mladina obalnih občin v organizaciji obalne konference ZSMS in Rdečega križa, in sicer od gradnje proge Šamac–Sarajevo 1947. leta do delovne akcije Goričko 1983. Sestavki mladih na koncu knjige ponujajo bralcu razveseljav dokaz, da mladi rod, ki se vzgaja na izolski osnovni šoli, ne razmišlja o svoji vzornici priučeno in neprizadeto. V današnjem času zares opogumlja dejstvo, kako skuša živeti za iste ideale in vrednote, uresničevati plemenita izročila Vojke in mnogih iz njene generacije, ki so mladost žrtvovali za svobodo.

Lado Pohar

Fotografije Edija Šelhausa

Med nekdanjimi in današnjimi stotinkami sekunde

V zbirki Knjiga fotografij, edini tovrstni v Jugoslaviji, izdaja pa jo založba Delavska enotnost, je pred nekaj dnevi izšla že četrta monografija Fotografije Edija Šelhausa, znanega fotoreporterja iz časa NOB, prvih povojnih let pa tudi pozneje, vse do danes. S svojo fotografsko kamero je zabeležil marsikateri enkratni dogodek. Šelhausove fotografije so posvečene štiridesetletnici osvoboditve. V knjigi se zgodovinski motivi spogledujejo z motivi sedanosti, včasih hudomušno domiselno, pa tudi v dramatičnih nasprotij med nekdanjimi in današnjimi stotinkami sekunde, kamor so vpletena mikavna in celo v evropskem merilu pomembna zgodovinska pričevanja. To je nov prispevek sodobnosti in zgodovini našega nemirnega sveta. Ponj bo s pridom segal tovarniški delavec in univerzitetni profesor, pravi France Brenk v svoji uvodni besedi k Fotografijam. Oba bosta zaradi aktualnosti in živosti, nazornosti fotografskih posnetkov bogatejša za globalno spoznavanje svojega življenja in našega stoletja. Poleg lepote fotografij in spretosti izurjenega fotografa pa bosta lahko med manj znanimi ali povsem neznanimi obrazi odkrila tudi znane osebnosti naše domovine in širšega sveta. Tekst je preveden še v srbohrvaščino in angleščino.

Ž. D.

Pionirski odred na Kočevskem (1944/45)

Po ofenzivi (1944)

Ivan Minatti

Že leta 1955 je dobil prvo nagrado (Društva slovenskih pisateljev) za svojo pesniško zbirko Pa bo pomlad prišla. Nato jih je bilo še več, med njimi Prešernova (skladova) nagrada za njegovo brez dvoma najbolj znano pesniško zbirko Nekoga moraš imeti rad. Prejel je tudi nagrado zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za delo na izvirnem in prevajalskem področju (1970).

Toliko za začetek o priznanjih. Zdaj pa še nekaj biografskih podatkov: Ivan Minatti se je rodil štirindvajsetega leta v Slovenskih Konjicah. Štiriinštiridesetega je opustil začetni študij medicine in odšel v partizane (Vojkova brigada). Po vojni je končal študij slavi- stike in bil urednik revij in knjižnih zbirk pri MK.

Njegove prve pesmi so bile objavljene v partizan- skem obdobju v raznih četnih in bataljonskih glasilih, iz povojnega časa pa so njegove pesniške zbirke: S poti (1947), Veter poje (1963), Bolečina nedživetega (1964 in izbor z enakim naslovom 1970), Pesmi (1971), Obraz (1972), pa zbirke, ki so izhajale 1977., 1980., 1981. leta.

V pesniški zbirki Prisluškujem tišini v sebi je Ivan Minatti strnil pesniški izbor desetletij svojega pesniko- vanja in nam tako ponuja precej popolno podobo svoje pesniške besede.

»... Če velja, da je pesem resničnost in želja, lahko ob Minattijevem naslovu rečem, da pesnik prisluškuje in si hkrati želi prisluškovati. To pa pomeni, da imajo neštete lastnosti in vrednosti svoja nasprotja, kot so javnost, akcija, govor, hrup, množica itn., ki se prisluš- kovanj v tišini upirajo, ga ogrožajo in omejujejo, s tem pa povzročajo v pesniku napetost in spor.

Brez poglobitve v ta spor ni mogoče razumeti Minat- tijeve poezije. Zato se moramo natančneje spoznati s prisluškovanjem oziroma s pesnikovo željo po prisluš- kovanju tišini, z njenimi možnostmi in nemožnostmi, naraščanjem in upadanjem, spodbudami in zavorami, najprej pa seveda z njenim izvorom, ki se skriva v zgodnjih prostorih pesnikovega, da tako rečem, pred- pesniškega sveta... Tako je v spremni besedi k zbirki Prisluškujem tišini v sebi premišljal Kajetan Kovič. Mi pa vas le še enkrat spomnimo na pesem, ki jo neslišno izgovarjajo ustne, kadarkoli beseda nanese na Minat- tija pa tudi na celo, tako imenovano »srednjo genera- cijo« slovenskih pesnikov: »Nekoga moraš imeti rad, pa čeprav trave, reko, drevo, ali kamen, nekemu moraš nasloniti roko na ramo, da se lačna nasiti bližine, nekemu moraš, moraš, to je kot kruh, kot požirek vode, moraš dati svoje bele oblake, svoje drzne ptice sanj...«

Bele gazi

Bele gazi...
Snežim sneži. –
Pred nami vsa bela planjava.

Dolge so naše poti,
brezkončne te tihe noči. –
Daleč nekje spomin tava.

Mrzlo ko led je srce.
V noč trudna kolona gre.
Droben sneg naletava...

Tišina

Šopi usahle trave,
osati pobešajo glave,
sanjajo bogve kaj.

Sapa čez barje diha.
Ločje vztrepeče, zaniha
za hip – in spet tih je kraj.

Vrba kraj jarka sameva,
ure jesenske prešteva
in jate bežečih ptic.

Sameva tako in čaka.
Nad njo v tišini mraka
dremotni ples zadnjih
mušic.

Svidenje

Ko bom nekoč prišel domov,
sklenila boš roke in zajokala:
»Joj, bil si še otrok, ko sem ti dala
s seboj na pot svoj blagoslov.

Zdaj komaj da te še spoznam.
Saj si cel mož! Kako širok si v rame!
Ti moj, ti je bilo hudó brez mame
v trenutkih, ko si bil ves sam?«

Tako boš rekla vsa v solzah.
A jaz te prav narahlo bom pobožal,
kot včasih svojo puško sem v gorah:

»Ne, mama! Saj sem srečal mater tisoč,
kot ti upognjenih od bolečin,
in vsaka mi je, ko da sem njen sin,
če kruha ne, besedo toplo dala.«

Stanko Arnold – trobentač, Jožica Avbelj – igralka, Olga Gracelj – operna in koncertna pevka, Gustav Januš – pesnik, Zmago Jeraj – slikar, Taras Kermauner – pisa- telj in publicist, Miljenko Licul in Ranko Novak – obliko- valca, Rajko Ranfl – filmski režiser, Rudi Španzel – sli- kar in Dare Valič – igralec.

Letošnji dobitniki nagrad Prešernovega sklada:

Stanko Arnold

Je rojen na Ravnah na Koroškem, študiral je trobento na ljubljanski glasbeni akade-

miji pri profesorju Grčarju. Že med študijem je prejel študentsko Prešernovo nagrado. Leta 1968 je postal član orkestra Slovenske filharmonije. Zmagal je na več tekmovanjih mladih umetnikov v Jugosla- viji in se izpopolnjeval s študi- jem pri znanih učiteljih v tuji- ni. Med nagradami že ima eno Prešernovo kot član trobilne- ga kvinteta, zraven pa še nekaj mednarodnih in župantičev (za interpretacijo Concertine Andreja Joliveta). Letošnjo nagrado je dobil za (več kot štirideset) koncertne nastope v zadnjih letih kot solist in z orkestrom ali pa s samostojni- mi recitali. Njegova igra, oce- njujejo poznavalci, je pretanje- na in tehnično izpolnjena ter so- di v sam svetovni vrh.

Jožica Avbelj

Že leta lahko spremljamo neprekinjen vzpon igralskega razvoja ene najbolj talentira- nih mlajših slovenskih igralk Jožice Avbelje. Poleg vrste imenitnih upodobitev v za- dnjih letih je zablestela pred- vsem kot Ofelija v Shakespea- rovem Hamletu (Korun-MGL) in nič manj ni bila imenitna v sicer dokaj povprečni predsta- vi Medoffove drame Otroci manjšega boga. Jožica Avbelj- Ofelija bo zanesljivo ostala v zgodovini slovenskega igral- stva zapisana kot izjemen do-

sežek, prav tako pa tudi z vsem telesom neverjetno sen- zibilno izražena vloga gluho- neme Sare Norman.

Jožica Avbeljeva kot Ju- lija v predstavi Hamleta Mestnega gledališča ljubljanskega – foto T. Stojko

Olga Gracelj

V slovenskem glasbenem svetu je ime Olge Graceljeve že dodobra uveljavljeno. V zadnjem času se je zlasti po- gosto predstavljala občini- stvu s koncertnimi nastopi v klasičnih, vokalno-instru- mentalnih delih in v zadnji sezoni zelo uspešno v vlo- gah Minke in Violette v ope- rah Gorenjski slavček in Traviata.

Gustav Januš

V slovenski literaturi nasto- pa že nekako od leta 1966 in ga uvrščajo med najboljše, če ne kar za najboljšega sodobne- ga slovenskega pesnika na av- strijskem Koroškem. Rodil se je leta 1939 v Selah, živi v Pod- rožci in učiteljuje v Šentjako- bu v Rožu. Poznamo ga tudi kot slikarja in urednika ter stalnega sodelavca Mladja. To- krat smo izbrali dve pesmi iz pesniške zbirke Pesmi, ki je

Osrečevanja

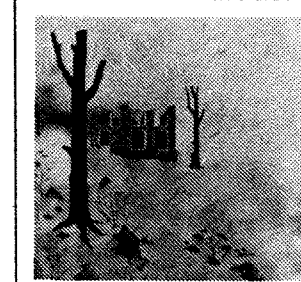
Pomlad in poletje
pogrmeta z dišečimi
rožami in cvetovi
travnike, vrtove,
sobe in mize.
Cvetijo in dišijo
rože tako, da
na njih barve in vonjave
omamljajo, osrečujejo
in popeljejo
v sanjavi svet.
Toda vseeno mi
včasih še bolj dišijo
klobase, zrezki, pečenka
in golaž s svežimi žemljami,
najbrž zato, ker človek
ne živi šamo od duha,
ampak tudi od kruha.

izšla leta 1983 pri Mohorjevi družbi v Celovcu in maribor- skih Obzorjih.

Zmago Jeraj

Vsestranski likovnik (sli- kar, grafik in fotograf) Zma- go Jeraj, samosvoj iskalec novih likovnih izrazov, iz- stopajoč že v času uveljav- ljanja tako imenovane »nove

figuralike« pri nas, je v za- dnjih letih še posebej nav- duševal z raziskovalno risbo in gvašem, kjer je teža likov- nega izraza odmerjena tako simbolom kot barvi.

Prešernove

Polde Bibič

Oči. To je prvo, v kar se zagleda sogovornik, ko spregovori s slovenskim igralcem Poldetom Bi- bičem. Najino srečanje je bilo kratko, med jutranjo kavo in prvo vajo. Oblačil- nica s starimi rekviziti in pohištvom, okno na ozko stransko uličico – in letoš- nji slavljeneč, stisnjen pod njim. Roke v naročju in vprašanje v pogledu: »Kaj bi pravzaprav radi od me- ne?« Priložnost je slovesna in igralska rutina najde za spremljavo pravšen na- smeh. Navdušenje je zadr- žano, vendar pa je očitno vaje hvale. Zdi se, da se je prijazno, nekam medve- dje otresa kakor teže, ki človeka uklepa med vese- lje in dvom. Kaj vse so o njem že rekli in zapisali. Da je ljudski pa da je slo- venski in da je »naš«. In hkrati nikogaršen – v oblasti vloge, ki je ravno na vrsti. Včeraj Julijan Ščuka, danes Mefisto, Ko- mar, Voranc, Genadij Ne- srečnikov in jutri strežnik Volodja... pa Fjodor Pa- vlovčič Karamazov in Luka D.

Ta obraz ima srečne po- teze, ki se tako zlahka iz komedijantskega rezanja sprevržejo v tragični lik in glas – ki sredi splošnega cestnega vrveža ne opozar- ja z vsemi zvonomi, da tam neke vmes govori igralec. Nič nastopaškega ni v njem, in vendar se po po- trebi zavihti z ravnine po- govornega žuborenja v ža-

metne tone zvenceh po udarkov.

Nič, prav nič, govorijo t- znane, »naše« oči, ga n- preseneča. Srečna narav- očitno še takšno jezo pr- dela v novo energijo, ki s- vedno znova pretaka igralsko moč.

Polde Bibič v prizoru iz E

Je otrok iz delavske dru- žine, mali človek, ki mu je narava podarila moč, da se ogrinja s kraljevskim plaščem in nam kaže, kako brezmejno je bogastvo člo- veške biti.

Z nebesnih modrin v- mračne globine se pne le- stev, po kateri hodi gor in

Iz govora Cirila Zlobca ob podeli Prešernovih nagrad

Za večjo samozavest k

V gospodarskem položaju, v kakršnem smo, in v vse- stranskih prizadevanjih za stabilizacijo se tudi v kulturi srečujemo z vprašanjem di- narja. Slavnostni govornik Ciril Zlobec pa je ob letoš- njem kulturnem prazniku Slovencev, 8. februarju, še posebej poudaril: »Prav na ta dan in na tem mestu je treba reči, da na področju kulture že zaradi politične modrosti ne gre uvajati go- spodarskega vzorca stabili- zacije, ko predvsem z zniža- njem kupne moči prebival- stva ustvarjamo presežek blaga in zanj upamo, da ga bomo preusmerili v izvoz: vse dražjih, nerazprodanih slovenskih knjig ne moremo izvažati, s tujci ne moremo napolniti dvoran naših kul- turnih prireditelj, ki se jih začnemo zaradi varčevanja pri družinskem kulturnem dinarju morda že izogibati ali pa smo vsaj v nevarnosti, da se nam bo to v kratkem zgodilo. Vsaj ohraniti bi mo- rali, če ju že ne moremo po- večati, sedanjo raven kultur- ne ponudbe in odziva nanjo. To ne bi smela biti samo že- lja ali celo samo izraz social- ne zaskrbljenosti neposre- dno prizadetih ustvarjalcev, temveč naša skupna nacio- nalna in družbena potreba. Poudrajam: resnična potre- ba! Kot je, vsaj zdi se tako, že prodrlo v našo zavest – pa tudi v prakso – spozna-

nje, da je prav v času eko- nomske stiske treba ne sa- mo bolj kot doslej, ampak ž- kar revolucionarno upošte- vati znanost, bi se prav tak- morali zamisliti, ali niso tuc- kulturne dobrine prav v le- tih gospodarskih težav po- membna prvina narodove i- družbene trdnosti. Namreč povečano zanimanje za ku- turo ob hkratnem upadanj kupne moči zanj, ni sam- beg iz stiske, temveč, vsa- deloma, tudi poskus preu- smeritve našega intimneg- življenja. Zato je prav i- pošteno, če v tem pojavu v- dimo tudi potrebo po trdne- ši duhovni identiteti narod in družbe. V človekovi nar- vi namreč, da išče, kak- pravimo, trdna tla pod se- boj; ko se mu zamajejo tan- kjer jih je bil doslej vaje- čutiti, jih skuša poiskati kj- drugje, kjer jih je še mogoč- najti. Zakaj ne na primer t- di v kulturi, bi se mora- vprašati in si brez pomislek- odgovoriti pritrdilno, kaj- stanje, ko človek čuti potre- bo po trdnosti, a je ne išče- je tako za človekovo int- mno eksistenco kot za nar- dovo življenje najbolj po- razno.«

Kako je z našo kulturo- svetu, v evropskem prost- ru, se naprej sprašuje govo- nik. Ugotavlja, da je najvi- čja naklonjenost do naš- kulture v socialističnih d- želah, zlasti slovanskih. Zn-

agrade 1985

Vilko Ukmar

V nenehnem iskanju ubranosti in ravnovesja

dol spretno poplesujoč, zdaj do ušes nasmejan, hip za tem pa že mrk in teman. Nikoli ni mogel, kot večina naših igralcev in igralk, sploh, izbirati, kaj bo igral. Toda v vsakem vrtu, kamor so ga postavili, se je nenavadno hitro udomačil:

Najin pogovor se je začel z gledališčem in gledališče, je poudaril Bibič, ni tovarna. Toliko ima svojih notranjih zakonitosti. Sredi njih pa ni dovolj talent. Potrebna je največja mera vestnosti in z njo trdega, garaškega dela. In kadar skušamo ujeti v dlan vse bistveno, kar opredeljuje dobrega igralca in ga iz širše družine igralstva dviga v močnejši snop luči slave, pravi Bibič, moramo pristeti pomembno okoliščino: odgovarjati duhu časa. Dodajmo torej k čestitkam še: Polde Bibič, igralec našega časa, ki nas s svojo ustvarjalno močjo z lahkoto prestavlja iz preteklosti v sedanjost in prihodnost.

O igralstvu pa ponovimo še eno njegovo misel: »... gre za instrument, ki ni mehansko tuje telo, ampak je izvajalec sam svoj instrument. Instrument pa niso samo telo in govorni organi, ampak tudi misel in čustvo, skratka, človeško bitje z vsemi svojimi radostmi in težavami. Da bi igralec mogel obvladati svoj instrument, mora imeti veliko človeške vsebine pa tudi veliko artificialnih sposobnosti. Izpovedna moč igralčevega sporočila sloni na izkušnjah in doživetjih, na gledališkem in svetovnem prepričanju, na odnosu do človeških problemov, ki so poleg znanja tisti elementi, ki igralcu pomagajo pri razčlembi besedila. Analiza pa pri igralcu ni le stvar razuma, ampak tudi stvar doživetja, kar pomeni boj proti laži in narejenosti...« B. Ž. J.

ikovega Molièra – foto T. Stojko

»Igralec je sla po življenju – vrisk in blisk živih oči, ki se ne boje smrti...« je zapisal v Povsem osebnem razmišljanju o vlogi osebnosti pri igralčevem govorjenju, »3. kot ptič feniks. Rodi se za novo predstavo, po kateri ga zopet čaka smrt...«

Kolikokrat sem stopala mimo topolov pred hišo, v kateri živi skladatelj Vilko Ukmar... Romala sem tja na dragocene pogovore, ki niso nikoli ostajali le strokovni, ampak so vedno prodirali v probleme človekovega bivanja. Ko sem se znašla v krizi in nisem videla iz teme, mi je njegova modrost kot žarek razsvetlila pot. Tudi tokrat me je sprejel odprto, prisrčno, malce v napoto mu je bil le vzrok mojega obiska. Pogovor je zdrsnil med spomine...

Rodil se je 10. februarja 1905 v Postojni. Rastel je v učiteljski družini, kjer je bila ljubezen do glasbe družinska tradicija – oba deda sta bila organista. V Ljubljani je končal humanistično gimnazijo in se po maturi vpisal na pravo, vzporedno pa je študiral kompozicijo in violončelo na Konservatoriju. Po diplomi se je izpopolnjeval na Novem dunajskem konservatoriju, na zagrebški akademiji za glasbo pa je diplomiral iz muzikologije. Ko se je vrnil v Ljubljano, je deloval najprej kot glasbeni kritik, v letih 1934 do 1939 je predaval glasbeno zgodovino na ljubljanskem Konservatoriju. Potem je postal dirigent ljubljanske Opere, kjer je vztrajal v najtežjem, vojnem času. Od leta 1946 pa do upokojitve je predaval zgodovinsko-estetske predmete na Akademiji za glasbo in od leta 1962 tudi na Oddelku za muzikologijo Filozofske fakultete.

Tako logično in brez zatičkanj si sledijo te letnice. Pa ni šlo vedno gladko; večkrat je celo kazalo, da se bo moral odreči glasbi. Vendar je usoda vedno popustila. »Zanimivo je, da je usoda, ki me je vodila stran od glasbe in

me nato spet pripeljala k njej, vedno skrbela za neko ravnovesje v mojem ustvarjanju.«

Ravnovesje, harmoničnost... Vedno sta vodila njegovo življenje in delo. Spominim se njegovih izjemnih predavanj. Razprl je toliko novih razsežnosti, vedno pa je poudarjal ubranost, ravnovesje – vsebine in oblike, čustva in razuma, materialnega in duhovnega...

Vse Ukmarjevo življenje in delo je posvečeno nenehnemu iskanju življenjskega smisla in pomena umetnosti. »Celo življenje sem želel s svojim delom storiti ljudem dobro. Iskal sem resnico, ker sem prepričan, da ozdravlja, da pomaga človeku. Koliko mi je uspelo, kako blizu sem prišel, ne vem.« To je tudi moto njegovega umetniškega ustvarjanja. »Vsaka skladba nastane iz notranjega odkrivanja pojavnosti in iz želje to resnico povedati ljudem. Kako to povedati z glasbo? Kaj je glasba?« Vedno znova se vrača

k tem vprašanjem. Rekla sem, da se mi zdi glasba najbolj duhovna od vseh umetnosti. Pritrdil mi je: »Glasba je edina umetnost, ki nima svojega korelata v zunanjem svetu. Toni, šumi, pavze, to ni glasba. Šele doživetje razmerij med toni in pavzami je glasba. To doživetje pa je izrazito duhovno. Kot je dejal Goethe, je za glasbo tipična enovitost oblike in vsebine. Vsaka glasbena oblika, brž ko se pojavi, že ima določeno vsebino. Nerazdružno sta povezani. Kot podoba in njena zrcalna podoba. Poslušalec vsebine, ki jo odtisnem v muzikalno obliko, ne razume, ampak jo doživi kot neko občutje. Glasba je izrazito emocionalna umetnost.«

Ukmarjeva glasbena ustvarjalnost se je razmahnila po vojni. Njegov opus obsega orkestralna in komorna dela: tri simfonije, Transformacije za godala in harfo, Koncert za violončelo in orkester, tri godalne kvartete, Imaginacije za za violino, Novele za violončelo; Ekspresije za klavir, Spomine za harfo, Bagatele za klavir, Partenije. Na vokalnem področju ga privlačita zborovska glasba (več kot sto pesmi) in samospevi (v glavnem na besedila Srečka Kosovelja): 12 samospevov Astralna erotika, kantata Integrali, kantata Alarm... Tu sta še baleta Lepa Vida in Godec.

Ves opus razodeva skladateljevo zamaknjenost v skrivnostni bivanja. Zanima ga človekova duhovna vsebina. V njenem osvoboditvi išče izhod in osvoboditev človeštva. Ta humanistična vodilna misel ga med slovenskimi sodobniki postavlja bolj samega zase.

Kot skladatelj je samorastnik. Izhajal je iz romantične tradicije, vendar je kmalu krenil po poti ekspresionizma in ustvaril poseben, nje-mu lasten ekspresionizem, v katerem povezuje duševna in duhovna doživetja. Večkrat ga združuje z impresionističnimi elementi in ostaja tako pravičen do zunanega sveta – impresionizem in do notranjega sveta – ekspresionizem. Sodobna glasbena odkritja sprejema le do tiste mere, do katere ne ovirajo njegove izpovednosti. »Včasih grem nazaj v pozno romantiko, včasih v impresionizem, včasih me požene naprej v dodekafonijo. Ne gremi za izumljanje frapantnih novih sredstev, ampak za ravnovesje med vsebino in obliko. Ni me sram romantične, če jo narekuje vsebina, in ne konstruktivizma, če gre za abstraktnost. Formo podrejam vsebini, vendar ju skušam drugo v drugi izpeljati monolitno, ju povezati v eno.«

Skladatelj je umetniški credo ostaja: z umetnostjo reševati občečloveška vprašanja, povedati odrešilno misel, pokazati pot. V modernih glasbenih iskanjih najbolj bodoče občuti prav pomanjkanje te odgovornosti. »Kaj pa nagrada?« sem le vprašala. »O tem pa ne bi govorila,« je prijazno odklonil. Pa sem mu morala pokazati, kaj me je ob njegovi nagradi najbolj razveselilo. Nikoli nisem mogla pristati na dvojnost meril, na ločevanje umetnika od človeka... Globoko sem pomirjena, kadar dobi nagrado ustvarjalec, ki je kot človek in umetnik tako ves in cel kot Vilko Ukmar.

Marija Pergar

i

ture

na je resnica, da sta za vsako višjo funkcioniranje umetnosti poleg samega dela potrebna še naklonjenost občinstva in podpora kritike, ki takšno delo ali avtorja z vso avtoriteto svoje stroke dobesedno vtire v javno zavest. V tujini smo prepuščeni sami sebi, golemu dejstvu, da smo se tam pač znašli, kajti informacija o knjigi, priložnostni zapis bolj o koncertu kot o glasbi, bolj o razstavi kot o slikah, gledališki ali filmski predstavi kot kulturnem pojavu je seveda veliko premalo, da bi sploh lahko govorili o sretnem spoju: umetniško delo – vrednosti dela – ustrezna kritika – obveščeno občinstvo. Na vprašanje, ali smo s svojo literaturo v evropskem prostoru prisotni, pravi Ciril Zlobec, lahko »obzirno, skoraj plaho, čeprav vse nanj raztrgano, odgovorimo – da; v njegovi zavesti pa skoraj gotovo – ne.«

»Toda bolj kot to, kolikor nas drugi poznajo, cenijo in čutijo ali ne potrebo, da bi nas spoznali, je pomembna zavest, ki jo ob tem soočanju s svetom, tudi z nekdanjim svetom, imamo o sebi,« e posebej poudaril tovariš Zlobec. »Pomembno je, kaj si lahko ob lastni kritičnosti in kritičnih sodbah drugih odgovorimo na temeljno vprašanje: Smo narod z evropsko kulturo ali to ni-

smo? Ugotavljamo, da smo kulturno ustvarjalni narod v evropskem smislu, da imamo od Prešerna sem svojo podobo in da smo prav zdaj bolj kot kdajkoli doslej še najbolj usposobljeni za ne-pretrgano, enakovredno, čeprav ne tudi enakopravno soočenje s svetom. In to se zdaj tudi dogaja. Nismo več vezani na eno samo ime, imamo umetnost z dovolj izrazitimi, hkrati pa notranje vznemirljivo razčlenjenim jedrom, umetnost, ki ni več paberkovalno zamudniška, ampak sodobna, rastoča iz sebe same in iz svoje plodne povezave s svetom, takšna, da skoznjo tudi tujina, čeprav samo po drobcih, razpozna našo družbo, naš narod in našo zgodovinsko usodo.«

O slovenski kulturi v jugoslovanskem prostoru je dejal, da je kljub težavam v gospodarskih odnosih, v medsebojnem sporazumevanju in še v marsičem drugem pretok umetnosti že kar reprezentativno poln in živ.

Ciril Zlobec je svoj govor sklenil z mislijo in željo, da ta praznik ne bi bil le enodnevni prijazni nasmehek družbe, bela krizantema v gumbnici siromaka, edini dan v letu, ko se s kulturo povezuje tudi ponos. Da, tudi za ponos gre. Prav v tem trenutku gospodarske, socialne in moralne stiske je slovenska kultura obetavno vznemirjena, raste in se dviga v čisto svojevrsten ponos, ki ga doslej pri njej morda nismo poznali, najbrž vse od enobejskih let ne, a vse kaže, da je potrebna ne samo njej, ampak vsej slovenski družbi, vsemu slovenskemu narodu.

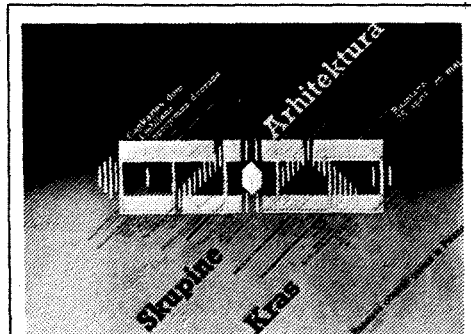
Ž. D.

Taras Kermauner

Skladovo nagrado za lani objavljeno knjigo Sreča in gnus je prejel Taras Kermauner. V obrazložitvi žirije je med drugim zapisano: »S svojim dolgoletnim ustvarjalnim delom pokriva široko področje kulture, od kulturne politike do umetnosti in literature, in je gotovo eden najpomembnejših slovenskih esejistov in kritikov. Sreča in gnus sodi v tista njegova dela, kjer prehaja iz esejistke v samo literaturo, v avtobiografsko pisanje, ki z literarnim pristopom in literarnimi sredstvi nadaljuje tam, kjer je kritična misel obstala pod svojo izrazno mejo...«

Miljenko Licul – Ranko Novak

Ranko Novak, Arhitektura skupine Kras, 1984 in Miljenko Licul, Scena – Meta Hočevar

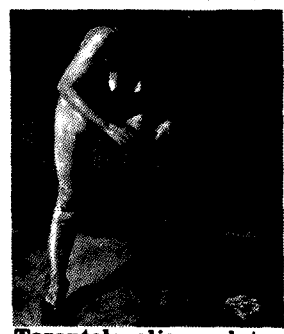

Rajko Ranfl

Prizor iz filma Ljubzen

Novega slovenskega filma Ljubzen Rajka Ranfla si sicer širše občinstvo na Slovenskem še ni imelo priložnosti ogledati, videli so ga na Tednu slovenskega filma v Celju in seveda tisti, ki so ga ocenjevali. Ti podčrtujejo, da vnaša ta Ranfl film v tradicijo slovenskega filma svojevrsten avtorski rokopolis. Tega pa, tako utemeljujejo filmski strokovnjaki, ne počne z vsiljivim osebnim stilom, ampak z veliko mero okusa in občutka. Ustvaril je, da so zapisali, čvrsto filmsko celoto, ki ni toga, ampak lahkotna, igriva in sveža.

Tarantela, olje na platno 1984

Rudi Španzel

Likovna govorica tega slikarja je postala najizraziteje predstavljena figuralka v krogu mlajših slovenskih likovnikov. Kljub zavezanosti tradiciji, pravi razlaga odločitve žirije, ga ne moremo uvrščati v katero od konvencionalnih smeri preteklega in sedanjega likovnega razvoja, saj verni realizem spodbija prvine fantastike in to avtorjevi dodatki ironije, kar vse uokvirja svojstven avtorjev slog.

Dare Valič

Tudi Dare Valič se je v zadnjem obdobju razmahnil v izvrstnega igralca, kar se je zlasti izkazalo v komediji. Tako v Dubillardovih Naivnih lastovkah kot lani v Feydeaujevi Barillonovi oporoki je z nezmanjšanim tempom preigral prvine komičnega in z lahkoto ustvaril like, ki zaslužijo posebno gledalčovo naklonjenost.

Kaj piše dr. Stres?

To vprašanje si je zastavil Z. K. v TV-15 Našem tovarišu 17. januarja letos, njegov zapis pa je nato objavil še Dnevnik 22. januarja. Gre za napad na predavanje z naslovom Jugoslovanski marksizem med sektaštvom in oportunizmom, ki sem ga imel že leta 1980 na nekem kongresu v Rimu. Nekaj mesecev kasneje je izšlo v zborniku tega kongresa, dve leti zatem pa v nekem manjšem francoskem izboru. To besedilo je bilo končno prevedeno še v italijanščino. Z mojo vednostjo je bilo predavanje objavljeno samo v zborniku kongresa. Za poznejšo objavo in prevod v italijanščino sem izvedel, ko sta že ugledala luč sveta.

Sele po slabih petih letih je torej začelo to predavanje odmevati pri nas. Najprej se ga je lotil I. Mlivončič v prilogi zagrebškega Vjesnika. Po njegovem prikazu je nato oblikoval svoj zapis Z.K. v TV-15 in takega je končno objavil še Dnevnik. Že tak pristop k predavanju je več kot čuden. Prevaljci prevajajo iz izvirnika in ne iz kakšnega drugega prevoda. Obnovo smo v šoli pisali, potem ko smo berilo prebrali, ne pa po kakšni sošolčevi obnovi. Vsi vemo, da se vsak prevod in vsaka obnova od izvirnega besedila nujno oddalji. Obnova, ki je napisana po kaki drugi obnovi, je nujno dvakrat bolj enostranska, posebna še, če gre za polemiko. In to se je v zvrhani meri pripetilo Z.K. v TV-15 in Dnevniku. Naj se omejim na najbolj bistveno.

1. Z.K. prikazuje moje predavanje kot nekakšno klevetniško natolcevanje in obrekovanje. Za I. Mlivončičem mi tudi on očita, da trdim, kako je sorazmerno visoka stopnja verske svobode v Jugoslaviji čisto navadno taktiziranje, ki ga narekujejo določene okoliščine. Tisti, ki so to brali, so seveda sklepali še naprej: Stres ne verjame v našo iskrenost in ima sedanjega gospodarske težave za vzrok bolj popustljive politike do verujočih. Toda predavanje je bilo sestavljeno že leta 1980 in potemtakem ne more imeti nobene zveze s sedanjim zaostrenim gospodarskim položajem.

2. Nobeden od mojih kritikov ne podaja glavnega poudarka, ki ga izraža že naslov predavanja. Najprej razmišljam o Leninovi teoriji razrednega boja, o njegovi taktiki ali strategiji, nato pa najdem ista načela v naši družbeni praksi. Trdim, da se v svojem razmerju do vernih ZKJ izogiba dveh skrajnosti: sektaštva in oportunizma. Pri tem tudi trdim, da je v boju proti oportunizmu bolj učinkovita kot v boju proti sektaštvu. Če torej govorim o taktiki, ki je res ne razlikujem od strategije, je ne pojmujem v politikantskem pomenu besede. Nikjer ne dajem slutiti, da je ta taktika politikantska muha enodnevnica, ampak prav nasprotno, da gre pri vsem tem za zelo dosledno logiko razrednega boja, ki ga ne smejo zavirati svetovno nazorska vprašanja. In tega si nisem izmislil sam. Glavne trditve lahko dokumentiram z izjavami vodilnih teoretikov naše politike do religije. Strategija razrednega boja je osrednja misel mojega predavanja, zato je to predavanje nekaj drugega kot izmišljanje neresničnih obtožb na račun naše družbe, kot mi očita Z.K. v TV-15 in Dnevniku.

Tovariš urednik!

V zadnji številki TV-15 ste objavili članek konzorcija glasila Razmerja s prav žaljivo vsebino.

Res je treba bolj kot doslej skrbeti za čisto okolje in naš tisk pri tem ni ob strani.

Kot človek, ki sem tam preživel svoja najmlajša leta, in v Beli krajini partizanil, me je za takšno pisanje v resnici sram. Saj niso bili naši ljudje nikoli takšni, večina ni niti sedaj. Pisci tega nesramnega sestavka bodo delno popravili svojo napako samo s svojim čim prejšnjim opravičilom.

Rudi Rogelj, Maribor, Goriška 13

P.S.: Kaj če bi si kdo ogledal študentske domove in njihova okolja? Namesto dreva in cvetja imajo puščavo s predmeti in ostanki hrane, ki jih mečejo skozi okna. Notranjost je umazana, naprave in oprema se nenormalno hitro kvarijo, na nekaterih balkonih (dom sociološke šole) je polno starih avtomobilskih gum in drugih rezervnih delov, v domove prihaja kdor hoče itd., itd. V Ljubljani in Mariboru so izjema le domovi medicinskih in miličniških šol. Ali ne bi kazalo denar v višini te ogromne vsakoletne škode raje nameniti na primer za regres pri stanarini ali prehrani revnejših študentov?

3. Z.K. pa gre še dlje. Podtakne mi izjavo, ki je v mojem predavanju čisto preprosto ni. Celo v narekovaje si jo upa dati, kot da bi dobesečno navajal. O meni namreč pravi: »Saj v svojem prispevku celo eksplisitno toži, da naša 'vlada ne sprejema nikakršne delitve oblasti' (pač med državo in Cerkvijo?).« Toda takih in ne podobnih tožb v mojem besedilu ni mogoče najti. Tega mi tudi I. Mlivončič ne podtika.

4. V mojem besedilu je rečeno dobesečno tole: »Jasno je, da gre za nekaj drugega kot za zgolj taktično aplikacijo rimskega načela 'divide et impera' (deli in vladaj). Gre za bistveno marksistično in leninistično načelo, katerega temelje in korenine vsebuje teorija razrednega boja.« Za I. Mlivončičem pa mi Z.K. podtakne prav nasprotno: »Dr. Stres tudi izraža nezadovoljstvo, češ da jugoslovanska politika uveljavlja načelo 'divide et impera' celo znotraj verskih krogov...« Tam, kjer jaz izrecno odklanjam zgolj taktično-političantsko razlago načela diferenciacije, ki so ga naši politiki dejansko zagovarjali, mi jo moja kritika prav tako izrecno naprtita.

5. Podobno velja za drugi navedek (več jih tako ni). Moje predavanje naj bi vsebovalo izraz »izdelani proces ateizacije«, pa ga ne. Res govorim o ateizaciji pri nas, vendar predvsem o ateizaciji javnega življenja. Bolje bi bilo reči o sekularizaciji. Mar to ni res?

6. Predvsem pa bi rad poudaril, da gre za predavanje izpred skoraj petih let. V tem času se je pri nas res že marsikaj spremenilo, kar daje vernim upanje, da bodo lahko vedno bolj sproščeno in enakopravno tudi javno pokazali svojo vernost. Popolnoma se tudi strinjam, da je danes pri nas navzoče zelo izrazito prizadevanje za čim bolj dosledno uveljavljanje vseh človekovih pravic v nazorsko in kulturno pluralistični skupnosti. In že v omenjenem predavanju sem močno poudaril, kako v naši družbi praksa vpliva na marksistično teorijo o religiji, ki se več ne pojmuje kot zgolj opij in odtujitev. Predavanje sem sklenil tako, da sem nakazal, kako se spreminja tudi predmet morebitnega dialoga med marksisti in kristjani. Namesto o bistvu vernosti se moramo pogovarjati o razrednem boju in podobnih moralnih vprašanjih, ki jih s seboj prinaša naše sožitje. Ali ni vse to dokaz, da mi je šlo v sicer kritičnem predavanju vendarle za nekaj drugega kot obrekovanje naše družbe? Če bi ne verjel v iskrenost marksističnih sogovornikov, bi ne zagovarjal dialoga, ki ga je bilo leta 1980 še zelo malo. Najmanj, kar moram reči, je, da sta I. Mlivončič v Vjesniku-Sedam dana in Z.K. v TV-15 in Dnevniku popolnoma prezrli pravi smisel mojega predavanja, določene kritične trditve pa napihnila in tako vse predavanje prikazala v popolnoma lažni luči.

ANTON STRES

Še izjava krajanov o »metliških razmerjih«

Krajanji krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij, kamor pripada tudi Ručetna vas, v kateri je bilo 20. oktobra 1984 odkrito spominsko obeležje partizanskim novinarjem, smo z ogorčenjem prebrali sestavek, ki ga je objavil borčevsko glasilo TV-15 v 3. letošnji številki 24. januarja z naslovom »Nevarna (metliška) razmerja«. Ta prav gotovo ni pijan od metliške črnine, pač pa od kruha, ki tako sramotno blati nekdanje borce, partizanske dopisnike in novinarje, ne zavedajoč se, da tepta kri svojih staršev, sosedov ali prijateljev. Mi krajanji, posebno še borci, ki smo se bojevali po naši ožji in širši domovini, dobro vemo, da nismo prišli sem na zabavo, pač pa nas je vodila zavest, da osvobodimo našo zasluženo domovino. Prav tako tudi ti tovariši, ki jih »konzilij« navaja, da so se desetletja vozili k nam »žret in se nacejati«, niso prihajali v Metliko »s tem namenom, pač pa po službeni ali funkcijski dolžnosti. Prav tako niso prišli zadnjič k nam slavni partizanski novinarji, da bi veseljačili, temveč na pobudo Bele krajine, da skupno obudimo spomine na tiste težke medvojne čase in dogodke, katerih »metliški konzilij« ni doživljal, zato tudi ne zna ceniti tako težko priborjene svobode.

Jože Plut je lastnik hiše, na kateri je zdaj spominsko obeležje; njemu je v ponos, da je njegova hiša dala v času NOV zavetje partizanskim novinarjem, saj je bil tudi sam borec 15. brigade in dobro ve, kaj pomeni takšno zavetje za borce. Vsakomur, kdorkoli ga obišče, ponudi kozarec belokrajca ne misleč, da je kdo prišel k njemu

žret ali da si ga zato ne bi mogel sam privoščiti. Posebno je vesel, kadar ga obiščejo njegovi soborci, z njimi rad pokramlja. Tako je bilo tudi ob obisku novinarjev.

Za ekološko katastrofo Krupice prav gotovo niso krivi generali, borci ali novinarji. Maslo, ki ga metliški konzilij ponuja nekje na zahodu, pa ni dobro niti nam, ki živimo v sosednji občini Črnomelj, zato naj ga konzilij, ki ga ima na glavi, kar sam poje.

Krajanji krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij pa želimo, da bi se metliški konzilij podpisal poimensko in s polnim naslovom, ker smo prepričani, da vsi metliški mladinci niso tako podli.

Za ZB NOV: Anton Kapš
Za KK SZDL: Anton Skube
za krajane: Alojz Povše

Ukrep, ki bi povzročil veliko škodo in visoke stroške

V letošnji 4. številki TV-15 sem na drugi strani prebral prispevek B. Ž. J. »Ofenzivnost zgodovinskega je nujna«. Popolnoma se strinjam s piscem in vsemi tistimi, ki so ji dajali podatke. Temu pa bi rad še nekaj dodal.

Ni prvič, da se pojavlja zahteva po centralizaciji vseh arhivov, med drugim tudi takšnih, ki se nanašajo na našo osvobodilno vojno in socialistično revolucijo. Vendar je doslej naši družbi uspelo takšne težnje ovreči oziroma so arhivi ostali pri nas, v Sloveniji.

Poleg vseh drugih razlogov, o katerih piše B. Ž. J. in govori udeleženci seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, naj omenim še enega, med vsemi najbolj praktičnega, lahko bi rekli tudi vsakdanjega.

Pomislimo, kaj bi za pisce monografij za Knjižnico NOV in POS, Knjižnico OF in drugih podobnih del pomenilo, če bi morali raziskovati arhive v Beogradu (lahko tudi kje drugje, v kakšnem manjšem mestu), ne pa v Ljubljani. Velik arhiv skoraj vedno pomeni tudi večje težave pri iskanju potrebnih listin. Z drugimi besedami, raziskovalec bi potreboval veliko več časa, če bi hotel najti, kar mora in hoče. Potovanje in bivanje v Beogradu pa je tudi drago, saj raziskovalec potrebuje denar za bivanje po (dragih) hotelih in hrano po (zelo dragih) gostilnah. Splošno je znano, kako malo denarja imajo ZZB in odbori enot za plačevanje piscev in stroške zbiranja gradiva. Naj bi zdaj povrh še morali iskati denar za podesteterjene potne stroške in dnevnice piscev, kar bi še bolj izpraznilo naše blagajne?

Večina piscev monografij je že zdavnaj prekoračila petdeseto leto. Za človeka v takšni starosti pomeni krajša, toliko bolj pa daljša odsotnost iz domačega kraja in družinskega kroga precejšnjo težavo in nelagodnost. Ne more pa ga nihče prisiliti, da bi prenočeval v kaki podrtiji, tudi hraniti se ne more po kioskih ali v zakotnih gostilnah.

Že zaradi centralizacije arhivov v Ljubljani se pojavljajo vedno večje težave, kaj bi šele bilo, če bi jih imeli v Beogradu?

Končno pa ne vidim tudi nobene potrebe po centralizaciji arhivov. Če kdo iz neke druge republike želi kakšne podatke iz slovenskih arhivov, pride veliko laže v Ljubljano, kot pa če bi romale trume naših raziskovalcev v Beograd in metale denar skozi okno (brez potrebe, razen če ne gre morda le za obliko podpore beograjskim hotelom in gostilnam).

Priporočal bi nadalje vsem, ki imajo kak vpliv, naj se bolj odločno zavamejo za večjo odprtost arhivov. Na podlagi svojih izkušenj lahko trdim, da je veliko podatkov nedostopnih ali omejeno dostopnih brez sleherne potrebe, le zato, ker se nikomur ni zljubilo sproti ugotavljati, kaj mora ostati tajno in kaj že zdavnaj ni več ne tajnost ne obzirnost. Le ob kar najbolj odprtih arhivih bomo poklicni in ljubiteljski zgodovinarji lahko uresničevali, kar je zapisano v naslovu prispevka B. Ž. J., tj. nujno ofenzivnost zgodovinskega. Prav in naravnost imenitno je neki vodilni družbenopolitični delavec dejal, »streljajmo po sovražniku z njegovo lastno municijo«. To pomeni, z njegovimi dokumenti, ki ga razkrinkujejo bolj kot vse drugo, našim bi kdo utegnil očitati pristanost, njihovim pa tega ne more. Kako pa, če jih nimamo?

Mislím, da je vztrajni molk o posameznih dogodkih iz naše polpretekle zgodovine najhujša oblika politične in zgodovinske defenzivnosti. So zadeve, zaradi katerih se ni treba revoluciji ničesar sramovati, zakaj naj bi potem o njih molčali ko nasprotna stran prav to večje izkorišča in izrablja, češ pogledajte jih, krive se čutijo in zato so

tiho. Seveda pa dostojanstvena polemika in zavračanje neresničnih natolcevanj, uganj in propagandnih umotvorov krivcev zahteva z naše strani dostopnost in objavo neokrnjene resnice.

MILE PAVLIN

Protesta zoper oživljanja nacifašizma

Komisija predsedstva RO ZZB NOV Slovenije za mednarodne stike in zamejstvo ostro obsoja nedavno predčasno izpustitev vojnega zločinca in krvnika avstrijskega SS oficirja Walterja Rederja ter dejstvo, da ga je ob prihodu na avstrijska tla osebno sprejel obrambni minister Frischenschlager. Z grenkobo ugotavljamo, da je bil deležen toplega sprejema v avstrijskih neonacističnih krogih, zlasti na Korškem.

Komisija ob tem opozarja na porast neofašističnih in rasističnih teženj in na popustljivost tem silam v svetu. Odklonilno stališče vlade Velike Britanije do proslavljanja 40-letnice zmage nad nacifašizmom, odstop predsednika ZDA od nameravane obiska koncentracijskega taborišča Dachau, odlaganje izročitve Artukovića in drugih vojnih zločincev Jugoslaviji, oprostilna sodba in obrazložitev sodbe zoper vojnega zločinca Clemensa Druschkeja in opravičevanje Rederjevih grozodejstev, češ »da ni storil nič drugega, kot da je izvrševal ukaze in izpolnil dolžnost do svoje domovine«, dajejo slutiti, da tudi 40 let po končani drugi svetovni vojni svet še ni opravičil z nacizmom in fašizmom.

Oživljanje nacifašizma zahteva od vseh bivših borcev, antifašistov, demokratov in vseh naprednih sil, ki se borijo za mir in enakopravnost, da še bolj strnemo vrste v boju proti oživljanju nacifašizma. To toliko bolj, ker ob 40-letnici osvoboditve ugotavljamo, da se je protinacistična in protifašistična ost marsikje v svetu otopila. Izkušnje preteklih vojn pa nas učijo, kako krvavo se nam lahko maščuje takšno popuščanje.

Tudi s predsedstva in sekretariata narodne organizacije ANPI je prispel protest ob predčasni izpustitvi nacističnega Walterja Rederja iz ječe. V furlanskem ljudstvu, mirnem in delavnem, namreč še vedno živijo boleči spomini na dolgotrajne in krvave pritisk, ki so jih nacifašisti izvajali v Furlaniji-Juljski krajini.

Stališče ANPI in drugih revolucionarnih združenj glede primera Reder, tako v preteklosti kot v sedanjosti, nima nič opraviti s čustvi maščevanja in osebnega preganjanja.

Reder je bil simbol zlonosnega sveta, ki ga je poosebljal nacizem s svojo sposobnostjo za zločinsko delovanje proti človeštvu, za kriminal, ki ga je sodišče v Nürnbergu strogo in odgovorno obsodilo.

Reder je bil eden manjših, a vedno hladen in ciničen izvrševalec akcij proti mednarodnim pravicam, ki jih je zastopala varnostna straža človečanskih pravic ljudstev, tudi v državah v vojnem stanju.

ANPI je pred kratkim sporočila istemu predsedniku sveta ministrov svoje nasprotovanje v zelo mirnem tonu, proti relativnosti glasov za sprejem predčasne osvoboditve vojnega zločinca Rederja, ki bi moral biti izpuščen iz ječe v naslednjih mesecih z odločitvijo sodišča. Čeprav gre le za nekoliko predčasno izpustitev, nam ob tej gesti ne preostane nič drugega kot politična obsodba, saj je do tega prišlo kljub pritožbam razvaljenih družin žrtev in tistih padlih v revoluciji, ki so se bojevali v spoštovanju človeškega dostojanstva, teptanega od ljudi, kakršni je Reder.

Ni se mogoče strinjati s takšno odločitvijo, zato pošiljamo mirno obsodbo ob predčasni osvoboditvi. Navkljub neobčutljivosti, ki se je odzvala na živi glas revolucije, preganjanih, interniranih, številnih, ki so trpeli strahote vojne in številnih, ki danes cenijo dediščino, izbojevano s trpljenjem in izrazom najvišjega narodnega ponosa, hočemo zabičati, da ne bomo nikoli prenehali izražati vedno živ veliki ideal, za katerega smo se bojevali: Nikoli več nacizma, nikoli več fašizma!

Rim, 24. jan. 1985

Predsedstvo in sekretariat narodne organizacije ANPI

Industrija stavbnega pohištva

61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

EGS

Sestavljena organizacija elektrogospodarstva Slovenije n.sub.o.
Maribor
Vetrinjska ulica 2

s temi delovnimi organizacijami v njeni sestavi:

- Delovna organizacija za distribucijo električne energije Elektro Celje, n. sub. o., Celje, Vrnčeva 2
- Delovna organizacija za distribucijo električne energije Elektro Ljubljana, n. sub. o., Ljubljana, Titova 38
- Delovna organizacija za distribucijo električne energije Elektro Primorska, n. sub. o., Nova Gorica, Erjavčeva 22
- Dravske elektrarne Maribor, n. sol. o., Maribor, Vetrinjska ul. 2
- Elektrarna Brestanica, p. o., Brestanica
- Elektro Gorenjska, delovna organizacija za distribucijo in proizvodnjo električne energije, n. sub. o., Kranj, Cesta JLA 6
- Elektro Maribor, delovna organizacija za distribucijo električne energije, n. sol. o., Maribor, Vetrinjska ul. 2
- REK — Rudnik lignita Velenje, n. sol. o., Titovo Velenje, Prešernova 5
- Savske elektrarne Ljubljana, podjetje za proizvodnjo in prenos električne energije, n. sol. o., Ljubljana, Hajdrihova ul. 2
- Soške elektrarne Nova Gorica, delovna organizacija za proizvodnjo in prenos električne energije, n. sol. o., Nova Gorica, Erjavčeva 20
- Termoelektrarna Trbovlje, n. sol. o., Trbovlje, Ob železnici
- Termoelektrarne Šoštanj, n. sol. o. Šoštanj, Ul. Ivo Lola Ribar 18
- Toplarna Ljubljana, p. o., Ljubljana, Toplarniška 19
- Zasavski premogovniki Trbovlje, n. sol. o., Trbovlje, Trg revolucije 12

IGM

Gradnja Žalec,
Aškerčeva 4

V preteklem desetletju se je kurilna tehnika razvijala izjemno hitro, in to predvsem v smislu racionalnega izkoriščanja toplotne energije.

Znano je, da so pred desetimi leti zidali dimnike klasično z NP opeko, posebnimi opečnimi oblikovalci ali z betonskimi SCHUT elementi, ki so bili v bistvu ventilacijske tuljave. Življenjska doba teh dimnikov je bila zaradi slabe kvalitete vgrajenega materiala izredno kratka.

Glede na nove zahteve kurilne tehnike in uvažanje različnih montažnih sistemov gradenj je nastopil bistveni preobrat, ko so začeli graditi montažne dimnike, odporne proti ognju. Montažni prefabricirani elementi so prinesli s konstruktivnimi prednostmi tudi znatno izboljšanje v pogledu funkcije. Elementi so samonosilni, znotraj zelo gladki in imajo veliko difuzijsko odpornost.

Dober dimnik mora zadovoljiti predvsem te zahteve:

- biti mora odporen proti ognju, odporen na temperaturne spremembe, nepropusten za vodo, plin in odporen proti kislini.
- imeti mora ustrezno toplotno izolacijo in akumulacijsko sposobnost;
- imeti mora sposobnost raztezanja in krčenja zaradi temperaturnih sprememb;
- imeti mora čim nižje upore, kar dosežemo z gladkim ostenjem in okroglim presekom;
- vsaka konstrukcija sodobnega dimnika mora rešiti vprašanje dilatiranja in zaradi tega nastale napetosti, tako da so le te popolnoma izključene;
- da omogoči popolnejše izogorevanje v kotlu in da s tem tudi zadovoljivo kvaliteto zraka.

Vse te zahteve popolnoma izpolnjuje SCHIEDEL troslojni montažni dimnik s:

- proti ognju obstojno šamotno cevjo;
- zračnim medprostorom in toplotno izolacijo;
- in zunanjim plaščem iz lahkega izolacijskega betona.

Konstruktivske rešitve in kvaliteta uporabljenih materialov pri teh dimnikih so takšne, da nam zagotavljajo brezhibno delovanje in izjemno trajnost ob pravilni montaži.

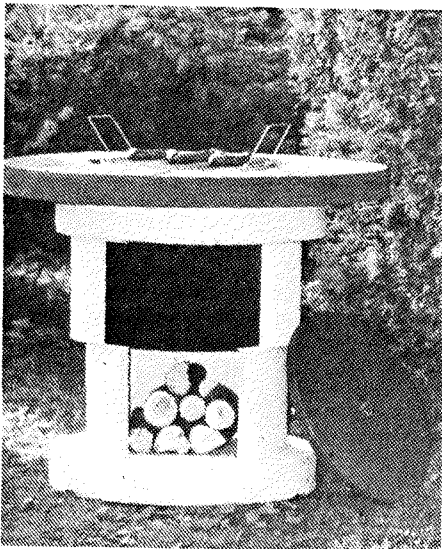
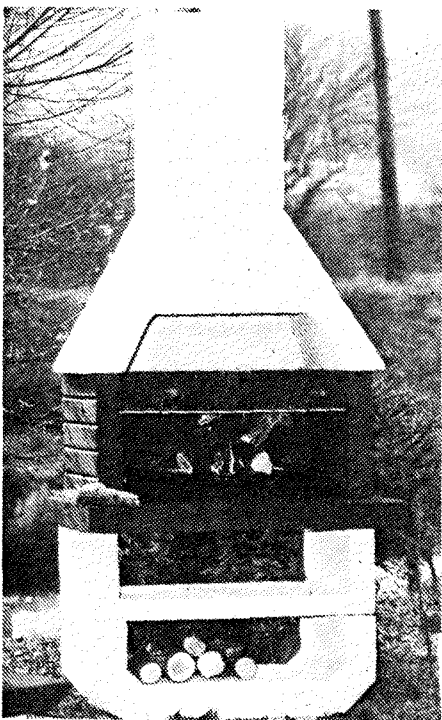
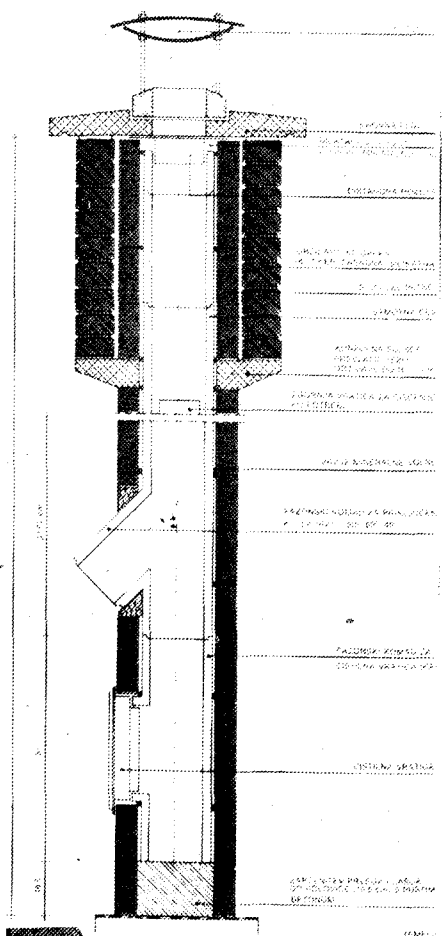
Dimnike sistema SCHIEDEL uporabljamo za vse vrste goriv (trda, tekoča ali plinasta), za različne vrste in zmogljivosti peči oziroma kotlov (od 5 kW pa do 10.000 kW) ter odprtih kamnov.

Dimnike do Ø20 cm lahko uporabljamo tudi za zbirne dimnike z več priključki na isto vertikalno, kar predstavlja velike ekonomske prednosti.

Velika izbira različnih dimenzij in kombinacij SCHIEDEL dimnikov (enojni z ventilacijami, enojni, dvojni, dvojni z ventilacijami) omogoča projektantom izbiro preseka dimnika glede na učinek in vrste peči, vrste goriva in višino dimnika je tudi pogoj za dobro in ekonomično kurjenje.

Industrija gradbenega materiala Gradnja Žalec se je poleg osnovne proizvodnje SCHIEDEL dimnikov uveljavila tudi s proizvodnjo notranjih kamnov iz tako imenovanega zelenega programa — oprema za parke, kampe in vrtove.

PRESEK PRIKLJUČNEGA IN KONČNEGA DELA DIMNIKA

POSTOJNA

Društvo Invalid ima
svoj prapor

V društvo Invalid Postojna je trenutno vključenih 400 članov, žal pa jih je takih, ki bi bili lahko člani, po vsej verjetnosti še več. Od samega začetka so člani želeli imeti svoj društveni prapor. Ta želja se jim je izpolnila lani. Za uresničitev te zamisli so veliko prispevale DO občine Postojna pa tudi sami člani. Pokroviteljstvo pri razvitju prapora sta prevzeli DO Lesna industrija Javor Pivka in pa HTO Postojnska jama.

Postojnsko društvo Invalid je zelo aktivno, zlasti na področju športne dejavnosti. Dobre uspehe dosegajo v balinanju, kegljanju, streljanju in šahu. Veliko članov sodeluje tudi v pevskem zboru. Letos bodo med drugim organizirali v Postojni 3. športno srečanje, ki bo v športnerekreacijskem centru društva upokojencev. Prav tako si bodo prizadevali, da bi v društvo pritegnili še druge invalide.

Razvitje prapora društva Invalid

STEFAN BRATINA

POSTOJNA

Še pojasnilo k članku
Spomin na zakonca
Kocijančič

K članku, ki ga je napisala tovarišica Anica Kunštek-Novak, bi rad v imenu vse naše družine dodal še podrobnosti.

Naša sestra Pepca se je pisala Može in je izhajala iz znane partizanske družine, po domače Lovrenčevih v Dolenji vasi pri Senožečah. Učiteljše je končala v Škofji Loki in se nato zaposlila v rudarskem kraju Leše, pozneje pa nekaj let učila na Prevaljah, do začetka vojne, ko so jo aretirali in zaprli v znani politični zapor v Sentvidu pri Ljubljani. Po nekajmesečnem zaporu je odšla na dom svoje matere v Dolenjo vas. S seboj je peljala tudi hčerko Ljubico.

Sestrin mož Ludvik Kocijančič je bil pred napadom na Jugoslavijo mobiliziran, vendar je vojnemu ujetništvu nekako ušel. Rojen je bil v Truskah pri Marezigah in izhaja iz znane napredne družine. Po razpadu jugoslovanske vojske se je po nekaj mesecih skrivanja pred okupatorjem zaposlil na občini Trebnje kot prevajalec za italijanski jezik. Tako je marsikateremu našemu človeku lahko pomagal, saj je bil hkrati tudi član okrajnega odbora OF Trebnje. Po nekaj mesecih (konec 1942) se je tudi njegova žena oziroma naša sestra Pepca zaposlila kot učiteljica v Nemški vasi pri Trebnjem in s seboj vzela hčerko Ljubico. Sestra je že od vsega začetka sodelovala z OF. V tem času je namreč nekajkrat šla v politično taborišče Gonars v Italiji in tja iz Trsta prenašala pakete in zdravila za naše internirance, na poti nazaj pa je v Trebnje prinesla prepotrebna zdravila za partizane.

Umorjenima je ZB NOV Trebnje pred leti postavila na kraju umora spominsko obeležje, v mestu pa sta na velikem spomeniku na trgu med ostalimi žrtvami vpisani tudi njuni imeni. Več podatkov o njunem delu med NOB ima ZZZB NOV Trebnje.

Bratje Jože, Milan in Mirko Može

KOTLJE

Enajsti smučarski tek
»Po poteh Štirinajste«

V okvir številnih smučarskih tekaških prireditvev, ki jih prizadevni organizatorji pripravijo v različnih krajih Slovenije in s katerimi želijo zlasti poudariti izročila narodnoosvobodilnega boja, sodi letos že enajsto tekmovalstvo »Po poteh Štirinajste«. Ta prireditev je uvodna manifestacija na Koroškem v letu, ko proslavljamo 40-letnico osvoboditve. Potekala je 13. januarja v okolici Prežihovih Kotelj.

Poleg tekov na 24, 12 in 5 kilometrov daje temu množičnemu politično športnemu tekmovalstvu posebno privlačnost zlasti disciplina, v kateri tekmujejo TO, JLA in ONZ. Tekška proga je dolga osem kilometrov. Speljana je po ne preveč zahtevnem terenu. Že zunanji videz tekmovalcev, oblečeni so v uniforme, kaže na drugačnost v primerjavi s tistimi, ki tekmujejo v športnih oblačilih in v drugih disciplinah. Tako je poudarjena posebnost stalne krepitve telesne sposobnosti za napore, na katere moramo biti nenehno pripravljeni pri obrambi naše domovine.

Letošnja udeležba je bila dosti boljša kot lani, bržkone tudi zaradi tega, ker je prirediteljica, Zveza telesnokulturnih organizacij občine Ravne na Koroškem, speljala tudi to disciplino. Na tekmovalstvo so prišli pripadniki TO, JLA in ONZ iz domala vse Slovenije. Za dobro pripravljeno smučino gre zahvala vojakom in starešinam iz vojašnice v Dravogradu ter številnim drugim.

ADOLF ANKON

Vabila

»Prešernovci«

Na zadnjem sestanku podobora naše brigade, ki deluje v Ljubljani in njeni bližnji okolici, smo ugotovili, da je v zvezi z našim zadnjim srečanjem prišlo nekaj navzkriž glede kraja srečanja. Tako so se nekateri zbirali v domu JLA, drugi spet v restavraciji Slamič. No, naj v bodoče kot pribito drži, da se vsako drugo sredo v mesecu popoldne od 17. ure naprej zberemo v restavraciji pri Slamiču. Prav gotovo vsak ve za to znano ljubljansko restavracijo. Pridite, da bomo rekli kakšno možato in osvežili spomin na marsikaj, kar že tako beži v pozabo.

Prešernovci, dobimo se torej pri Slamiču na Gosposvetski cesti v Ljubljani.

Karol Leskovec

Porezen vabi

Prireditveni odbor planincev in borcev NOV iz Cerknega je na svoji zadnji seji v Ljubljani sklenil, da bo jubiljeni deseti spominski pohod na Porezen 24. marca, na dan, ko se spominjamo 40-letnice legendarnega preboja enot IX. korpusa, ter žrtev boja na Poreznu in v vaseh pod njim.

Iz leta v leto se večja števila pohodnikov. Med njimi so številni planinci, nekdanji udeleženci NOB, pripadniki JLA in TO, gojenci RSNZ iz Ljubljane, taborniki, mladina in mnogi ljubitelji gora domala iz vse Slovenije in iz zamejstva.

Kot vsa leta doslej bo ob 11. uri na vrhu Porezna pri spomeniku padlih priložnostna slovesnost, ob 15. uri pa komemorativna slovesnost v vasi Jesenica pod Poreznom. Vsem, ki se bodo letos že deseti udeležili spominskega pohoda, bodo izročili spominske plakete, značk pa bodo deležni tudi pohodniki za dva-, štiri- in šestkratni pohod. Kot doslej bo za varnost skrbela gorska reševalna in dežurna zdravniška služba. Čeprav je časa še dovolj, vendar ne bo odveč opozorilo pohodnikom, naj bodo na dan pohoda primerno opremljeni in skrajno previdni!

Jože Čurin

*

Člani Planinskega društva Dramlje vabijo na že četrti tradicionalni pohod po poteh 14. divizije Dramlje – Stranice – Frankolovo.

Pohod bo v soboto, 9. februarja 1985. Zbor pohodnikov bo ob 7.30 pred Osnovno šolo Miloša Zidanška v Dramljah (zveza z avtobusom iz Celja).

Po ogledu stalne razstave na šoli, posvečene Milošu Zidanšku, se bodo pohodniki napotili mimo Zidanškove rojstne hiše proti Stranicam, kjer se bodo poklonili sto žrtvam, ki jih je okupator februarja 1943 obesil na Stranicah – Frankolovo.

Planinsko društvo Dramlje vabi udeležence pohoda 14. divizije, udeležence NOB in mladino, naj se udeležijo pohoda. Skupaj se bomo spomnili slavnih dni, obudili spomin na narodnega heroja Miloša Zidanška in se poklonili žrtvam, ki jih je okupator obesil pred 40 leti.

murka LESCE

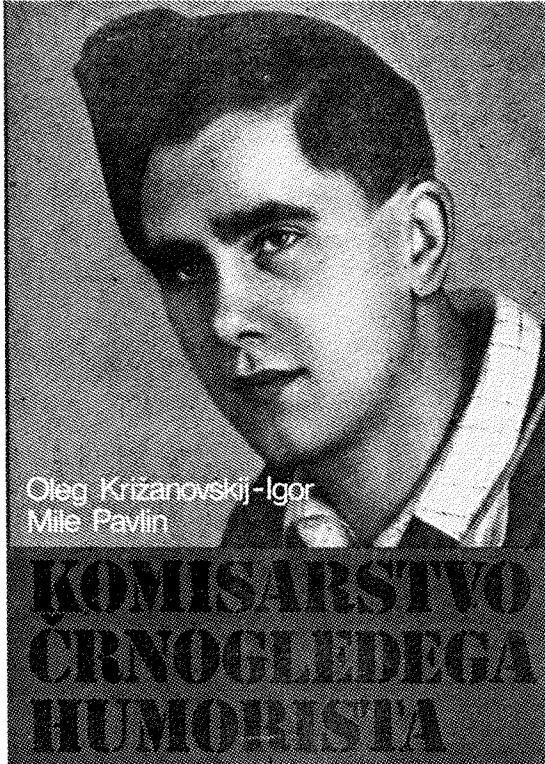
založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

Z

založništvo – 320-497, revija Borec – 320-477, revija
kurirček 320-496, knjigotrštvo 320-476, uredništvo TV-
15, 327-780, komerciala – 327-965, 320-496

Izšel je drugi del spominov Olega Križanovskija-Igorja. KOMISARSTVO ČRNOGLEDEGA HUMORISTA nadaljuje sproščeno pripovedovanje preprostega slovenskega partizana v obdobju od kapitulacije Italije do prvih dni v osvobojeni Ljubljani. Domiselne rešitve, običajno v nasprotju s strogimi vojaškimi predpisi, stenski časopis, humoristični večeri in drugi »grehi« so mu nakopali nemalo težav, toda iskrenost, poštenje in humor so mu vedno pomagali, da se je brez kazni izmazal iz zapletov. KOMISARSTVO ČRNOGLEDEGA HUMORISTA je prijetno razvedrilo, ki opisuje še neodkrita strani partizanstva.

Prva knjiga spominov, za katero je Igor prejel Kajuhovo nagrado, je že razprodana, zato vas vabimo, da čim prej izpolnite spodnjo naročilnico!

Oleg Križanovskij-Igor
Mile PavlinKOMISARSTVO
ČRNOGLEDEGA
HUMORISTA

NAROČILNICA TV-15

Prosim, da mi pošljete po povzetju knjigo Olega Križanovskija KOMISARSTVO ČRNOGLEDEGA HUMORISTA.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Pošta in poštna številka: _____

Reg. št. osebne izkaznice: _____

izdane pri: _____

Kupnino v znesku 900 din bom poravnal(a) ob prejemu knjige.

Datum: _____

Podpis: _____

S SLAVNIKOM IN TV-15 NA IZLET – S SLAVNIKOM IN

Začetek pomladi na
Goriškem

Odhod: 9. marca 1985 ob 7.30 s Trga osvoboditve v Ljubljani

Prihod: 10. marca v večernih urah

Cena: 3600 dinarjev

Pozdravljeni spoštovani bralci TV-15 in udeleženci naših skupnih prijetnih izletov! Tudi letos imamo v programu nekaj lepih potovanj, ki jih seveda želimo uresničiti z vašo pomočjo in udeležbo.

Prvi letošnji izlet smo namenili majhnemu praznovanju dneva žena, čeprav se bomo podali na pot šele 9. marca. Izlet, ki traja dva dni, je pester in vsebinsko bogat. S seboj vzemite veljavni potni list in merico dobre volje!

1. dan (9. marca): Odhod avtobusa ob 7.30 s Trga osvoboditve v Ljubljani (nasproti Univerze). Pot nas bo vodila po avtocesti do Sežane in čez mejo v Italijo, pravzaprav v našo zamejsko Slovenijo. Po krajšem postanku bomo nadaljevali potovanje ob robu planote Doberdob do Gorice. Tu bomo spet prestopili mejo in se namestili v hotelu v Novi Gorici. Kosilo bo ta dan nekoliko kasneje, približno ob 14. uri. Popoldan bo prosto za individualne ogledne in

sprehode. Po večerji pa bomo vse udeležence in udeležence izleta povabili na skupni ogled predstave v gledališču v Novi Gorici.

2. dan (10. marca): Zajtrk. Dopoldne se bomo z avtobusom podali v Goriška Brda, kjer bomo ob prigrizku pokušali tudi znana vina, ki po svoji kakovosti slovijo daleč naokoli.

Povratek v hotel na kosilo. Popoldne se bomo vračali po Vipavski dolini (s krajšimi postanki) v Ljubljano, kamor je predviden prihod v večernih urah.

Cena vključuje prevoz na navedeni relaciji, cestnine, takso, hotelske storitve, navedene v programu, ogled, vstopnine, ogled gledališke predstave, pokušino vina, vodstvo in organizacijo izleta.

Prijave sprejemamo v poslovalnici Slavnik, Ljubljana, Tavčarjeva 8 a, tel.: (061) 321-351. Prijavite se lahko tudi po pošti na isti naslov. Želimo vam prijetno potovanje!

Slavnik poslovalnica Ljubljana

TV-15 NA IZLET – S SLAVNIKOM IN TV-15 NA

JOŽE HREN-AKI

3

V četi komandirja Bogdana

Komisar in komandir sta razdeljevala vojni plen in vsi smo bili zadovoljni in nasmejani. Bogatejši smo bili za štiri strojnice, od katerih je bila ena najmodernejša. To si je izbral Džoni. Zaplenili smo še 14 brzostrelk, 45 pušk, 14 pištol, več streliva in drug vojaški material. Ko so že vsi politični delegati in vodniki vodov imeli vsak svojo brzostrelko, se je komandir zazrl vame, češ kaj čakam, ali si ne bom izbral brzostrelke. Pogledal sem svojo mavzerico, kateri se je že poznalo, da ni prišla dan prej iz puškarne, potem pa se njega. Nisem se mogel ločiti od nje, od moje karabinke, ki mi je bila vedno zvesta spremljevalka. Pomislil sem, kolikokrat me je že rešila, ko sem se srečal s sovražnikom iz oči v oči. Koliko noči mi je ležala v objemu, ko sem spal v gozdu z nogami oprt v visoko smreko ali košato bukev. Od karabinke se nisem mogel ločiti. Stisnil sem jo k sebi in si mislil: ne, ne dam je iz rok. Od vojnega plena pa sem vzel le pištolo in vojaško torbico.

Zaradi prihoda večjega števila mladih fantov v naše vrste in mobilizacije policistov smo izvedli tudi reorganizacijo čete. Formirali smo še dva voda. Prevzel nas je zmagoslaven ponos. Okrepili smo naše vrste in poskrbeli tudi za dobro oborožitev.

Kljub veliki negotovosti se ta dan ni nič zgodilo. Nemci, ki so vedeli, da se jim ne bo dobro godilo, če bodo kalili naš gorski mir, so se kmalu ustavili. Silvo je naročil intendant, naj razdeli hladno hrano. O tem, da bi kuhar zakuril, ni bilo misliti. Sovražnik bi nas takoj odkril.

Bolj ko se je dan nagibal v večer, bolj je napetost ponehala. Pozno popoldne se je pooblačilo in začelo je narahlo rosi. Oblaki so kmalu zastrli nebo in onemogočili »štorkljama« preletavanje naših položajev. Proti večeru nas je izvidnica obvestila, da je sovražnik odšel v dolino. Zapustili smo položaje in krenili proti vzhodni strani Mozirskih planin.

Na Medvednjaku smo si poiskali nove položaje, ki so nam bolj ustrezali, če bi se spopadli. Izdana so bila povelja za poostreitev varnostnih ukrepov. Deževalo je. Noč je bila temna in nemirna. Bili smo utrujeni in neprespansi, to je bila že tretja noč brez spanja, vendar nam ni bilo do pravega počitka. Proti jutru je prenehalo deževati, veter se je podel. Bolj ko se je blizalo jutro, bolj smo bili nemirni. Pričakovali smo hud spopad.

Po obhodu straž in zased sem odšel na greben, kjer je stal opazovalec. Bil je dobre volje, ker ni opazil nič sumljivega. Spodaj se je lesketalo le bukovno drevje, oprano in kot bi bilo pokrito s pajčolanom, posutim z diamanti.

Vrnil sem se v taborišče. Nekateri so še poležavali po šotorskih krilih. Drugi so sedeli po skalah, eni pa so stali naslonjeni na drevesa ali oprti na puške in se pogovarjali o minuli akciji in prerokovali, da s spopadom ne bo nič. Bolj ko se je bližal poldan, manj je bilo možnosti, da bi nas napadli. Vsi smo se zlekneli po tleh v travo in dremali. Tisti, ki so bili le nekaj dni v naših vrstah, bi najraje odšli kar k svojim domov. Malodušje novincev je hitro popravil naš komandir. Potrebno je bilo samo nekaj besed in upanje ter vera v pravični boj za boljši jutrišnji dan sta se vrnila. K temu je pripomogel tudi kuhar s toplim kosilom.

Popoldan smo imeli vojaško uro. Komandir nam je govoril o partizanskih spretnostih, največ iz svojih izkušenj. Posebno novinci so ga poslušali z velikim zanimanjem. Na koncu je spregovoril še komisar. Govoril je o ciljih našega boja, na koncu pa nam je povedal še

Ivan Roje-Bogdan

Ivan Medič-Silvo

novice z vzhodne fronte. Te so nas vedno zanimalo. Novincem je tudi zaželel dobro počutje v četi.

Opazovalec z zahodne strani taborišča nas je opozoril, da vidi na jasi pod seboj manjšo kolono, ki se približuje v smeri naših položajev. Komandir je zgrabil brzostrelko, pa tudi drugi smo segli po orožju. Toda bili so le naši, ki so se vračali na Pohorje.

Ugled čete je po uspešni akciji v Radmirju zelo narasel. Novica o uspehu se je hitro razširila po vsej Savinjski dolini, pa tudi po drugih krajih Štajerske. V četo sta se vrnila ustaljeni ritem in mir. Bolj ko smo se bližali večeru, bolj živahno je bilo v taborišču. Odločeno je bilo, da bomo prenočili kar tam. Tu so bili vrhovi najbližje nebu in zdelo se je, da je ta divja narava najbolj prijetna in varna prav tukaj. Pod drevesi smo si poiskali primerna ležišča in po dva in dva legli na razgrnjena šotorska krila in se pokrili z odejami. Razen tistih, ki so skrbeli za varnost čete, smo zaspali vsi, saj so bile za nami že tri neprespanske noči. Spanec je premagal tudi tiste, ki so prejšnje dni spali še doma v mehkih posteljah.

Noč je bila neverjetno mirna. Bleda jutranja zarja je obsijala taborišče. Vstali smo zgodaj. Poveljstvo čete je ukazalo, naj se preselimo s planine v dolino, bliže domačijam. Pospravili smo svoje stvari in se pripravili za premik. Pot je bila naporna. Šli smo ob koncu gozda, izogibali smo se goličav, ker nismo hoteli, da bi nas iz štokelj, ki so tudi ta dan kdaj pa kdaj brnele nad nami, zasuli z bombami. Obšli smo večjo poseko in pred sabo zaslišali daljši rafal. Sledilo je še nekaj kratkih rafalov. Dobili smo povelje, naj povečamo razdaljo in tiše nadaljujemo pot. Povelje je šlo od ust do ust, od borca do borca, od predhodnice do zaščitnice. Tako smo se spuščali v dolino previdno, v nenehnem pričakovanju, da bodo vsak hip udarili po nas.

Imeli smo že pol poti za seboj, ko nas je razveselilo povelje: »Počitek!« V koloni smo posedli ob poti. Ozrl sem se po poseki. Nekaj korakov pred seboj sem zagledal šop rdečih rož. Spomnil sem se matere in si mislil, kako bi me bila vesela, ko bi ji prinesel ta šopek zapoznelih tavrentrož, za katere mi je večkrat pripovedovala, kolikšno zdravilno moč imajo.

Nadaljevali smo pot in brez posebnih neprijetnosti prišli v staro taborišče nad Okonino. Zvečer smo šli s komandirjem po hrano. Pri naših ljudeh smo izvedeli, da so se policisti in orožništvo umaknili v postojanko. Vojaštvo, ki je prišlo na pomoč policijskim in orožniškim enotam, pa se je umaknilo v Celje. Ta novica nas je tako razveselila, da smo zapeli. Pesem Kam greš, črnolaska je donela daleč naokrog in še Okoninčani so se veselili z nami. Hrane smo imeli toliko, da smo jo težko nosili. V tabor smo se vrnili pozno ponoči, z jutrom pa je četa začela z normalnim dnevnim redom. Dobili smo tople zajtrke.

Naslednji dan, ko je sonce že tonilo za gorami, so naju s tovarišem Romanom poklicali v poveljstvo čete. Dobila sva odgovorno nalogo.

(se bo nadaljevalo)

Mladina v kamniški občini Kritični in prizadevni

Mlade na občinski konferenci ZSMS v Kamniku smo obiskali komaj kakšen teden ali štirinajst dni potem, ko je staro vodstvo izpreglo, novo pa zapreglo. Nova predsednica je sedaj **Mojca Koretič**, dosedanja predsednica konference mladih delavcev, poznana kot zelo aktivna članica predsedstva občinske konference. Za sekretarja pa so izvolili **Brane Hafnerja**, zavzetega mladince, ki mu že doslej ni bilo žal prostega časa za mladinsko aktivistično delo. Prav z njima smo se pogovarjali o tem, kako živijo in delajo mladi v kamniški občini, kako se uveljavljajo ali se vsaj poskušajo

ročjih, posledica česar so zavržena mladinska stališča, pač zato, ker niso dobro strokovno pripravljena.

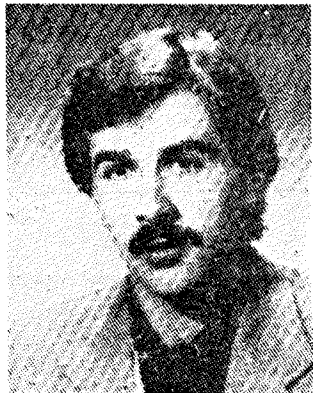
Ko že govorimo o izobraževanju, omenimo še področno konferenco mladih za izobraževanje, ki skrbi za povezavo s šolami, učenci in učitelji in se zanima za izobraževalne programe. V šole je od štiriinpetdesetih vezanih le sedem osnovnih ZSMS v občini.

Mladinski servis je tema, ki jo je v zadnjem času kar pogosto slišati med mladimi Kamničani. Tudi prizadevanja so že tako daleč, da v marcu lahko organizirajo servis. Od kod ideja zanj? Spodbudo je dal »čisto običajen mladinec«.

Njegov predlog so najprej pretresli mladinci v predsedstvu, potem so se posvetovali z občinsko skupnostjo za zaposlovanje, opravili analizo, izvedli anketo med študenti in dijaki in pokazalo se je zelo veliko zanimanje. Za zdaj še malo odlašajo zaradi še nerazrešenega vprašanja študentskega servisa mladih v Ljubljani. Če bi delali v njihovem okviru, bi se izognili delu nujne administracije. Pogovarjali pa so se tudi že z mladimi iz Domžal, s katerimi naj bi združili svoje želje v okviru servisa, tako da bi bil v Kamniku sedež, v Domžalah pa enota. Glede prostora menijo, da ne bi bilo prevelikih težav. Dogovarjajo se s Kočno in Zavarovalnico za prostor nad Zavarovalnico Savo, ki bi ga s prostovoljnimi delom ustrezno adaptirali. Seveda, potem pa sledi boj za pridobitev financ iz občinskega proračuna, saj bo servis za zagon potreboval nekaj osnove. Mladi računajo, da bi se to zelo obrestovalo: v izboljšanje ekonomskega položaja mladine, v samofinanciranje dejavnosti mladinske organizacije pa tudi v prizadevanju mladinske organizacije za stabilizacijo. Delovne organizacije v Kamniku so večinoma izvozno usmerjene in ob »špih« je študentsko delo dobrodošlo.

Zanimalo nas je, kako se mladi vključujejo v druge družbenopolitične organizacije v občini in sploh, kako je s

odgovornost za brigadirje. Mladi želijo svoje prostovoljno delo vključiti v srednjeročni občinski načrt. Več poudarka bo odslej na lokalnih mladincih.

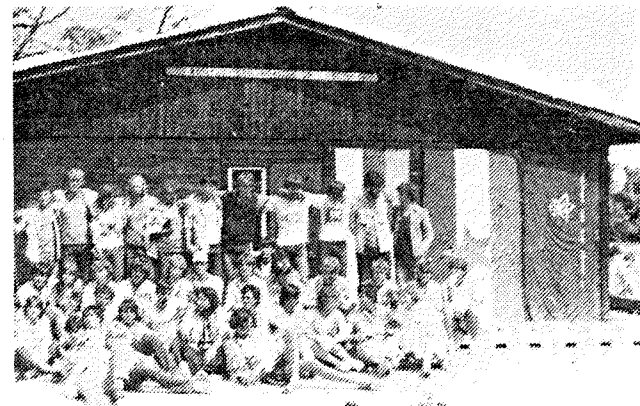

Brane Hafner

skih delovnih akcijah, petdeset odstotkov odgovornosti za zagotovitev brigadirjev za republiške delovne akcije pa naj prevzame srednješolski center Rudolfa Maistra.

V prenašanju izročil narodnoosvobodilnega boja so povezani z borci oziroma OK ZZZ NOV Kamnik. Na čelu mladinske organizacije je za to odgovorna komisija za ohranjanje revolucionarnih izročil. Lani je nekoliko bolj zaživel. Organizirali so vrsto pohodov, v različnih smereh v občini in v regiji. Najbolj znana je Koželjeva pot, ki jo ponavljajo vsako leto. Tudi kvizi so sestavni del prenašanja izročil NOB. V Kamniku je veliko zanimanje zanje. Tito-revolucija-mir se ponavlja iz leta v leto. Mladinci si želijo nekako poživiti vsebino, pa pri odgovornih naletijo na gluha ušesa. Zdi se jim, da postaja vse preveč manifestativna akcija, premalo pa dograjujejo vsebino. Tudi za pohodništvo velja, da bi morali popestriti vsebino pohodov. Ob proslavah, ki jih znajo organizirati in izpeljati z zelo dobri programi, pa bi veljalo izboljšati obveščanje, ki nekoliko šepa.

Mladi so dovolj kritični do sebe, do svojega dela. Menijo, da je občinska konferenca dostikrat nesposobna obravnave in razreševati konkretne probleme, tudi posameznika.

Mladi kamniški brigadirji ob koncu ene od poletnih mladinskih delovnih akcij

tem medsebojnim sodelovanjem. Povedali so nam, da je to v nekaterih osnovnih mladinskih organizacijah dobro urejeno, drugod pa ne, niso dovolj močni in pojavljajo se nesoglasja med mladinsko ter drugimi DPO. Toda če se katera od osnovnih ZSMS odloči za širšo akcijo, ji druge družbenopolitične organizacije priskočijo na pomoč in jo podprejo. Tudi sedaj, ko bijejo boj za prostore, kjer bi lahko imeli sestanke, se družijo in tudi strokovnjake z odgovarjajočih področij: tako na primer s stanovanskih skupnosti za razlagostanovanskih vprašanj mladih v občini ali iz izvršnega sveta za razlago gospodarskih razmer v občini. Ob tem se ugotavljajo, da manjka mladih strokovnjakov na več pod-

Vse preveč je posploševanja. V Kamniku sicer ne bi bilo težko ta trenutek organizirati akcije »zelene straže«, na teža-ve pa bi naleteli, če bi na primer hoteli organizirati problemsko konferenco o štipendiranju. Zelo kritični so tudi do neaktivnih mladih komunistov. Sklenili so skupaj z ZK v Kamniku izvesti akcijo in stvar spremeniti. Ugotovili so, da čim nekdaj postane član ZK, se zmanjša njegova dejavnost v ZSMS, se ne zmeni več zanj, čeprav ga je prav mladinska organizacija predlagala med člane zveze komunistov.

Na občinski konferenci mladih v Kamniku so prepričani o moči svojega dela. Sklenili so trdno prijeti krmilo v roke in speljati, tudi po manj ravni in manj gladki cesti. Živa Drole

Šolska mladina Gorenjske se zanima za dogodke NOB

Da šolska mladina na Gorenjskem zelo dobro pozna polpreteklo zgodovino na svojem območju, je lep primer velik odziv na letošnji razpis za najboljši opis na temo Zmaga mrtvega bataljona. Že nekaj let organizacijski odbor za izvedbo proslave Zmaga mrtvega bataljona na poprišču legendarnega boja borcev 3. bataljona Prešernove briade, ki so bili 15. decembra 1943, na Goreljku razpisuje natečaj za osnovnošolsko mladino v spomin na ta dogodek. Tudi letošnji odziv je bil uspešen. Iz osmih razredov šestnajstih osnovnih šol iz vseh gorenjskih občin je prispelo 75 takšnih spisov, ki so jih izbrali za ocenjevanje. Ocenjevalna komisija je imela zaradi izjemno dobrih in zanimivih sestavkov kar težko delo. Morala je namreč oceniti najboljšega in še devet takšnih, ki naj bi prišli v poštev za nagro. Prvonagrajeni spis je napisala Urša Kavalarič, učenka 8. razreda osnovne šole dr. Josipa Plemlja z Bleda. Prejela je knjigo Prešernova brigada. Devet knjižic pot Prešernove brigade pa so za spis prejeli: Nada Primožič iz OŠ Stanega žagarja Lipnica, Danica Šola iz OŠ Prešernove brigade Železniki, Andreja Eržen iz OŠ A. T. Linhartaradovljica, Edita Granatir iz OŠ dr. Josipa Plemlja z Bleda, Mojca Osojnik iz OŠ Franca Prešerna Kranj, Eginer Majda iz OŠ Heroja Grajzerja Trzic, Tanja Štefanec in Robert Kranjc iz OŠ Franca Prešerna Kranj ter Aleš Gorišek in Mitja Slapar iz OŠ Heroja Grajzerja Trzic.

Tudi vsi drugi zapisi so bili zelo kakovostni in zanimivi, kar je med drugim gotovo tudi zaslug mentorjev učencev, ki poučujejo zgodovino in slovenščino. Nagrada učencev je obenem priznanje njim.

JR

Zmaga mrtvega bataljona

Sprehajam se po zasneženem gozdu. Okoli mene so vitke zelene smreke. Zdi se mi, kot bi me obkoljevale. Misli mi nehote zaidejo v preteklost.

Da, tudi takrat je bila zima. Tistega usodnega 15. decembra 1943. Toliko let je že minilo od takrat, pa vendar se vsakokrat, ko slišim besedo Pokljuka, spomnim na borce tretjega bataljona. Prešernove brigade. Le kdo od njih bi lahko slutil, kaj jih čaka ta dan? Morda bi se našel kdo, toda to bi bile le slutnje, ugibanja...

Pred seboj zagledam izmučene borce. Sonce sije. Lep dan se obeta. Toda kdo bi opazoval zimsko pokrajino? Preveč so bili utrujeni. Raje so se napotili v Lovčev hotel na Goreljku. Po kosilu so nekateri borci, ki so bili ponoči v akciji, odšli na zasluženi počitek. Sezuli ter slekli so se, kar pa je bilo še kako narobe. Sredi počitka zaslišijo strel. Mislili so, da kdo strelja divjad. Temu strelu pa je sledilo še veliko drugih. Borci so pograbili obleko, obutev ter najbližjo puško. Nekdo izmed njih je s prestrašenim, a hrabrim glasom dejal: »Obkoljeni smo!« Kaj storiti? Komandant je bil v vili onstran hriba blizu že požganega Šport hotela. Razporedili so se ob oknih ter branili sebe, tovariše... Nekaterim borcem se je uspelo umakniti v gozd, vendar pa so bili dobrih petdeset metrov naprej živa tarča. Drugi, ki jim ta poskus ni uspel, so nemo obležali v snegu. To je bil njihov zadnji boj. Na belem snegu so ostali le še sveži rdeči madeži krvi, ki jim je počasi curjela iz ran. Madeži te rdeče tekočine, ki daje življenje, vendar pa ga tudi jemlje. Ozračje v hotelu je postajalo vse bolj zadušljivo. Mrtvi in ranjeni borci so ležali po tleh, nemške strojnice pa so pritiskale s podvojenimi močmi. V glavah jim je lebdele ena sama misel: ali

zmaga ali pa smrt. Vdati se ne smejo. Sedaj jim je bilo jasno, da to ni le malo večja patrolja, temveč cela četa. Partizane je spodbujala misel, da bodo Nemci odšli, ko se stemni. Tedaj pa je v zraku nekaj završalo. Na leseni strehi hotela se je zasvetilo. Hotel je gorel. Za partizane v njem ni bilo rešitve. Po tem groznem dejanju so Nemci odšli. Za seboj so pustili razdejanje, ki ga ni mogoče popraviti. Za njimi je ostalo devetinsedemdeset hrabrih borcev, katerih življenja ni več mogoče nadomestiti. Padli so, čeprav njihova junaška dela živijo še sedaj. Kljub porazu bo to ostala velika zmaga mrtvega bataljona. Njihova življenja so pripomogla k temu, da mi živimo boljše življenje brez vojne.

V mojem srcu se prebudi beseda vojna. Mar se sploh zavedamo, kaj je to? Verjetno ne. Ne moremo si predstavljati, kako je, če ti sovražnik zasede domovino, če ti ubijejo starše. Ne moremo si predstavljati, kako je, če namesto žgolenja ptic kalijo mir poki pušk, bombe... Žrtve vsega tega nasilja pa so nedolžni ljudje. Ljudje, ki ljubijo svobodo, svojo domovino. Ne, nočem vojne! Nočem ubijanja, nasilja, sovražstva! Hočem mir, ljubezen. Hočem, da sonce svobode ne bi nikdar prekrili črni oblaki! Zakaj so potrebne vojne? Mar zato, da nekdo zadovolji svojo notranjo potrebo po ubijanju, po krvi? Mar zato, ker radi gledajo mrtve ljudi, ki se bojujejo za svobodo? Zakaj? Zakaj? Tega verjetno ne bom nikoli razumela. Bilo bi preveč boleče.

Zrem v spomenik. Spomenik, ki so si ga junaško izbojevali borci Prešernovega bataljona. Iz srca mi privrejo besede: »Nikoli več vojne! Nikoli več!«

URŠA KAVALAR, 8. c
OŠ prof. dr. Josipa Plemlja Bled

zadnjega zadrževale sovražnika, da so se tovariši lahko umaknili. Borci so v teh primerih zavestno žrtvovali svoja življenja, da ne bi padli v pest sovražniku. Kakšno moralo so imeli naši borci! Vsaka naša brigada ima v svoji zgodovini zapisano vsaj nekaj takšnih junaštev.

Tudi brigada, ki je domovala na Gorenjskem in se je imenovala po našem največjem slovenskem pesniku Francetu Prešernu, ni izjema. Ustanovljena je bila 12. julija 1943 pri kmetu Špehu v Zali na škofjeloškem območju kot 8. proletarska brigada, ki so jo pozneje preimenovali v 7. brigado Franceta Prešerna. Takoj po ustanovitvi naj bi odšla čez Dolmomite na Notranjsko, vendar so jo začeli Nemci napadati, da bi borce vsaj razpršili, če ne že uničili brigade. Najhujši boj se je vnel na Zirovskem vrhu med 3. in 5. avgustom. Nemci so jo popolnoma obkolili, a se je večina partizanov v noči med 3. in 4. avgustom iztiho tapila iz obroča in se pridružila 14. diviziji. Začela je oblegati grad Turjak, v katerega se je zateklo približno 750 belogardistov. Bombaši so prisilili branilce, da so se vdali. Za ta velik uspeh je glavni štab nagradil brigado tako, da jo je poimenoval po Prešernu in jo razglasil za udarno.

Nekaj dni po zmagi na Turjaku se je dobro oborožena brigada vrnila na Gorenjsko, kjer so jo vključili v 26., poznejšo 31. divizijo. Razporedila se je po vsem na novo osvobojenem ozemlju. Novembra so bili srditi boji na Ratitovcu, kjer se je posebno izkazal tretji bataljon Prešernove brigade. V tem času so bile številne spremembe. Tako so na primer ukinili Tolminsko brigado. Usodnega 15. decembra pa se je brigada znašla v boju na Goreljku skupaj s partizani, ki so šele pred kakim mesecem prišli iz drugih partizanskih enot.

Prešernov 3. bataljon je taboril v Robidnici, majhni vasi s šestimi kmetijami, že od 6. decembra 1943. Štab bataljona je dobil ukaz za rušenje bohinjske železnice. Popoldne 8. decembra je bataljon odkorakal čez Črni vrh in proti jutru 10. decembra dosegel Petrovč. Enajstega decembra je čez Ratitovec in planine Pečane odšel na Bohinjsko planino, kjer je tudi prenočil. Naslednjega dne je s težavo prečkal Savo Bohinjsko, cesto in železnico ter se začel vzpenjati proti Gorjušam, ki jih je dosegel 13. decembra, nato pa takoj nadaljeval pot proti Koprivniku. Tu so imeli nekaj komplikacij z Nemci in vaščani, prav posebno pa še s hrano. Kljub temu so hoteli na Pokljuko. Pohodu je nasprotoval tudi Ivan Ribič, bataljonski komisar, saj je

dobro poznal Pokljuko in njeno okolico. Utaborili so se na Goreljku, saj niso slutili, da jim s Pokljuke prihajajo naproti Nemci, ki so nosili s seboj na mulah minomet kalibra 82 mm in potrebno število min.

Partizani so se natanko ob dvanajstih zbrali na sestanku, da bi se pogovorili o poteku nočne akcije za zbiranje hrane po okolici. V času sestanka v Lovčevem hotelu je stražar Kranjc opazil skupino švabov z zemljevidom v roki. Videti je bilo, da so po kompasu zgrešili za nekaj stopinj. S strelom jih je zmotil pri posvetu. V štabu so streljanje sicer slišali, a so nadaljevali s sestankom. Ko je v sobo planil četni komisar in zakričal: »Švabi!«, so Nemci že reševali lesene stene Lovčevega hotela. Napad se je začel ob pol enih. Nemci so popolnoma obkolili hotel. Prvi nemški poskus, da bi na hitro opravili, je spodletel. Bili so presenečeni nad odločnim odporom in številnimi žrtvami v svojem moštvu. Partizani so pričakovali pomoč, ki bi Nemce napadla v hrbet, vendar pomoči ni bilo. V prvem nadstropju je postajalo nevzdržno. Imeli so veliko ranjenih in mrtvih. Za ranjenec ni bilo obveze. Mislili so na partizansko navado, da se ne vdajo, ker je ujetništvo hujše od smrti. Ohrabrile so jih pesmi, da bi sovražniku pokazali svojo revolucionarno zavest in prezir. Moštvo zunaj nemškega obroča je poskušalo rešiti svoje tovariše, vendar brez uspeha. Pokosili so jih nemški mitraljezi. Pred hotelom se je pojavil tudi nemško govorci nemški pogajalec, ki pa ga je, še preden je lahko povedal svoj govor do konca, prereševala partizanska puška. Partizani so zavrnili že tri nemške juriše in zato so Nemci začeli obstreljevati hotel z minami. Orožja in streliva je bilo na partizanski strani vedno manj, mrtvih in ranjenih pa vedno več. Nekaj se jih je prebilo do Koprivnika, od tam pa na Vogel, od koder so jih kurirji še isto noč odpeljali na Jelovico. Nemci so na bojišču ranjence pobili in pokončali vse, ki so se predali. Na bojišče se je spustila tema, le ognjeni zublji gorečega hotela in bližnjih senikov so razsvetljevali okolico.

Po vojni so ostanke padlih iz prvotnih grobov blizu ruševin hotela prenesli na kraj, kjer so pokopani zdaj in kjer stoji spomenik.

»Mladi po vsem svetu ne želimo vojne!« premišlujem. »Le zakaj ne moremo živeti v miru in si biti bratje med seboj?« Odgovor mi z žalostjo in jezo seže do srca: »Zaradi nekaterih izjem, ki vojno podpihujejo ali pa opravičujejo!«

ANDREJA ERZIN, 8. b
OŠ Janko in Stanko Mlakar Šenčur

Računajte na nas

Takoj po vojni so naši dedki in babice začeli obnavljati porušeno Jugoslavijo. Tudi njihovi otroci so in še vedno delajo ter si prizadevajo, da bi se v Jugoslavijo steklo čim več deviz. Čez nekaj let bomo njihova mesta prevzeli mi, tretja generacija po vojni.

Sedaj se pridno učimo, da bomo po končanih šolah še bolj pridno delali v naši samoupravni družbi. V službah vedno bolj potrebujemo

ljudi, ki lahko opravljajo različna dela s stroji. Ti pa zahtevajo posebno natančnost. Stroje je treba nenehno izboljševati doma in tako stopiti v korak z drugim svetom.

Torej, starši, zaupajte nam, saj se bomo trudili, da bi mi in naši potomci srečno živeli v svobodni Jugoslaviji.

IGOR PERKO, 7. a
OŠ Kerenčičevih Pesnica

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Kulturni dan Slovencev

Osmi februar je kulturni dan Slovencev, kulturni praznik. Tudi Prešernov dan mu pravimo, saj je bil prav zaradi njega ta datum določen za naš praznik. Spomin na Prešernovo smrt je prerasel v nekaj več, prerasel je samo misel na veličino pesnika Franceta Prešerna in njegovo zapuščino, ki se je vtakla v življenje slovenskega naroda in bo v njem ostala nesmrtna, prerasel je v slovensko kulturno ustvarjanje vseh časov.

Tako ali drugače vsako leto proslavimo ta dan: s proslavo, kulturno prireditvijo, z ogledom kake razstave, obiskom kulturnih spomenikov, nekateri celo obiščejo Prešernov rojstni kraj. Vsaka šola pač po svoje. V roke mi je prišel sestavek Katarine Černe iz osnovne šole Jože Moškrič v Ljubljani, sicer lanski, piše pa zelo zanimive stvari, na kakšen način so namreč počastili Prešernov dan. Poleg tega da so si v Cankarjevem domu ogledali razstavo kulturnih dragotin, ki jih hranijo mariborske kulturne zakladnice, od starih rokopisov, listin, Dalmatinove Biblije iz leta 1584 do stalne zbirke Umetnostne galerije ter predmetov iz arheološke, etnološke in kulturnozgodovinske zbirke, so povabili v šolo Miro Omerzel-Terlep in Matija Terlepa, ki sta jim predstavila slovenska ljudska glasbila in zvočila. »Kako nenavadne zvoke sta izvajala iz žvegle, oprekla, trstenke, drumelce, dvojnice, dude, šurle, citer, lončenega basa in pojoče žage,« našteva Katarina. Seveda so vsi učenci v tem času elektronike z zanimanjem prisluhnil neznim zvokom prekmurskih, dolenskih, primorskih melodij iz teh nenavadnih glasbil. Tudi to je naša kultura, kulturna dragotina majhnega slovenskega naroda, ki se je moral dolga stoletja svoje zgodovine vedno znova potrjevati tudi z glasbo – pa naj bo ta razposajena, otožna, hudomušna ali resna. Spomnimo se samo, kakšno vlogo je imela glasba, pesem med narodnoosvobodilnim bojem. Budila je narod. Udarne koračnice so zbujale zaupanje v »našo stvar«, hrabrile borce tudi v najhujših trenutkih. Spomnim se, kako mi je v nekem pogovoru dejala sedmošolka Alenka: »Zdi se mi, da tudi danes potrebujemo takšne pesmi, ki so naše borce vodile vse do cilja, pesmi, ki izbrišejo vsakršno sled mladušja, ki zbujajo pogum in ponos, da kljubujemo težavam, na katere zadevamo.«

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Ob koncu 1. polletja

V 5. razredu nas je 33. Naš razred je bolj fantovski, ker ima 21 fantov in 12 deklet. V prvi ocenjevalni konferenci smo dosegli boljši uspeh kot v 1. polletju. Izdelalo nas je 27, 6 učencev pa je negativnih. Sklenili smo, da bomo z medsebojno pomočjo izboljšali uspeh. Drugače smo še kar aktivni, saj sodelujemo v številnih krožkih.

DUŠAN ČANČER, 5. r
nov. krožek, OŠ Artiče

★

Jezna sem na vse učence, ki kvarijo uspeh celotni razredni skupnosti. Naš uspeh ni med najboljšimi, ni pa tudi najslabši. V drugem polletju se bomo vsi potrudili, da bomo izboljšali skupni uspeh.

MARIJA GORIŠEK, 7. r
Nov. krožek, OŠ Artiče

★

Naš razred je izdelal samo 75-odstotno. Lahko se »pohvalimo«, da samo najslabši razred na šoli. Učitelji niso zadovoljni z našim delom, saj številni učenci ne pišejo domačih nalog redno in tudi dopolnilnem pouku se najraje izogneje. Nihče med nami se ne more pohvaliti z odličnim uspehom. Med nami ni vzornih učencev, pa tudi manj primernih ne. Pošteno se bo treba pogovoriti, kako bomo izboljšali uspeh posameznikov in celotne razredne skupnosti.

SIMONA ARINGER, 6. a
nov. krožek, OŠ Artiče

★

Zadnji dan pouka smo čakali samo še spričevala. Naša razredna skupnost ni številna, a imamo kljub temu 5 vzornih učencev. Pridni so pri učenju in zunaj šolskih dejavnosti. Dosegli smo 87,5-odstotni uspeh. Za osmošolce ni to predober uspeh, a bomo do konca šolskega leta gotovo lahko osvojili zamujene in razred končali.

MOJCA FUKS, 8. a
nov. krožek, OŠ Artiče

Partizanska Pokljuka

Boj partizanov naše narodnoosvobodilne vojske s številčno močnejšim okupatorjem, oboroženim z močnejšim orožjem in boljje oskrbovanim, je zbujal občudovanje po vsem svetu,

posebno pa pri naših zaveznikih. Največje občudovanje zaslužiijo primeri, ko so se cele enote, obkoljene od sovražnika, bojevale do zadnje kaplje krvi, ker niso mogle prebiti obroča, ali pa so do

Goce, resnični revolucionar

Ob navzočnosti številnih uglednih družbenopolitičnih delavcev naše in bratske republike Makedonije so minuli teden v Cankarjevem domu odprli razstavo v počastitev obletnice rojstva revolucionarja Goce Delčeva, enega izmed utemeljiteljev sodobne Makedonije.

»Goce Delčev je najmarkantnejša figura v borbi makedonskega naroda za svobodo. Razstava dokumentov in fotografij iz časa največjega vzpona narodnoosvobodilnega gibanja, ki jo je skrbno pripravil skopski muzej, to sugestivno pripoveduje. Delčev se je pojavil na makedonski zgodovinski sceni v času, ko so bile dane že vse družbenoekonomske in politične predpostavke za uresničevanje pravih želja Makedoncev po svobodi.

Znatni del svojega snovanja je Delčev posvetil neizprosni boju proti organiziranim pritiskom balkanskih monarhij, Bolgarije, Srbije in Grčije. Te so si prizadevale zavladati nad makedonskim prostorom, zgodovinsko tradicijo makedonskega jezika in naroda, nad njegovo kulturo. Delčev je jasno spoznal prežeto nevarnost, ki je grozila z vseh strani. Deloval je hitro in v neizprosni boju izgubil svoje mlado življenje. Umrl je v 31. letu, v času največjega razcveta svoje ustvarjalne moči. Z njegovim imenom in vzgledom so se oplajale revolucionarne energije makedonskih ljudi. S svojim delom je ustvaril organizem notranje makedonske organizacije; v tej so mu sledili znameniti makedonski revo-

lucionarji Gjoče Petrov, Dimo Hadži Dimov, Jane Sandanski, Dimitar Vlahov in drugi.

Danes se v SR Makedoniji s ponosom spominjajo Gocejeve osebnosti in dela, nje-

pomembni predstavniki kulturnega in političnega življenja iz Makedonije in Slovenije. Iz Makedonije sta bila navzoča Uroš Andrejevski, predsednik RK SZDL Makedonije, in Dimče Be-

Razstave, ki so jo minuli teden odprli v Cankarjevem domu, so se udeležili tudi številni ugledni predstavniki kulturnega in družbenopolitičnega življenja Slovenije in bratske republike Makedonije

gov boj pa predstavlja čisto poseben narodno-kulturni fenomen in nenehno vzbuja inspiracije mladim generacijam. Tako je ob otvoritvi razstave v svojem priložnostnem govoru dejal član IO predsedstva RK SZDL Jože Osterman.

Naj zapišemo še to, da so slavnostno prireditev in razstavo »Z ljubeznijo Goce Delčevu« skupaj pripravili RK SZDL Slovenije, RK SZDL Makedonije in Cankarjev dom; kot že rečeno, so se je razen množice drugih obiskovalcev udeležili

lovski, sekretar CK ZKJ, Slovenijo pa so zastopali Andrej Marinc, Vinko Hafner, Dušan Sinigoi, Bogo Gorjan, Branko Jerkič in drugi.

Izčrpno besedo o Goceju Delčevu je imel v slovenski prof. dr. Hristo Andonov Poljanski, v kulturnem sporu pa so sodelovali slovenski in makedonski dramski igralci, ženski pevski skupini Sirmia in Lira, orkester Makedonija, orkester KUD Goce Delčev in zbor Glasbene matice iz Ljubljane.

Jože Čurin

Šestdeset let Jožeta Koračina

Spomeničar Jože Koračin ni imel lahke mladosti. Rodil se je v Mokronogu na Dolenjskem. Oče mu je kmalu umrl in ko je končal osnovno šolo, se je zaposlil pri svojem starem očetu, da bi se izučil za kleparja.

Ze prvo leto vojne, julija, so Jožeta sprejeli v SKOJ in mladi klepar je takoj začel skupaj z drugimi pripravljati odpor v domačem kraju.

Avgusta 1941 je bila osnovana Mokronoška partizanska četa. Naslednje leto 1. maja se je Jože pridružil 2. četi Krškega odreda in v njej partizanal do avgusta, ko so ga premestili v zapadno-dolenjski odred, kjer je bil četni intendant do konca leta. V aprilu 1943. leta najdemo v 1. četi I. bataljona IV. SNOUB »Matija Gubec«, nato pa se je preselil v Zapadno-dolenjski odred, pozneje v IX. brigado. Bil je ranjen, se zdravil na Kočevskem Rogu (medtem so ga sprejeli v KPS), po ozdravi-

ti pa je odšel v odsek OZNE v VII. korpusu. Osvoboditev je dočkal kot načelnik Narodne milice za mokronoški okraj. Bil je tudi

Jože Koračin

član Izvršnega odbora okraja Trebnje, kmalu zatem pa se je kot aktiven častnik organov varnosti in zaštite preselil v Mursko Soboto,

oziroma Rakičan, kjer živi še danes.

Jože je vseskozi aktivno sodeloval v družbenopolitičnem življenju svojega novega okolja, bil je tudi predsednik občinskega odbora Zveze borcev, je nosilec številnih drugih funkcij in seveda tudi odlikovanj, ki jih je prejel za nesebično in požrtvovalno delo.

Vsako leto se Koračinovi odpeljejo iz Rakičana v deželo ob Krki, kjer preživijo vsaj nekaj dni, v kraje, kjer so raztreseni drobci Jožetove partizanske mladosti. Dolenjski pripada polovica njegovega srca, drugo polovico pa si lasti pokrajina ob Muri.

Ze desetletje je Jože priklenjen na bolniško posteljo, vendar bolezni junaško kljubuje, kot se je znal junaško spopasti z vsemi težavami, ki sta jih prinesla vojni vihar pa tudi povojni čas. Še posebej zato želijo bojni tovariši Jožetu veliko sreče.

Jože Janežič

Ob jubileju partizanske mame

Ob 85-letnici smo Jurgovo mamo obiskali nekdanji borci NOB Zmagovih partizanskih bolnišnic sektorja P/2 Pohorje. Pred nami so jo že obiskali predstavniki občinskega odbora ZB Slovenska Bistrica in Oplotnica. Uredili so ji življenjske razmere in tako pokazali skrb za naše partizanske sodelavce.

Jurgova mama je skrbela za varnost in obveščanje o sovražnikovem gibanju. Z dogovorjenim znakom je opozarjala našo stražo, da smo lahko pravočasno ukrepali. Po njeni zaslugi so bile varne lekarna Granit, intendantica Košuta in njene delavnice. Po dolgih napornih pohodih so se ustavljali pri

Terezija Klinc - Jurgova mama

njej borci z ranjenci, ki so jih nosili v partizanske bolnišnice. Nešteto krat jih je ponosno nahranila in skrivala do prihoda kurirjev iz bolnišnice. Tudi njo so skupaj z možem že postavili pred puške, da bi ju ustrelili. Rešil ju je le brigadni napad.

Zdaj živi sama na Jurgovem nad Oplotnico. Vsi borci, ki smo bili tiste dni na intendantici Košuta, se je radi spominjamo s hvalečnostjo v srcih, saj je mnogim reševala življenje.

Ob njenem jubileju ji želimo mirno in zdravo življenje hvaležni borci: Stanko Lipovec, Venček Solina, Jože Nabernik, Pavel Brezovšek, Stanko Serušnik, Angela Jarnovič, Božo Jarnovič.

Padli športniki

Telesnokulturna skupnost Kranj pripravila posebno brošuro o športnikih padlih v NOB. Že dolga povojna leta ugotavljamo, da so športniki veliko prispevali že v revolucionarnem gibanju pred vojno in še zlasti v partizanskih vrstah.

Po načrtnem raziskovanju prek organizacijskega in uredniškega odbora so ugotovili, da je okrog 130 športnikov padlo za svobodo. Od teh jih je bilo več kot 60 nekdanjih aktivnih športnikov-smučarjev, nogometašev in telovadcev iz vrst sokola. Tako sedanje ugotovitve potrjujejo splošno domnevo, da so športniki dali nadpovprečen delež žrtev v primerjavi z ostalim prebivalstvom. Na območju Kranja je namreč padlo okroglo 1200 žrtev, od tega okrog 1000 do-

mačinov, Kranjčanov. To pomeni, da so športniki zastopani z dobro desetino.

Predvidoma bosta brošuro sestavljala dva dela. Po natanko sprejetem kriteriju bodo v prvem delu s kratkimi življenjepisi in slikami predstavljeni padli aktivni športniki, taki, ki so bili kot organizatorji udeleženci v raznih reprezentancah, tekmovalnih vrstah, alpinisti (ne zgolj gorohodci) itd. V drugem delu pa bodo imenovani še vsi ostali člani raznih športnih organizacij, ki so padli v borbah proti okupatorju oziroma kot žrtve fašizma.

Tako se sedanjim kranjskim športnikom želijo zahvaliti in dati zaslužno priznanje svojim predhodnikom za njihov delež v narodnoosvobodilnem boju.

K. Makuc

Praznik Vinka Kosovela

V preteklem mesecu je praznoval svoj življenjski praznik, 60-letnico Vinko Kosovel iz Sela pri Črničah, ki zdaj stanuje v Šempetru. Mlada leta je preživel v desetčlanski družini, kjer je bilo več pomanjkajev kot dobrot. Brž ko so starejši bratje in sestre dopolnili primerna leta, že so morali od doma s trebuhom za kruhom. Sestre so odšle v Trst, oče in dva brata pa so leta 1933 emigrirali v Jugoslavijo. Tudi Vinko ni mogel najti primerne dela. Občasno se je zaposlil v tovarni poljedelskega orodja v Batujah kot delavec težak.

Družina Kosovel je bila nacionalno zelo zavedna, saj sta postala starejša brata člana KP že leta 1935 in 1936. Tako je bila družina Kosovel na drugo svetovno vojno povsem pripravljena. Brat Ivan, ki je bil kasneje proglašen za narodnega heroja (padel je marca 1943), je začel že leta 1941 aktivno in organizirano delovati za cilje NOB. V to delo je pritegnil še brata Vinka. Bil mu je v vsestransko pomoč kot kurir, obveščevalec in pogosto tudi stražar. Tako sta v letu 1942 zbirala fante za NOV, delala sta pri organizaciji OF odborov in pridobivala nove simpatizerje za NOG. Ivan in Vinko sta v septembru 1942 za

vasi Malovše in Gojače sklicala sestanek simpatizerjev OF, ob tej priložnosti so ju izdali. Le srečnemu naključju se morata zahvaliti, da sta ušla iz obroča. Za Ivana, živega ali mrtvega, je bila tedaj razpisana nagrada v znesku 50.000 lir. Že takrat je Ivan delal v strogi ilegali. Po nekaj dneh so italijanski karabinjerji prijeli Vinka, ga odpeljali v kasarne v Črniče. Tu so ga pretepali in močno pritiskali prste rok med vrata, da se danes čuti posledice. Kljub mučenju pa ni ničesar izdal. Vinku je tako postalo prenevarno doma, zato je 25. septembra 1942 vzel doma skrito puško in odšel v prvo vipavsko četo, ki je tedaj laborila v Lokah nad Ozeljanom.

Vinka je poslej pot vodila po Primorski, bil je spremljevalec, kurir, obveščevalec, komandir čete VOS, komandant VOS, obveščevalec 30. divizije in obveščevalec 6. obveščevalnega centra Čaven.

Vinkova skupina, četa ali bataljon je iznenada vpadala na sovražnikovo ozemlje in mu povzročala nemalo preglavic. Težko bi opisali vse borbe, akcije, podvige in uspehe, ki jih je Vinko v drugi svetovni vojni preživel. Povemo naj še, da je bil že v septembru 1943 sprejet v KP, da je za službo v vojni prejel šest visokih vojaških odlikovanj in eno civilno in da je kapetan 1. razreda v rezervi.

Tudi po vojni je bil zelo delaven, družbeno in politično aktiven. Bil je sekretar občinskega komiteja ZK Ajdovščina, dolgoletni sekretar osnovne organizacije ZK v DO, predsednik DS in drugih samoupravnih organov. Čeravno je danes nekoliko bolehen, je aktiven v organizaciji VOS, ZK in ZB v Šempetru. Kot zvestemu naročniku in rednemu bralcu se tudi naše uredništvo pridružuje prirčni čestitki ob njegovem življenjskem jubileju.

Leopold Kotar

Ivana Prašnikar je rodila enajst otrok

Visoko nad asfaltirano cesto, ki pelje v Moravce, se dviga strm breg, ki so ga morda prav zato v davnihi poimenovali Gorčica. Tu je pravo kraško območje s skalovjem, kar je tudi ena najtežjih ovir tamkajšnjih kmetov. Na vrhu brega na nadmorski višini 300 metrov leži Prašnikarjeva kmetija.

Tako je, enajst otrok je rodila Vrbanceva mama iz Gorčice številka 10 v krajevni skupnosti Vrhpolje-Zalog. Prvega s sedemindvajsetimi leti, zadnjega pa leta 1956. Devet je še živih, drugi so, kot pravi Ivana, smrt storili. Kar osem fantov je bilo vojakov, imela je le eno hčer Marijo, ki se je omožila na bližnjo kmetijo. Najstarejši med otroci je sin Janez, ki je kot ključavničar zaposlen na Viru pri Domžalah. Kmetijo je prevzel sin Martin, je precej velika, meri 12 hektarov skupaj z gozdom. Ivani je bilo 26 let, ko se je omožila z Janezom in 44 let sta bila skupaj. Sedaj je vdova že tretje leto. Že več kot 23 let ima bolne noge, težko hodi, občasno jo zdravi, dr. Ivo Pevc iz Domžal. Vrh tega jo pesti sklepna revma, že dvakrat je bila v bolnišnici po tri mesece. Tako le s težavo in ob podpori sinov opravlja gospodinjstvo opravila (kar sede), kajti na noge ne more stopiti. Dobiva kmečko pokojnino in pravi, da je daleč preskromna.

Med zadnjo vojno pa pravi Ivana, da je bilo pri njih precej borcev in ranjencev, ki jih je bilo treba nahraniti. Imeli so bunker pod hlevom, zato so bili varni pred sovražnikom. Med vojno je Ivana rodila kar šestoro otrok, za katere je bilo treba skrbeti, jih vzgajati, saj je bila doma sama, mož Janez pa v partizanih. Delno sta ji na kmetijstvo pomagala 60-letni oče in teta, da je kmetijstvo šlo naprej, vendar je vztrajala in vzgajala otroke, kot je bilo za tiste čase potrebno.

Ivana pravi, da so njeni otroci radost zemlje

in tudi njena radost. To je bilo njeno veselje vse življenje, pa tudi ljubezni je bilo vedno vmes: »Včasih si ženske nismo znale tako pomagati kot danes in je bilo pač več otrok. A meni se ni nič hudo zdelo. Tudi kmetija je bila trdna, da nismo stradali. Za zdravje je boljše veselje kot žalost,« pravi 72-letna Ivana. Najbolj se razveseli, ko jo obiščejo njeni otroci in vnučki ob rojstnem dnevu 3. maja in

jo obdarijo. Veselo je takrat, ko njen sin Pavle speče v kmečki peči orehovo potico. Obiščejo jo tudi sosedje, borci, ki jih je nešteto krat sprejela kot svoje in jim ponudila, kar je pač imela. Zato je prav, da se naše partizanske mamice spominjamo tudi vsi mi in da se ji oddolžimo s tem zapisom.

Besedilo in fotografija: Jože Novak

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni in v. d. odgovornega urednika: ZVONE KRŽIŠNIK; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže: BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektorka-urednica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 20 din - Tekoči račun: Založba Borec, p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35